

**ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State)
ในตะวันออกกลาง:
บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน**

รัฐชาติรักษ์

วารสารวิชาการด้านความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
The National Defence College of Thailand Journal

ปีที่ 61 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562 Vol. 61 No.1 January-April 2019

ISUZU
mu-X
— THE ICONIC

เอกสิทธิ์...ทุกไลฟ์สไตล์

ICONIC

โชว์รูมและศูนย์บริการมาตรฐาน อีซูซุสยามซิตี

ISUZU
SIAM CITY

• ลาดพร้าว	02-792-1111	• บางใหญ่	02-926-3131
• ดอนเมือง	02-996-7500	• ลำลูกกา	02-994-5610
• เกษตร-นวมินทร์	02-762-8888	• สำโรง	02-758-4961
• นราธิวาสราชนครินทร์	02-629-6666	• ลาดกระบัง	02-739-1888

พลโท ชารุณทิ์ นิลกำแหง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

Lt.Gen. Kajohnrit Nilkamhaeng

Superintendent of National Defence College

ประวัติการทำงาน

- ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
- ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
- ผู้อำนวยการกองวิชาการปฏิบัติการร่วม/ผสม วิทยาลัยเสนาธิการทหาร
- รองผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ
- หัวหน้ากองกำลังพล ศูนย์สงครามพิเศษ
- อาจารย์หัวหน้าแผนกวิชาทั่วไป โรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ
- อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
- ผู้บังคับกองร้อยลาดตระเวนระยะไกล ศูนย์สงครามพิเศษ
- ผู้บังคับหมวดปืนเล็ก กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 4

ประวัติการศึกษา

- หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57
- ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
- โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ปากีสถาน 1995
- หลักสูตรวิทยาลัยเสนาธิการทหาร รุ่นที่ 48
- โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ 70
- หลักสูตรชั้นนายพันทหารราบ รุ่นที่ 52
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 30
- โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 19

สมุคคานัน ๓โป สุโซ
เพรียรพร้อม เพรียงกัน ชาตมึนคว

วารสารรัฐาภิรักษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ผู้อำนวยการวารสารรัฐาภิรักษ์	พลโท ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ	
รองผู้อำนวยการวารสารรัฐาภิรักษ์	พลตรี วิโรจน์ เกิดแสง รองผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ	
บรรณาธิการวารสารรัฐาภิรักษ์	พลตรี ชำนาญ ช้างสาต ผู้อำนวยการสำนักวิทยาการความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ	
ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารรัฐาภิรักษ์	พันเอก ศักดิ์สิทธิ์ แสงชนินทร์ รองผู้อำนวยการสำนักวิทยาการความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ	
ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารรัฐาภิรักษ์	พันเอก อรรถเดช ประทีปอุษานนท์ รองผู้อำนวยการสำนักวิทยาการความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ	
ประจำกองบรรณาธิการ	พันเอกหญิง รัชเกล้า กองแก้ว	ผู้อำนวยการกองเอกสารวิจัยและห้องสมุด
	พันเอก สมบัติ น้ำดอกไม้	ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษา
	นาวาอากาศเอก ปัญญา ศรีสิงห์	ผู้อำนวยการกองการเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา
	พันเอก บัณฑิต บำเรอราช	ผู้อำนวยการกองการเมืองและการทหาร
	พันเอก รพีพัฒน์ สุทธิวงศ์	ผู้อำนวยการกองวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม
	นาวาอากาศเอกหญิง พัชรี พิพิธสุสันต์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พันเอกหญิง สรัญญา กิจสำนอง	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
เลขานุการกองบรรณาธิการ	พันเอก โสภณ ศิริงาม	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และความมั่นคง
ผู้จัดการวารสารรัฐาภิรักษ์	พันเอก ฮีรพล อมราพิทักษ์	ผู้อำนวยการกองอำนาจการ
เจ้าหน้าที่วารสารรัฐาภิรักษ์	พันตรีหญิง ชัชญา วงศ์สรรค์	นายทหารงบประมาณ
ที่ปรึกษาวารสารรัฐาภิรักษ์	พลโท วัฒนชัย คุ่มครอง	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลโท ภาณุศิลป์ กลั่นเสนาะ	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลอากาศโท จักรินทร์ ขจรบุญ	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลโท อภิชาติ ชามาตย์	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลโท เทวัญ สมบุญโต	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลโท ณรงค์ฤทธิ์ หอมอ่อน	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลอากาศโท สายศักดิ์ ครอบฉาย	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลเรือตรีหญิง จินดา สระสมบูรณ์	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลเรือตรี ศุภเศรษฐ์ ศิริสังข์ไชย	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
	พลตรี สงคราม ชุมทอง	ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

วารสารรัฐสารภีรักษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ประกอบด้วย

1. พลตรี ดุสิต จันทยานนท์
 2. พลเรือตรี สมัย ใจอินทร์
 3. พลโท พร ภิกษ
 4. พลอากาศโท สฤษดิ์พร สุนทรกิจ
 5. พลเรือโท คำรณ พิสัยยุทธการ
 6. พลเอก เฉลิม คูหาวิชานันท์
 7. นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวน
 8. ดร.อมร วาณิชวิวัฒน์
 9. นายณพดล เกริกฤกษ์
 10. นางสาวอินทิรา ฉวีรัมย์
 11. พลเอกสุรสิทธิ์ ถนัดทาง
 12. พลเอก ภูษพงศ์ พงษ์ศิริ
 13. พลเอกธิดา เพ็ญเขตกรณ์
 14. พลเอก .วินัย เสมสวัสดิ์
 15. ผศ.ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ
 16. รศ.สรนิต ศิลธรรม
 17. นายสมชาย เทียมบุญประเสริฐ
 18. นาวาเอกสมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์
 19. นายธรรมยศ ศรีช่วย
 20. นายประพนธ์ วงษ์ท่าเรือ
 21. นายเทวินทร์ วงศ์วานิช
 22. รศ.ดร.กุลยศ อุดมวงศ์เสรี
 23. นายธีรภัทร ประยูรสิทธิ
 24. ศ.ดร.จำลอง โพธิ์บุญ
 25. นายสุพจน์ ไทวิจักษ์ชัยกุล
1. ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก
 1. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อุทการเรือพระจุลจอมเกล้า
 1. ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก
 - รองหัวหน้าคณะนายทหารฝ่ายเสนาธิการประจำผู้บังคับบัญชา
 1. ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพเรือ
 - ที่ปรึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
 1. ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
 - อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - กรรมการร่างกฎหมายประจำ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 1. ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ
 1. ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน
 - อดีตประธานคณะที่ปรึกษากระทรวงกลาโหม
 - ที่ปรึกษาสภาความมั่นคงแห่งชาติ
 - อดีตผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองบัญชาการกองทัพไทย
 - คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
 - ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - อดีตรองปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - รองปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
 - อดีตปลัดกระทรวงพลังงาน
 1. ผู้ตรวจราชการกระทรวงพลังงาน
 - อดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
 1. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพลังงาน จุฬาลงกรณ์
 1. ผู้ตรวจราชการพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - คณะบริหารพัฒนาสิ่งแวดล้อม NEDA
 - รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วารสารรัฐราษฎร์รักษ์ RATTHAPIRAK

วารสารวิชาการราย 4 เดือนของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
กำเนิด มกราคม 2502

วัตถุประสงค์

- เพื่อเผยแพร่วิทยาการ กิจกรรม และความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติในเรื่อง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- เพื่อให้เป็นแหล่งรวมความคิดเห็นและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมทางวิชาการ และงานวิจัยของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย

การบอกรับเป็นสมาชิก

- แจกความจำแนบบอกรับเป็นสมาชิกได้ที่ กองยุทธศาสตร์ และความมั่นคง วปอ.สปท. ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-2691-9365
- ค่าสมาชิกรายปี ปีละ 700 บาท (รวมค่าส่ง)
- นำฝากเข้าบัญชีชื่อ “รัฐราษฎร์รักษ์” ธนาคารทหารไทย สาขาสานามเปา ประเภทบัญชี ออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 021-2-27947-5

บทความ

บทความ ข้อเขียน หรือความคิดเห็นในนิตยสารนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ผูกพันกับวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรและทางราชการแต่อย่างใด

กำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน
- ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม

กองบรรณาธิการวารสารรัฐราษฎร์รักษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2691-9365

www.thaindc.org

Find us on
Facebook /thaindc

twitter

@thaindc

บรรณาธิการ

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่าน วารสารรัฐสารภีฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2562 ทางกองบรรณาธิการได้คัดเลือกบทความวิชาการ บทความวิจัย ที่น่าสนใจ มาแนะนำให้ท่านผู้อ่านอีกเช่นเคย

ปัจจุบันนี้ปัญหาที่มีผลกระทบกับสันติภาพในระดับโลกคือปัญหาผู้ก่อการร้าย โดยเฉพาะกลุ่มก่อการร้ายกลุ่มใหม่ที่มีความสุดโต่งยิ่งกว่าภายใต้ชื่อ “ไอเอส” หรือ “Islamic State” ผู้เขียนบทความวิจัยเรื่อง **ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State) ใน ตะวันออกกลาง: บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน** ได้ทำการวิจัยเพื่อนำมาเป็นบทเรียน ในการเสนอแนะแนวทางกำหนดนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของอาเซียน ในการเสริมสร้างความมั่นคงและป้องกันปัญหาการขยายตัวด้านการก่อการร้ายของภูมิภาค อาเซียน รวมถึงประเทศไทยด้วย

บทความวิจัยเรื่อง **แนวทางการสร้างความร่วมมือทางการเงินภายใต้แนวคิด ริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) กับความมั่นคงทาง เศรษฐกิจของไทย** มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ประกอบการไทย การเปิดเสรีภาคการเงินอย่างมียุทธศาสตร์เพื่อลดความเสี่ยงของภาคการเงินไทย และ ส่งเสริมให้บุคลากรของไทยเรียนรู้และเข้าใจยุทธศาสตร์การลงทุนของจีนในประเทศ ต่าง ๆ อย่างถ่องแท้และเท่าทัน เพื่อให้การเข้าร่วม BRI ของประเทศไทยเกิดประโยชน์ สูงสุด

ในฉบับนี้ยังมีบทความทางวิชาการที่น่าสนใจอีกมาก เช่น **แนวคิดองค์ประกอบ ชุมชนและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไต่ดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย** บทความเรื่อง **ปัญหาในกฎหมายค้าประกันภายหลัง การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 20 และฉบับที่ 21** บทความเรื่อง **ความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศ (กองทัพอาเซียน)** ซึ่งผู้เขียน บทความนี้สำรวจถึงประเด็นและปัญหาของความร่วมมือทางทหารของอาเซียน ศึกษาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาและนโยบายความ มั่นคงของไทย

ส่วนบทความเรื่อง **ลดโลกร้อนด้วยกลไกราคา และแนวคิดในการใช้ เทคโนโลยีชีวภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และ อุตสาหกรรมต่อเนื่อง** ต่างก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะมีผลกระทบต่อประเทศไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อมเช่นกัน

หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะ หรือคำติชม กรุณาแจ้งได้ที่กองบรรณาธิการ รัฐสารภี หรือในเว็บไซต์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร www.thaindc.org ทางกองบรรณาธิการยินดียอมรับและจะนำไปปรับปรุงต่อไป

สารบัญ|contents

บทความวิจัย / บทความวิชาการ

ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State) ในตะวันออกกลาง: บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน The Problem of Islamic State in the Middle East: the Lesson for the ASEAN Region	08
--	----

แนวทางการสร้างความร่วมมือทางการเงินภายใต้แนวคิดริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย Financial Cooperation under the Belt and Road Initiative: Implications on Thailand's Economic unity	26
--	----

แนวคิดองค์ประกอบชุมชนและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านโคกดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย Components of a Community and Sustainable Community Development: A Case Study of the Tai Dam Cultural Village, Ban Na Pa Nard, Loei Province	43
---	----

ปัญหาในกฎหมายค้ำประกันภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 20 และฉบับที่ 21 Certain Problems Regarding the Amendment of the Civil and Commercial Code in Particular the Law of Guarantee	54
--	----

ความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศ (กองทัพอาเซียน) International Military Cooperation (Asean Defence)	69
---	----

ลดโลกร้อนด้วยกลไกคาร์บอน Combating Climate Change with Carbon Pricing	84
--	----

แนวคิดในการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง Concept of Utilisation of Biotechnology to Add Value to Cane and Sugar Industry and Its Downstream Industries Construction and Petroleum Production in the Country	91
---	----

เรื่องน่าสนใจ The Problem of Islamic State in the Middle East: the Lesson for the ASEAN Region	98
---	----

Innovation and Technology	117
---------------------------	-----

ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State) ในตะวันออกกลาง:

บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน

The Problem of Islamic State in the Middle East:
the Lesson for the ASEAN Region

พลตรี อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

Maj. Gen. Apisak Sombutcharoenon

Director of Strategic Studies Center

E-mail: apisak07@gmail.com

บทคัดย่อ

หลังจากเกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายเขย่าโลกเมื่อ 11 กันยายน 2544 จนสหรัฐฯ ต้องประกาศสงครามเพื่อตามล่าโอซามา บิน ลาเดน (Osama bin Laden) ผู้ก่อตั้งกลุ่มอัลกออิดะห์ (Al-Qaeda) ซึ่งสหรัฐฯ เชื่อว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังปฏิบัติการครั้งนั้น ถึงแม้ผลของการตามล่าจะประสบความสำเร็จหลังใช้เวลาถึง 10 ปี แต่กลับไม่สามารถนำความสงบสุขกลับมาสู่โลกและภูมิภาคได้ ในทางกลับกันกลับทำให้เกิดกลุ่มก่อการร้ายกลุ่มใหม่ที่มีความสุดโต่งยิ่งกว่าภายใต้ชื่อ “IS” หรือ “Islamic State” โดยกลุ่มก่อการร้ายกลุ่มนี้มีเป้าหมายเพื่อก่อตั้งรัฐอิสลามให้เป็นศูนย์กลางและผู้นำของชาวมุสลิมทั้งโลก (Caliphate) ด้วยการอ้างนำหลักศาสนามาเป็นเครื่องมือและใช้สื่อโซเชียล (Social Media) ในการเผยแพร่อุดมการณ์ของกลุ่ม ทำให้มีผู้ที่ฝึกฝนจำนวนมากเดินทางเข้าไปรวมรบในอิรักและซีเรียที่ทางกลุ่มยึดครองและประกาศก่อตั้งเป็นรัฐอิสลาม (Islamic State of Iraq and the Levant) แต่จากการปราบปรามอย่างหนักด้วยการสนับสนุนของมหาอำนาจทั้งรัสเซียและสหรัฐฯ ในที่สุดซีเรียและอิรักก็สามารถยึดดินแดนคืนจากกลุ่มไอเอสได้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ทางกลุ่มต้องปรับกลยุทธ์ใหม่ โดยกระตุ้นให้สมาชิกที่กระจายอยู่ในหลายประเทศใช้ปฏิบัติการก่อการร้ายโดยลำพัง (Lone Wolf) ซึ่งวิธีดังกล่าวก็ยังส่งผลกระทบทั้งทางจิตวิทยาและสร้างความสูญเสียในหลายภูมิภาคจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของภูมิภาคอาเซียนพบว่ากลุ่มก่อการร้ายหลายกลุ่มได้ประกาศตัวสมาชิกต่อไอเอสและเจริญรอยตามทั้งการใช้สัญลักษณ์และวิธีการ โดยเหตุการณ์ที่ทำให้อาเซียนต้องตื่นตัวอย่างมากคือการยึดเมืองมาราวีของฟิลิปปินส์โดยกลุ่มมาอูเต (Maute) หรือที่เรียกตัวเองว่า “Islamic State of Lanao” ทำให้รัฐบาลฟิลิปปินส์ต้องทุ่มกำลังทหารเข้าปราบปรามแต่ก็ต้องใช้เวลาถึง 5 เดือนเต็มจึงสามารถยึดเมืองคืนได้สำเร็จ และสามารถสังหารกลุ่มก่อการร้ายได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามกลุ่มก่อการร้ายที่ฝึกฝนไอเอสก็ยังไม่หมดไป ยังคงมีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการในหลายประเทศของอาเซียน ทั้งมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

จะเห็นได้ว่าการก่อเกิดของการก่อตั้งรัฐอิสลามในตะวันออกกลางได้ส่งผลให้การก่อการร้ายทั่วโลกและในอาเซียนมีความรุนแรงขึ้น รวมถึงการปฏิบัติการยึดเมืองมาราวีที่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นในอาเซียน บทวิจัยนี้จึงได้กำหนดกรอบการวิจัยด้วยการศึกษาการก่อการร้ายโดยรัฐอิสลามในตะวันออกกลาง วิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรก่อการร้ายในภูมิภาคอาเซียนผ่านตัวแปรร่วมที่สำคัญทั้งในแง่ของความเป็นมาเชิงประวัติศาสตร์ ความแตกต่างของภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการก่อการร้าย และการพัฒนาของสถานการณ์ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการเสนอแนะแนวทางกำหนดนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของอาเซียน ในการเสริมสร้างความมั่นคงและป้องกันปัญหาการขยายตัวด้านการก่อการร้ายของภูมิภาคอาเซียน รวมถึงประเทศไทยในอนาคต

คำสำคัญ: รัฐอิสลาม, การก่อการร้าย, ประชาคมอาเซียน, ตะวันออกกลาง

ABSTRACT

After the 9/11 incident, on 11 September 2001, had shaken the world, the United States declared “War on terror” to hunt down Osama bin Laden, the founder of Al-Qaeda, who believed to be the mastermind behind the incident. Although the operation was declared a success after 10 years of hunting, it cannot bring back peace to the world and the region. Instead, it has created a more extreme terrorist group aiming to establish an Islamic State as the centre and leader of all Islamic worlds known as “Caliphate”. Later on, the group had successfully occupied part of Iraq and Syria and declared the establishment of “Islamic State of Iraq and the Levant” and called itself “Islamic State” or “IS”. With the hard suppression and support of major powers such as Russia and the United States, Syria and Iraq were able to seize territory back from IS. Nonetheless, IS is still able to operate around the world by using social media as a tool to spread its ideology. In ASEAN, the world has witnessed the capture of Marawi, the city in Mindanao, the Philippines, by Maute who call themselves the “Islamic State of Lanao”. The Philippines government had spent 5 months to seize back the town and the Maute’s brothers were killed in the combat. However, the terrorist groups affiliated to IS are still operating in several countries of ASEAN such as Malaysia, Indonesia and the Philippines. The formation of the establishment of an Islamic State in the Middle East has resulted in intensified acts of terrorism around the world and ASEAN.

With the significance of the IS activities, this paper seeks to suggest lessons learned and proposes policies to strengthen and prevent the expansion of terrorism in the ASEAN’s region and Thailand. The scope of this research is the study of establishment of Islamic states in the Middle East compared with terrorist activities in ASEAN through 5 factors namely; history, geopolitics, internal factors, external factors and development of the situation.

Finally, I do hope that information from in-depth interviews with Thai and international experts will make the paper more valuable.

Keywords: Islamic State, Terrorism, ASEAN Community, Middle East

บทนำ

จากเหตุการณ์ที่กลุ่มก่อการร้ายได้ก่อวินาศกรรมเขย่าโลก โดยการจี้เครื่องบินพุ่งชนตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ (World Trade Center) เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ทำให้นายจอร์จ ดับเบิลยู. บุช (George W. Bush) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในขณะนั้น ประกาศทำสงครามกับกลุ่มก่อการร้าย และเรียกร้องให้นานาชาติเข้าร่วมทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายด้วย

ในห้วงของการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลาง ทำให้เกิดกลุ่มก่อการร้ายกลุ่มใหม่ขึ้นมีชื่อเรียกว่ากลุ่มรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย (The Islamic State in Iraq and Syria: ISIS) หรือรัฐอิสลามอิรักและลิแวนต์ (The Islamic State in Iraq and the Levant: ISIL) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 ด้วยการพัฒนามาจากกลุ่มอัลกออิดะฮ์ในอิรัก (AQI) แต่เนื่องจากเป้าหมายที่แตกต่างกันทำให้ทั้งสองกลุ่มตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างกันในปี พ.ศ. 2557 โดยกลุ่มไอซิส (ISIS) มีเป้าหมายเพื่อก่อตั้ง “รัฐอิสลาม” ในอิรักและซีเรีย ซึ่งภายหลังการเปลี่ยนผ่านมาระยะหนึ่งกลุ่มไอซิส (ISIS) จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อใหม่มาเป็นไอเอส (Islamic State) และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

โดยกลุ่ม “ไอเอส” เป็นขบวนการที่มุ่งให้กลุ่มที่มีแนวคิดหัวรุนแรงจากทั่วโลก รวมทั้งจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลั่งไหลเข้าไปในสมรภูมิตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก และนับเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่ขยายแนวคิดการตั้งรัฐอิสลามจากตะวันออกกลางเข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน จนในที่สุดได้เกิดการบุกยึดเมืองมาราวิของฟิลิปปินส์ โดยกลุ่มก่อการร้าย “มาอูเต” (Maute) ที่ประกาศตัวเป็นกลุ่มก่อการร้ายสาขาของกลุ่มไอเอส มีการใช้สัญลักษณ์ของกลุ่มไอเอส และมีการตั้งฉายาของกลุ่มว่า “ไอเอสแห่งลาเนา”

จะเห็นได้ว่า การขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของกลุ่มไอเอสเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของอาเซียนในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้สนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหา รัฐอิสลาม (Islamic State) ในตะวันออกกลาง: บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของปัญหา รัฐอิสลาม ในตะวันออกกลางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอิทธิพลของ รัฐอิสลาม ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน
2. เพื่อศึกษา/วิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างเหตุการณ์ที่นำไปสู่การก่อตั้ง รัฐอิสลาม ในตะวันออกกลางกับอาเซียน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางกำหนดนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของอาเซียนในการป้องกัน/เสริมสร้างความมั่นคงและป้องกันปัญหาการขยายตัวด้านการก่อการร้ายของภูมิภาคอาเซียน รวมถึงประเทศไทยในอนาคต

ข้อจำกัดการวิจัย

ถึงแม้ว่ากลุ่มประชากรที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการตัดสินใจ เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการต่อต้านการก่อการร้ายโดยตรง และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทำการศึกษาเรื่องการก่อการร้ายมาเป็นอย่างดี แต่ด้วยภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติของแต่ละท่าน ส่งผลให้เวลาในการให้สัมภาษณ์ค่อนข้างจำกัด ไม่สามารถลงรายละเอียดได้ครบทุกประเด็น

ส่วนข้อจำกัดในเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิในการวิจัย เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีอยู่ ณ ขณะนั้น และมีโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมาได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นข้อมูลที่อาจไม่สมควรเปิดเผย เป็นต้น

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบถึงความเป็นมาของปัญหาที่นำไปสู่การก่อตั้ง รัฐอิสลามในตะวันออกกลาง สถานการณ์และพัฒนาการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอิทธิพลของ รัฐอิสลามที่ส่งผลกระทบต่อการก่อการร้ายในภูมิภาคอาเซียน
2. บทเรียนที่ได้จากการศึกษา/วิเคราะห์ เปรียบเทียบ

ความเหมือนและความต่างระหว่างเหตุการณ์ที่นำสู่การก่อตั้งรัฐอิสลาม ในตะวันออกกลางกับอาเซียน

3. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของอาเซียนและไทย เพื่อการป้องกัน/เสริมสร้างความมั่นคงและป้องกันปัญหาการขยายตัวด้านการก่อการร้ายของภูมิภาคอาเซียน รวมถึงประเทศไทยในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

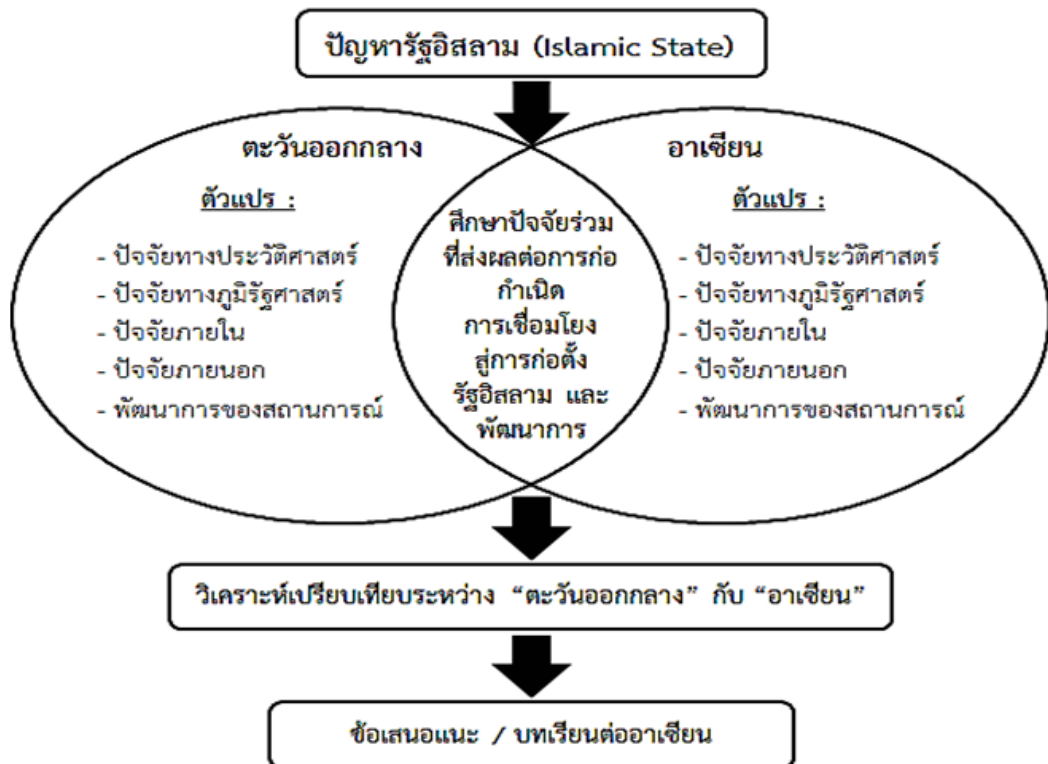
การทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายที่มีหลากหลาย แต่ละทฤษฎีจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี 6 ทฤษฎี มาอธิบายถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อกลุ่มก่อการร้าย ดังนี้ 1) **ทฤษฎีทางปรัชญาว่าด้วยการศาสนา** ที่อธิบายถึงการใช้ศาสนาเป็นแรงจูงใจในการก่อเหตุ โดยการตีความคำสอนทางศาสนาไปในแนวทางของตน 2) **ทฤษฎีโลกาภิวัตน์** ที่ชี้ให้เห็นถึงการต่อต้านการบริโภคนิยมตะวันตกที่แทรกแซงเข้าไปในประเทศต่าง ๆ จนทำให้เกิดการสูญเสียขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม และการประพตติผิดจากจารีตศาสนา ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชนชาติจนเกิดการก่อการร้ายในที่สุด 3) **ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม** ที่อธิบายว่าอุดมการณ์และการกระทำของรัฐเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรง 4) **ทฤษฎีทางโครงสร้าง** ได้เสนอปัจจัยทางสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุให้เกิดการก่อการร้าย ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 5) **ทฤษฎีเกี่ยวกับการถูกกีดกัน** ซึ่งเชื่อว่าเมื่อมนุษย์มีความรู้สึกถูกกีดกัน ปีบคั้น และคับข้องใจ จะแสดงพฤติกรรมที่มีความรุนแรงออกมา 6) **ทฤษฎีคลื่น** เป็นการอธิบายถึงการก่อการร้ายสมัยใหม่ โดยการแบ่งห้วงเวลาของการก่อการร้ายในยุคต่าง ๆ โดยในยุคแรกคือยุคการลอบสังหารบุคคลสำคัญ ยุคที่ 2 คือยุคแห่งการสร้างภาษาที่ใช้เรียกการก่อการร้ายขึ้นมาใหม่ ยุคที่ 3 คือยุคแห่งปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายขึ้น โดยการสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และคลื่นลูกสุดท้ายคือปัญหาการก่อการร้ายทางศาสนา

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การศึกษาการก่อการร้ายเกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบและพัฒนาการการก่อการร้ายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากรูปแบบการก่อการร้ายในอดีตบางประการยังคงนำมาใช้ก่อเหตุจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการพัฒนารูปแบบให้มีความซับซ้อนมากขึ้น กลุ่มก่อการร้ายในยุคปัจจุบันใช้ศาสนา ความเชื่อ แนวคิด และอุดมการณ์ในการดำเนินการของแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลาง เช่น กลุ่มตาลิบัน อัลกออิดะห์ กลุ่มไอเอส เป็นต้น ส่วนกลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนได้มีการนำปัจจัยดังกล่าวมาขับเคลื่อนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งกลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนมีหลายกลุ่ม ส่วนใหญ่ปฏิบัติการอยู่ในประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย เช่น กลุ่มเจไอ กลุ่มอาเจห์ กลุ่มอาบูไซยาฟ เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่ากลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลางและในอาเซียนมีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งเห็นได้จากการใช้ภูมิภาคอาเซียนเป็นแหล่งฟอกเงิน การสนับสนุนทางการเงินให้กับกลุ่มก่อการร้ายในอาเซียน การเดินทางของนักบรหัทวรุนแรงจากอาเซียนไปร่วมกับกลุ่มไอเอสในตะวันออกกลาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลางและอาเซียน

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบ พัฒนาการการก่อการร้าย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุ แรงจูงใจ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อการร้าย ซึ่งในบทต่อไปจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตะวันออกกลาง และอาเซียนผ่านตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และพัฒนาการของสถานการณ์

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดในการวิจัย เริ่มแรกเป็นการศึกษาสถานการณ์ของปัญหาอิสลาม ในภูมิภาคตะวันออกกลางและอาเซียนผ่าน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และพัฒนาการของสถานการณ์ เพื่อศึกษาปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อการก่อการร้ายที่เชื่อมโยงสู่การก่อตั้งรัฐอิสลาม และพัฒนาการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากนั้นนำ

ผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง “ตะวันออกกลาง” กับ “อาเซียน” เพื่อเสนอแนะแนวทางและบทเรียนต่ออาเซียนและประเทศไทยต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทหมวดหมู่ของการศึกษาข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ ส่วนแรก ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความรู้ มีหน้าที่โดยตรง หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวัง การป้องกันปัญหาการก่อการร้ายของไทยและของอาเซียน ส่วนที่สอง ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าเอาไว้แล้ว ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของปัญหารัฐอิสลาม ในตะวันออกกลางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอิทธิพลของปัญหารัฐอิสลาม ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน สรุปได้ดังนี้

ในอดีตช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศในตะวันออกกลางได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น ทั้ง 2 ประเทศได้ปกครองและแบ่งเขตแดน โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนเกิดความคับแค้นและไม่พอใจประเทศเจ้าอาณานิคม จนนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านประเทศมหาอำนาจ และกลุ่มเหล่านี้ก็พัฒนามาเป็นกลุ่มก่อการร้ายในปัจจุบัน โดยกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามในตะวันออกกลางเป็นกลุ่มก่อการร้ายที่แยกตัวออกจากกลุ่มอัลกออิดะห์แล้วมาตั้งกลุ่มใหม่ มีเป้าหมายเพื่อก่อตั้งรัฐอิสลาม แต่อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามมีอิทธิพลและมีความรุนแรงมากขึ้นมาจากการแทรกแซงและสนับสนุนของประเทศมหาอำนาจทั้งภายในและภายนอก

ภูมิภาค อย่างสหรัฐฯ รัสเซีย อิหร่าน ตุรกี และ
ซาอุดีอาระเบีย เนื่องจากประเทศในตะวันออกกลางโดย
เฉพาะอิรักและซีเรียมีความขัดแย้ง ความไร้เสถียรภาพ
ทางการเมือง จึงเกิดช่องว่างทำให้ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้นำ
มาใช้เป็นโอกาสในการแทรกแซงเพื่อถ่วงดุลกับประเทศ
มหาอำนาจอื่น ๆ แม้แต่การหาทางโค่นล้มผู้นำประเทศที่
อยู่คนละขั้วด้วยปฏิบัติการทางทหาร หรือแม้แต่ด้วยการ
สนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การแทรกแซง
ของประเทศมหาอำนาจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ให้การ
ช่วยเหลือ สนับสนุน กลุ่มก่อการร้ายและฝ่ายรัฐบาลทั้งใน
ด้านของเงินทุน อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึกทางทหาร รวมทั้ง
ความแตกต่างทางความเชื่อ และปัญหาการเมืองภายใน
มีความสำคัญที่ทำให้กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามใน
ตะวันออกกลางมีความเข้มแข็งจนสามารถที่จะเข้ายึดเมือง
สำคัญในอิรักและซีเรียเพื่อก่อตั้งรัฐอิสลาม และได้ตั้งเมือง
หลวงขึ้นที่เมืองร็อกกาในซีเรีย พร้อมทั้งเข้ายึดครองดินแดน
ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในเมืองโมซูล และเมืองตามแนว
ชายแดนอิรักและซีเรีย

นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่
ถูกใช้อย่างกว้างขวาง โดยกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามใช้ในการ
เผยแพร่แนวคิดนิยมความรุนแรงเพื่อกระตุ้นให้เกิด
ปฏิบัติการก่อการร้ายโดยลำพัง (Lone Wolf) อย่างที่ไม่
เคยเป็นมาก่อน และมีผู้ถูกชักจูงให้เดินทางเข้าไปร่วมปฏิบัติ
การทางทหารกับกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย
เป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นกระแสภัยคุกคามที่หลาย
ประเทศให้ความสำคัญและเฝ้าจับตามอง

แม้ในปัจจุบันกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามใน
ตะวันออกกลางได้ถูกฝ่ายรัฐบาลของอิรักและซีเรียภายใต้
ความช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และ
รัสเซีย โจมตีอย่างหนักจนสามารถยึดดินแดนที่อยู่ในการ
ครอบครองของกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามกลับมาได้ ส่งผล
ให้กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามเหลือพื้นที่ในการครอบครอง
แค่ราว 10% จากที่เคยยึดครองทั้งในอิรักและซีเรีย และ
ทำให้กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามบางส่วนถอยร่นไปกบดาน
และบางส่วนได้หนีกลับไปยังประเทศต้นทางของตน แต่ถึง
อย่างไรกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามก็ยังคงสามารถปฏิบัติการ
โดยใช้ยุทธวิธีเดิม ๆ ที่เคยใช้ได้ผล เช่น การโจมตีแบบกอง

โจร คาร์บอมบ์ และระเบิดพลีชีพ เป็นต้น รวมทั้งหาโอกาส
สร้างฐานที่มั่นแห่งใหม่เมื่อโอกาสมาถึง ซึ่งอาจรวมถึง
ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน
ด้วยก็เป็นได้

สำหรับสถานการณ์และอิทธิพลของปัญหารัฐอิสลาม
(Islamic State) ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนนั้น เกิด
ขึ้นหลังจากที่นายโอซามา บิน ลาเดน ถูกสังหาร ทำให้กลุ่ม
“อัลกออิดะห์” มีบทบาทและอิทธิพลลดลงไปอย่างมาก
จนทั่วโลกเชื่อว่าภัยก่อการร้ายน่าจะทุเลาเบาบางลง แต่
กลับกลายเป็นว่าแนวคิดการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์นักรบหัว
รุนแรงและการก่อการร้ายกลับได้รับการสานต่อโดยกลุ่ม
ก่อการร้ายที่เรียกตนเองว่ากลุ่ม “รัฐอิสลามแห่งอิรักและ
ซีเรีย” หรือกลุ่มไอเอส ที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ในอิรักและ
ซีเรีย และเป็นชนวนดึงดูดให้กลุ่มที่มีแนวคิดหัวรุนแรงจาก
ทั่วทุกมุมโลก รวมถึงอาเซียนหลั่งไหลเข้าไปในสมรภูมิใน
ตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก นับเป็นจุดเริ่มต้นของการ
ก่อร่างการจัดตั้งรัฐอิสลามในตะวันออกกลางตามความเชื่อ
ทางศาสนาให้กลายเป็นความจริง และความเชื่อดังกล่าว
ได้แพร่ขยายเข้ามายังภูมิภาคอาเซียนในเวลาต่อมา

ความเกี่ยวข้องของกลุ่มไอเอสกับการก่อการร้ายใน
ฟิลิปปินส์ปรากฏชัดขึ้นหลังจากมีการบุกยึดเมืองมาราวิ
ของกลุ่มก่อการร้ายมาอูเต (Maute) ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการ
ร้ายที่เริ่มออกปฏิบัติการเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2556 โดย
กลุ่มมาอูเตมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาบูไซยาฟ ภายใต้การ
ประสานงานของอิหม่ามบันดาเยา และการเข้าร่วมกับกลุ่ม
มาอูเตของนายอิสนีลอน ฮาปิลอน ผู้ประกาศตนเป็น
“อเมียร์” หรือ “เจ้าชาย” ของกลุ่มไอเอส ทำให้กลุ่ม
มาอูเตกลายเป็นกลุ่มก่อการร้ายสาขาของกลุ่มไอเอสใน
ภูมิภาคอาเซียนอย่างเต็มตัว โดยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม
พ.ศ. 2557 นายอิสนีลอนและกลุ่มอาบูไซยาฟของเขาได้
เผยแพร่ภาพวิดีโอพิธีสาบานตนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มไอเอส
และประกาศว่าจะจงรักภักดีต่อกลุ่มไอเอส พร้อมทั้งมีการ
ตั้งฉายาของกลุ่มว่า “ไอเอสแห่งลาเนา” จนกระทั่งเมื่อ
วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ประธานาธิบดีดูเตอร์เต
แห่งฟิลิปปินส์ก็ได้ประกาศว่ากลุ่มมาอูเตมีความเชื่อมโยง
กับกลุ่มไอเอสอย่างชัดเจน ซึ่งกลุ่มมาอูเตมีความสามารถ
ในการชักชวนนักรบรุ่นใหม่ให้เข้าร่วมกับกลุ่มของตน และ
สามารถยืนหยัดต่อสู้กับกองทัพฟิลิปปินส์ได้นานถึง

154 วัน ซึ่งนานกว่าที่ทางการฟิลิปปินส์คาดการณ์เอาไว้มาก และจากสิ่งบอกเหตุเชื่อได้ว่าน่าจะมีผู้ให้การสนับสนุนอย่างลับ ๆ อยู่เบื้องหลัง

สำหรับอินโดนีเซียและมาเลเซียต่างเผชิญกับกลุ่มก่อการร้ายที่ประกาศภักดีกับกลุ่มไอเอส คือกลุ่มคาคิบาท์ นูซันตารา ลิด เดาลาห์ อิสลามียาห์ (Katibah Nusantara Lid Daulah Islamiyah) หรือหมู่เกาะมาเลย์เพื่อรัฐอิสลามในอิรักและซีเรียเช่นกัน โดยทางการมาเลเซียออกมายืนยันว่าเหตุระเบิดที่ไนต์คลับโมวิด้าในเมืองปูของ รัฐลังงอร์ มาเลเซีย เมื่อ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2559 เป็นฝีมือของกลุ่มไอเอสจริง เจ้าหน้าที่ตำรวจระบุว่าแม่เหตุโจมตีครั้งนั้นคนในพื้นที่จะเป็นผู้ลงมือ แต่มีหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มไอเอสในซีเรียเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 8 คน ซึ่งนับเป็นเหตุระเบิดโดยกลุ่มไอเอสที่สำเร็จเป็นครั้งแรกในมาเลเซีย

ล่าสุดเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ทางการอินโดนีเซียแถลงการณ์ว่า เกิดเหตุระเบิดฆ่าตัวตายที่โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง ในเมืองสุราบายา จังหวัดชวาตะวันออก โดยมีผู้ก่อเหตุจำนวน 6 คน โดยทั้งหมดเป็นสมาชิกครอบครัวเดียวกัน และสามีเป็นผู้ที่เคยเข้าไปรวมรบกับกลุ่มไอเอสแล้วเดินทางกลับจากซีเรียและอยู่ในโครงการปรับทัศนคติของรัฐบาล ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเหตุการณ์รุนแรงที่สุดของอินโดนีเซียในรอบกว่า 10 ปี โดยสามีเป็นผู้ขับรถยนต์บรรทุกระเบิดเข้าชนประตูโบสถ์แห่งแรก ส่วนภรรยาและบุตรสาวสองคนอายุ 9 และ 12 ปี เป็นผู้ก่อเหตุที่โบสถ์แห่งที่ 2 ในขณะที่บุตรชายอายุ 16 และ 18 ปี ขับรถจักรยานยนต์เข้าโจมตีโบสถ์แห่งที่ 3 ทำให้มีผู้เสียชีวิตรวมอย่างน้อย 13 คน และบาดเจ็บกว่า 40 คน ซึ่งเป้าหมายยังคงเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่จากการรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวดจึงมุ่งไปที่เป้าหมายที่มีการระงับป้องกันต่ำ ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้สำนักข่าว Amaq ของกลุ่มไอเอสได้ออกแถลงการณ์อ้างความรับผิดชอบในกรณีดังกล่าว

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสถานการณ์และอิทธิพลของปัญหารัฐอิสลาม ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนนั้น มีดังนี้

1) เกิดการบ่มเพาะให้เกิดแนวคิดนิยมความรุนแรง การประกาศจงรักภักดีและเดินตามแนวทางของการก่อตั้งรัฐอิสลามในตะวันออกกลางของกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาค

2) เกิดการยกระดับศักยภาพและชื่อเสียงของกลุ่มก่อการร้ายจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค ด้วยการประกาศตัวสวามิภักดิ์กับกลุ่มไอเอส และแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ด้วยการแต่งกาย การใช้ธงสีดำ ใช้ผ้าคาดศีรษะ และเสื้อสัญลักษณ์ของกลุ่มไอเอส

3) เกิดการเลียนแบบทางยุทธวิธี/วิธีการปฏิบัติ เช่น ใช้การระเบิดฆ่าตัวตายซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่เป็นการวางระเบิด หรือวางระเบิดด้วยรถยนต์ หรือคาร์บอมบ์ (Car Bomb) ดังกรณีเหตุการณ์การลอบวางระเบิดบนเกาะบาห์ลีในอินโดนีเซียในปี พ.ศ. 2545 เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่าอิทธิพลของกลุ่มไอเอสในอาเซียนเข้มข้นขึ้น ภัยจากการก่อการร้ายที่เกิดจากกลุ่มไอเอสไม่ว่าจะเกิดขึ้นในประเทศใดก็ส่งผลกระทบต่อทั้งภูมิภาค แม้ในช่วงแรกแต่ละประเทศอาจให้ความสำคัญกับการต่อต้านการก่อการร้ายแตกต่างกันไป และมีได้ต้นตัวเกี่ยวกับปัญหาการก่อการร้ายระหว่างประเทศมากขึ้น แต่เมื่อมีการปฏิบัติการยึดเมืองมาราวิในฟิลิปปินส์ ประเด็นการก่อการร้ายระหว่างประเทศและอิทธิพลของกลุ่มไอเอสจึงเป็นประเด็นที่ทุกประเทศในอาเซียนให้ความสนใจ เนื่องจากดินแดนของตนต่างก็มีปัจจัยเสี่ยงค่อนข้างมาก ทั้งยังง่ายต่อการแทรกซึมของกลุ่มก่อการร้ายระหว่างประเทศอีกด้วย

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างเหตุการณ์ที่นำไปสู่การก่อตั้งรัฐอิสลามในตะวันออกกลางกับอาเซียน สรุปได้ดังนี้

การกำเนิดของกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคอาเซียนนั้นจากการศึกษาเชิงลึกพบว่า การก่อการร้ายมิใช่ประเด็นปัญหาใหม่สำหรับภูมิภาคนี้ ในอดีตบรรดาประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนมักประสบปัญหาการก่อการร้ายที่ใช้กองกำลังและความรุนแรงเพื่อแย่งชิงอำนาจและแก้ไขประเด็นความขัดแย้ง และรวมถึงการต่อต้านรัฐบาลกลาง โดยมีต้นตอมาจากปัญหาทางอุดมการณ์ ความแตกต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์ ซึ่งการก่อการร้ายในลักษณะนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเริ่มขึ้น และบางปัญหายังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน อธิบายได้ดังนี้

1) ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

ปัญหาการก่อการร้ายที่มีพื้นฐานมาจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์นั้นสามารถพิจารณาได้ทั้งประเด็นที่

คล้ายคลึงและประเด็นที่แตกต่างจากภูมิภาคตะวันออกกลาง กล่าวคือ การมีความคล้ายคลึงกันในเรื่อง การเข้ามาของประเทศเจ้าอาณานิคม การกำหนดอาณาเขต และเส้นพรมแดนโดยมิได้คำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนาของประชากรในพื้นที่ ดังเช่นกรณีฟิลิปปินส์หลังจากการเข้าครอบครองของสเปนจึงก่อให้เกิดความเคียดแค้นและไม่พอใจอิทธิพลของต่างชาติที่เข้ามารุกรานดินแดนของตน จนเกิดการก่อกบฏของชาวมุสลิม หรือกรณีอินโดนีเซีย การเข้ามาของชาวดัตช์เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ทำให้คนมุสลิมเกิดความรู้สึกถึงความแตกต่างทางศาสนา และกลายเป็นชนวนเหตุสำคัญในการเริ่มต้นชาตินิยมตั้งแต่บัดนั้น

สำหรับประเด็นที่ต่างจากตะวันออกกลางคือ อาเซียนมีประเด็นเรื่องเป้าหมายทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองจนนำมาสู่การต่อต้านอำนาจรัฐตัวอย่างเช่นกรณีของอินโดนีเซีย ที่เป้าหมายทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลต้องการก่อตั้งสาธารณรัฐอินโดนีเซียให้เป็นรัฐทางโลก (Secular State) ไม่ใช่รัฐอิสลาม (Islamic State) ด้วยการประกาศใช้หลักปัญจาซิล (Panjasila) ส่วนเป้าหมายทางการเมืองผู้ถูกปกครองดั้งเดิมบางกลุ่ม เช่น ขบวนการแห่งชาติตุลูลามะ ต้องการให้ประเทศใช้พื้นฐานของศาสนาอิสลามแนวจารีตนิยม ทำให้องค์กรมุสลิมบางส่วนไม่ยอมรับและลุกขึ้นมาต่อต้านและแสดงออกมาในรูปของขบวนการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม ปัญหาการก่อการร้ายในมาเลเซียก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ การต่อสู้ของแนวคิดมุสลิมสายกลางที่ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นหลักกับแนวทางจารีตนิยมที่มีความเคร่งครัดมากกว่าซึ่งยึดถือโดยกลุ่มเคร่งศาสนาบางกลุ่ม

2) ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์

สำหรับปัญหาการขยายตัวของการก่อการร้ายที่มีพื้นฐานมาจากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ในอาเซียนนั้น มีความคล้ายคลึงกับตะวันออกกลางในเรื่องของพื้นที่ที่เป็นเขตปลอดอำนาจรัฐหรือเป็นพื้นที่ The Gray-Zone (Conflict) ทำให้รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะบางพื้นที่ของฟิลิปปินส์ถือเป็นเขตอิทธิพลของกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่อย่างกลุ่มอาบูไซยาฟ และกลุ่มแนวร่วมเพื่อการปลดปล่อยอิสลามโมโร (MILF) ประกอบกับปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่มีเกาะแก่ง

กระจัดกระจายเป็นจำนวนมาก เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้กลุ่มติดอาวุธ รวมทั้งอาชญากรหลบซ่อนตัวหรือหนีพ้นจากเงื้อมมืออำนาจรัฐได้ง่าย ทั้งอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ และเมื่อพื้นที่การรบหลักในตะวันออกกลางพ่ายแพ้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญให้กลุ่มไอเอสอาศัยช่องโหว่นี้แทรกตัวเข้าไปร่วมมือกับกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่ ซึ่งภายหลังก็ได้ยกระดับศักยภาพและชื่อเสียงของพวกตนจากระดับท้องถิ่นมาสู่ระดับภูมิภาคเพื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มของตนให้คนทั่วโลกรู้จัก ดังกรณีการก่อการร้ายมาอุเตที่ยึดเมืองมาราวิได้สำเร็จ ก็เกิดจากการที่เมืองมาราวิเป็นพื้นที่สีเทาที่อำนาจรัฐของฟิลิปปินส์เข้าไม่ถึง เป็นต้น

ส่วนประเด็นที่แตกต่างจากตะวันออกกลางคือ อาเซียนมีเส้นแบ่งเขตแดนประเทศที่ชัดเจน โดยมีพรมแดนทางธรรมชาติเป็นเส้นแบ่ง เช่น ภูเขา ลำน้ำ ทะเล ทำให้การเคลื่อนย้ายกองกำลังระหว่างประเทศในลักษณะกองกำลังขนาดใหญ่ทำได้ค่อนข้างยาก ต่างจากภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งเป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน ไม่มีพรมแดนทางธรรมชาติที่เป็นอุปสรรค ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายกำลังของกลุ่มก่อการร้ายไปมาระหว่างประเทศได้สะดวกและยากต่อการสกัดกั้น จึงสังเกตว่ากลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลางสามารถปฏิบัติการข้ามไปมาระหว่างประเทศได้ค่อนข้างเสรี โดยเฉพาะเมื่อประเทศดังกล่าวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างกัน ไม่มีการร่วมมือกันการสกัดกั้นก็ยิ่งกระทำได้ยาก

3) สาเหตุจากปัจจัยภายใน

ความแตกต่างทางความเชื่อและการสนับสนุนของฝ่ายเดียวกัน ชาวมุสลิมในภูมิภาคอาเซียนส่วนใหญ่ยึดถือแนวคิดมุสลิมสายกลางและไม่นิยมใช้ความรุนแรง ไม่มีการแบ่งแยกกว่าประเทศใดเป็นซุนนีหรือชีอะห์อย่างเด่นชัดเหมือนในภูมิภาคตะวันออกกลาง ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศในลักษณะที่มีปัญหาพื้นฐานมาจากความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน ส่วนความขัดแย้งภายในประเทศจนนำไปสู่สถานการณ์การต่อสู้ด้วยการก่อการร้ายนั้น จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์และความเป็นมา เราจะเห็นว่ากลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการจัดตั้งรัฐอิสลาม แต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านรัฐบาลเรียกร้องความชอบธรรมในทางการเมืองและทางสังคมเท่านั้น ทำให้การก่อการร้ายที่เกิดในอาเซียนอยู่ในวงจำกัด

ไม่รุนแรง และมีโอกาสเกิดการสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศอื่นโดยประเทศอาเซียนด้วยกันเองได้น้อย

4) แรงขับเคลื่อนจากปัจจัยภายนอก

ปัจจัยความขัดแย้งที่เกิดจากบทบาทของมหาอำนาจที่เข้ามาในภูมิภาคอาเซียนนั้นมีความแตกต่างจากในตะวันออกกลาง กล่าวคือ ชาตินิยมอำนาจในตะวันออกกลางเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการแทรกแซงและสนับสนุนในเรื่องการฝึกและติดอาวุธให้กับทั้งฝ่ายผู้ก่อการร้ายและรัฐบาลที่เป็นฝ่ายของตน ทำให้การต่อสู้อย่างกว้างออกไปจนยากต่อการควบคุม แต่สำหรับภูมิภาคอาเซียนจะเป็นในลักษณะของการเข้ามาเพื่อให้การสนับสนุนนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายมากกว่า

อย่างไรก็ตาม กรณีการยึดเมืองมาราวิของฟิลิปปินส์อาจเป็นกรณีศึกษาของอาเซียนต่อบทบาทของมหาอำนาจที่ส่งผลต่อสถานการณ์การก่อการร้ายในภูมิภาค อันจะเห็นได้จากข้อมูลเชิงลึกในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากมิตรประเทศพบว่า กลุ่มก่อการร้ายในมาราวิมีการใช้เรือยนต์ความเร็วสูงที่ใช้เชื้อเพลิงพิเศษที่ไม่มีในพื้นที่ในการส่งกำลังตรวจพบการใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยที่ไม่มีใช้ทั่วไปและภายหลังยึดเมืองคืนสำเร็จได้ตรวจพบอาวุธสมัยใหม่ที่ผลิตจากประเทศมหาอำนาจบางประเทศ นี้อาจเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ชี้ได้หรือไม่ว่ากลุ่มก่อการร้ายที่สามารถยืนหยัดต่อสู้กับรัฐบาลฟิลิปปินส์ได้นานอย่างคาดไม่ถึงเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจบางประเทศ อันมีสาเหตุจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างฟิลิปปินส์เกี่ยวกับเรื่องการเมืองระหว่างประเทศก่อนหน้านี้

5) การพัฒนาของสถานการณ์

กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดสุดโต่งของตน ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนที่มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (YouTube) ฯลฯ โดยใช้ภาษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการส่งผ่านแนวคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มสู่บุคคลภายนอกอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

กรณีการรบที่เมืองมาราวินั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง

ขีดความสามารถของกลุ่มก่อการร้ายอย่างชัดเจน เนื่องจากสามารถยึดครองพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ได้เป็นเวลายาวนานถึง 5 เดือน ซึ่งนานกว่าที่ทางการฟิลิปปินส์คาดการณ์เอาไว้อย่างมาก แม้ว่ากลุ่มผู้ก่อการร้ายจะต้องประสบกับความพ่ายแพ้ในที่สุด แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการโจมตีในลักษณะนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นอีก ทั้งยังเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงแรกที่ยึดเมืองมาราวินั้น พวกเขามีกำลังอยู่จำนวนไม่มากนัก คือประมาณ 180-200 คน แต่เมื่อเวลาการรบยืดเยื้อออกไปจำนวนผู้ก่อการร้ายกลับเพิ่มขึ้นถึง 900 คน โดยจำนวนผู้ก่อการร้ายที่เพิ่มขึ้นนั้นอาจเกิดจากบุคคลในพื้นที่ที่ไม่พอใจรัฐบาลและหันไปฝึกฝากลุ่มก่อการร้ายอันอาจมีแรงจูงใจส่วนหนึ่งของการก่อตั้งรัฐอิสลามในตะวันออกกลางได้สำเร็จ หรืออาจไม่มีทางเลือกพวกเขาจึงตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มก่อการร้ายเมื่อยึดครองเมืองมาราวิได้แล้ว

จะเห็นได้ว่าการขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคของกลุ่มไอเอสเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของอาเซียนในปัจจุบัน เพราะถึงแม้รัฐบาลฟิลิปปินส์จะสามารถยึดพื้นที่กลับมาจากกลุ่มมาอูเตได้ แต่ภัยของการก่อการร้ายยังคงมีอยู่และไม่ได้หมดไป เพียงแต่ทำให้กลุ่มก่อการร้ายอ่อนแอลงในช่วงหนึ่งเท่านั้น เพราะกลุ่มก่อการร้ายจะแต่งตั้งผู้นำคนใหม่ ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดและความเชื่อขึ้นมาสานต่ออุดมการณ์แทน และรอคอยการแพร่กระจายแนวคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของกลุ่มต่อไป

สำหรับประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน และมีการเผชิญกับปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนาน แต่จากการศึกษาพบว่าสถานการณ์การก่อการร้ายในภาคใต้ของประเทศไทยไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม และจากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organisation of the Islamic Cooperation: OIC) ยืนยันว่าประเทศไทยดูแลชาวมุสลิมได้ดีกว่าประเทศที่เป็นมุสลิมด้วยกันบางประเทศเสียอีก และยืนยันว่ากลุ่มไอเอสไม่ได้มีผลโดยตรงกับไทย โดยสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

ประการแรก ยังไม่ปรากฏข้อมูลชัดเจนว่ามีคนไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสู้รบของกลุ่มไอเอส แต่จากการตรวจสอบความเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์ พบว่ามีเพียงผู้ที่แสดงความชื่นชอบและติดตามความเคลื่อนไหว

ของกลุ่มไอเอสในสื่อสังคมออนไลน์จำนวนหนึ่ง แต่ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น

ประการที่ 2 ยังไม่พบความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ของไทยกับกลุ่มไอเอส แต่คงไม่สามารถตัดขาดความเป็นไปได้ที่สมาชิกกลุ่มแบ่งแยกดินแดนใน จชต. บางส่วนอาจจะให้ความสนใจกับการเดินทางไปสู้รบร่วมกับกลุ่มไอเอส เพื่อศึกษาแนวทางต่อสู้ของกลุ่มไอเอส เพื่อนำกลับมาปรับใช้ในการต่อสู้ของตน หรือเกิดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ที่กลุ่มก่อการร้ายเผยแพร่

ประการที่ 3 ยังไม่พบว่ามีการเข้ามาใช้ไทยเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวในลักษณะของการจัดตั้งเซลล์เพื่อจัดหาสมาชิกหรือระดมทุนไปสนับสนุนการเดินทางของสมาชิกกลุ่มท้องถิ่นในอาเซียนที่ฝึกฝนแนวทางการสู้รบของกลุ่มไอเอส แต่พบว่าไทยถูกนักรบต่างชาติแสวงประโยชน์จากการเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมในภูมิภาค ใช้เป็นเส้นทางผ่านเพื่อเดินทางไปยังประเทศที่ 3 หรือกลับไปยังประเทศต้นทาง และเป็นพื้นที่ในการจัดหาหนังสือเดินทางปลอม

3. การเสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของอาเซียนและไทย เพื่อการป้องกัน/เสริมสร้างความมั่นคงและป้องกันปัญหาการขยายตัวด้านการก่อการร้ายของภูมิภาคอาเซียน รวมถึงประเทศไทยในอนาคต มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับอาเซียน

1) การป้องกันการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้าย ในส่วนของอาเซียนพบว่า แนวโน้มการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายยังคงมีอยู่ในหลายประเทศ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอาจกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญและช่องว่างที่ทำให้กลุ่มรัฐอิสลามเข้ามาสร้างอิทธิพลในอาเซียน โดยเฉพาะแนวคิดการใช้อุดมการณ์แบบสุดโต่ง รวมทั้งการต่อสู้ด้วยอาวุธของกลุ่มต่าง ๆ ในบางประเทศที่สุ่มเสี่ยงต่อการยกระดับไปเป็นการก่อการร้าย และการออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสร้างบทบาทของกลุ่มตน เช่น กรณีของฟิลิปปินส์ การแยกตัวออกจาก Bangsamoro Islamic Freedom Fighters (BIFF) จาก Moro Islamic Liberation Front (MILF) เป็นต้น ซึ่งเป็นความท้าทายของประเทศสมาชิกอาเซียนและไทยอย่างยิ่งในการที่จะต้อง

กำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการป้องกันการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่ เพื่อไม่ให้เป็นเชื้อไฟที่กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามสามารถเข้ามาแสวงประโยชน์สร้างอิทธิพลได้

2) การรักษาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอาเซียนควรวางบทบาทกับประเทศมหาอำนาจอย่างเหมาะสม มีความชัดเจนด้านนโยบายการต่างประเทศ การสร้างความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้าย และรักษาจุดยืนของอาเซียนในความเป็นเอกภาพ โดยไม่นำความขัดแย้งภายในภูมิภาคสู่ภายนอก และไม่ชักนำความขัดแย้งภายนอกเข้ามาในภูมิภาค ทั้งนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศก็เป็นอีกสาเหตุที่อาจทำให้เกิดการก่อการร้ายขึ้นได้ กล่าวคือ ประเทศมหาอำนาจในอดีตใช้นโยบายแผ่ขยายอิทธิพลสร้างลัทธิจักรวรรดินิยมเพื่อล่าอาณานิคมโดยใช้กำลังและใช้วิธีโศกยาบายรุกรานครอบงำ และยึดครองดินแดนประเทศที่อ่อนแอกว่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นดินแดนหรือประเทศที่ยังด้อยพัฒนา รวมทั้งการที่บางประเทศสนับสนุนปฏิบัติการก่อการร้ายให้เกิดขึ้นในประเทศที่ตนต้องการบ่อนทำลายความมั่นคง แม้แต่ในปัจจุบันการที่การก่อการร้ายในตะวันออกกลางทวีความรุนแรง ขยายตัว และมีเครือข่ายกว้างขวางในหลายประเทศ เช่น กลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์และกลุ่มไอเอสนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบการเมืองโลกที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการขึ้นา ครอบงำ การแทรกแซง ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากประเทศมหาอำนาจ ดังนั้น อาเซียนต้องระมัดระวังในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากมหาอำนาจเพื่อไม่ให้ซ้ำรอยกับตะวันออกกลางที่กลายเป็นพื้นที่ช่วงชิงและสงครามตัวแทนของฝ่ายต่าง ๆ ที่ต่อสู้กัน

3) การจัดเงื่อนไขความขัดแย้ง การเข้าใจประวัติศาสตร์ ลดเงื่อนไขในพื้นที่และไม่สร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อไม่ให้เกิดการบ่มเพาะแนวคิดหัวรุนแรง โดยใช้วิธีการค้นหาปัญหาและแก้ที่สาเหตุของปัญหาที่บ่มเพาะแนวคิดนิยมความรุนแรง เช่น หากสาเหตุมาจากเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ต้องสร้างความสมานฉันท์ด้วยนโยบายและการปรับปรุงกฎหมายให้ประชาชนทุกกลุ่มมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน หรือหากเป็นความแตกต่างในเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองและความขัดแย้งทางศาสนา มีแนวทางแก้ไขโดยการสร้าง

กลไกทำความเข้าใจแบบการมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกฝ่ายมีพื้นที่ที่สามารถแสดงออกทางความคิด ได้ลดเงื่อนไขความขัดแย้ง

4) การไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา อาเซียนไม่มีสัญญาณของความขัดแย้งระหว่างนิกาย ทำให้การต่อสู้ไม่รุนแรง ดังนั้น การใช้กำลังหรือการใช้ความรุนแรงทางทหารจึงไม่ใช่ทางออก หรือหากจะใช้ปฏิบัติการทางทหารจะต้องใช้เฉพาะเจาะจงในพื้นที่เท่าที่จำเป็น ซึ่งการปฏิบัติการทางทหารต้องใช้ความระมัดระวัง เพราะถ้ารัฐทำแล้วเกิดการสูญเสียผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มนี้จะกลายเป็นแนวร่วมเข้าไปสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายได้

5) การให้ความสำคัญกับพื้นที่ปลอดอำนาจรัฐ สมาชิกอาเซียนต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่มีการก่อการร้ายอยู่เดิม โดยเฉพาะพื้นที่สุญญากาศ พื้นที่ที่อำนาจรัฐเข้าไม่ถึง หรือเป็นพื้นที่ความขัดแย้ง The Gray - Zone (Conflict) ทำให้รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างเต็มรูปแบบ พื้นที่ดังกล่าวจึงมักถูกกลุ่มผู้ก่อการร้ายใช้เป็นพื้นที่สะสมกำลัง สร้างแนวร่วม และเป็นพื้นที่เคลื่อนไหว รัฐบาลประเทศต่าง ๆ จึงต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่ลักษณะดังกล่าวเป็นพิเศษ ด้วยการเพิ่มความร่วมมือระหว่างกันในการวางระบบการข่าว การเพิ่มความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศเพื่อการเตือนภัยล่วงหน้า การป้องกันการเข้ามาฝังตัวของกลุ่มก่อการร้ายเพื่อใช้พื้นที่ดังกล่าวในการสร้างและขยายอิทธิพลออกไปในวงกว้าง

6) การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง การก่อการร้ายที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันมาจากการปฏิบัติการโดยลำพัง หรือ Lone Wolf โดยได้รับอิทธิพลทางความคิดผ่านระบบสังคมออนไลน์ ดังนั้น รัฐจึงควรมีระบบเฝ้าระวังและสร้างกระบวนการเพื่อป้องกันการขยายตัวของแนวคิดนิยมความรุนแรง และหามาตรการเปลี่ยนคนที่ฝึกฝนแนวคิดนิยมความรุนแรงให้เข้ามาสู่ทางสายกลาง การปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้องตามหลักศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งมาเลเซียได้ริเริ่มดำเนินการในแนวทางนี้ตามที่ได้เสนอไว้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 26 ในเอกสารผลลัพธ์ปฏิญญาลังกาวิ ว่าด้วยขบวนการผู้ยึดถือทางสายกลางระดับโลก และแนวคิดนี้ได้รับการสานต่อไว้ในแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 (ASEAN Political - Security

Community Blueprint 2025) โดยการนำแนวทางสายกลางบรรจุไว้ในนโยบายการบริหารประเทศ เช่น การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อให้เป็นศูนย์กลางสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลและรณรงค์การต่อต้านความรุนแรง เป็นต้น จะทำให้สามารถยับยั้งการขยายตัวของ การก่อการร้ายได้ทางหนึ่ง

7) การตัดการสนับสนุนทั้งหลาย การที่กลุ่มก่อการร้ายสามารถดำเนินการอยู่ได้ จำเป็นต้องมีการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ สำหรับในอาเซียนก็เช่นกัน สิ่งหนึ่งที่ทำให้กลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนยังคงเคลื่อนไหวอยู่ได้คือการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งทุนสนับสนุนที่เข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย การสนับสนุนด้านอาวุธและการฝึก รวมทั้งการตัดสมาชิกใหม่ที่จะเข้าสู่วงจร และหาทางลดทอนกำลังพลของกลุ่มก่อการร้ายที่มีอยู่ให้ลดลง ดังนั้น วิธีการป้องกันที่ดีที่สุดคือการตัดการสนับสนุนทั้งหลาย รวมทั้งการใช้มาตรการจูงใจและการเยียวยา ภาครัฐจะต้องมีมาตรการจูงใจและการเยียวยาผู้ที่เข้าร่วมขบวนการให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เช่น การให้สวัสดิการทางการศึกษา การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนมาตรการในการติดตามผลหลังจากการกลับคืนสู่สังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

1) การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับนานาประเทศ การกำหนดท่าทีต่อปัญหาการก่อการร้ายและจุดยืนที่ชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นนาประเทศเห็นความรับผิดชอบต่อปัญหาการก่อการร้ายของไทย และการให้ความร่วมมือกับนานาชาติและอาเซียนเพื่อป้องกันการขยายตัวของภัยจากการก่อการร้าย ทั้งการเป็นประเทศต้นทางประเทศทางผ่าน อย่างไรก็ตาม การกำหนดท่าทีเชิงนโยบายต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อมิให้กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ที่สำคัญของชาติด้านอื่น

2) การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายนั้น การกำหนดนโยบายที่เหมาะสม และองค์กรหรือกลไกในการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้นโยบายหรือมาตรการที่กำหนดไว้นั้นมีความสำเร็จ โดยในระดับนโยบายนั้นจะต้องเห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของภัยคุกคามจากการก่อการร้าย และเปิดช่องทางให้นโยบายสามารถ

นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ มีการออกกฎหมายที่ทันสมัยและเหมาะสมเพื่อรองรับการปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งมีการสร้างหรือกำหนดองค์กรหรือกลไกเพื่อรองรับต่อการแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายที่เหมาะสม โดยอาจศึกษาตัวแบบจากประเทศอื่น และนำมาเทียบเคียง และปรับให้เข้ากับบริบทของสถานการณ์ของประเทศไทย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กลไกการบูรณาการด้านการข่าว ควรมีองค์กรที่ทำบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารจากหน่วยต่าง ๆ โดยกำหนดให้มีองค์กรรับผิดชอบหลักภายใต้กลไกของรัฐที่มีอยู่ และกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน ให้อำนาจในการปฏิบัติ โดยเฉพาะการขอรับการสนับสนุนข้อมูลด้านการข่าวจากหน่วยงานที่มีอยู่ นอกจากนี้ควรเพิ่มศักยภาพ การวิเคราะห์ กลั่นกรองข่าวสาร ก่อนนำเสนอหน่วยระดับนโยบายพิจารณาสั่งการต่อไป

4) สถานการณ์ใน จต. ถือได้ว่าการแก้ไขปัญหาตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ร่วมกับนโยบายของรัฐบาลและใช้แนวทาง “การเมืองนำการทหาร” เป็นแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งสามารถเป็นแนวทางหลักในการสกัดกั้น การบ่มเพาะแนวความคิดนิยมความรุนแรงที่มาจากกรณีโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มรัฐอิสลามได้ ซึ่งเยาวชนมุสลิมถือเป็นกลุ่มเสี่ยงจากการเรียนการสอนที่บิดเบือน รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นอันตรายจากสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ การปฏิบัติการของหน่วยในพื้นที่นั้นต้องมีการประสานงานกับสถานศึกษา คณะกรรมการอิสลาม และส่วนราชการอื่น ๆ ในพื้นที่อย่างใกล้ชิดในเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอน รวมทั้งมีการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามเอกชนกับโรงเรียนของรัฐบาล เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและแลกเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ

อภิปรายผลการวิจัย

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ในอดีตช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศในตะวันออกกลางได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น ทั้ง

2 ประเทศได้ปกครองและแบ่งเขตแดนโดยไม่ได้นำถึง ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนเกิดความคับแค้นและไม่พอใจประเทศเจ้าอาณานิคมจนนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านประเทศมหาอำนาจ

สำหรับในปัจจุบันกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามในตะวันออกกลางได้ถูกฝ่ายรัฐบาลของอิรักและซีเรียภายใต้ความช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และรัสเซีย โจมตีอย่างหนักจนทำให้สามารถยึดเมืองที่อยู่ในการครอบครองของกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามกลับมาได้ จากที่เคยยึดครองทั้งในอิรักและซีเรีย และทำให้กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามบางส่วนถอยร่นไปกบดานในเขตทะเลทราย และอีกบางส่วนได้หนีกลับไปยังประเทศของตนเอง รวมทั้งหาฐานที่มั่นในประเทศใหม่ ๆ ซึ่งอาจรวมถึงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

สถานการณ์และอิทธิพลของปัญหารัฐอิสลามที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนมีดังนี้ (1) ก่อให้เกิดการบ่มเพาะแนวความคิดนิยมความรุนแรง และการประกาศเดินตามแนวทางของรัฐอิสลาม (2) เป็นลักษณะการฝึกฝนและแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การแต่งกาย การใช้ธงสีดำ ใช้ผ้าคาดศีรษะ และเสื้อสัญลักษณ์ของกลุ่มไอเอส เพื่อยกระดับชื่อเสียงของกลุ่มก่อการร้ายจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค และ (3) การเลียนแบบยุทธวิธี/วิธีการปฏิบัติ เช่น การฆ่าตัดศีรษะ การระเบิดฆ่าตัวตายเพื่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ใช้การวางระเบิดเป็นหลัก

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

การก่อเกิดของปัญหารัฐอิสลามในตะวันออกกลางกับในอาเซียน เมื่อพิจารณาผ่านตัวแปรสำคัญต่าง ๆ จะพบว่ามีทั้งความเหมือนและความต่าง ดังนี้

ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ อาเซียนและตะวันออกกลางมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการเข้ามาของพระเจ้าอาณานิคม ที่กำหนดอาณาเขตและเส้นพรมแดนโดยไม่ได้นำถึงถึงความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนาของประชากรในพื้นที่ อันเป็นมูลเหตุทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มก่อการร้ายต่าง ๆ ขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องสิทธิของตน สำหรับประเด็นที่แตกต่างคืออาเซียนไม่มีการต่อสู้ระหว่างประเทศมุสลิมด้วยกันเองที่รุนแรงเหมือนในตะวันออกกลาง

ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ อาเซียนมีความคล้ายคลึงกับ ตะวันออกกลางในเรื่องของพื้นที่บางพื้นที่ที่เป็นเขตปลอด อำนาจรัฐ หรือเป็นพื้นที่ The Gray-Zone (Conflict) ทำให้รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่าง เต็มรูปแบบ ส่วนประเด็นที่แตกต่างจากตะวันออกกลางคือ อาเซียนมีเส้นแบ่งเขตแดนประเทศที่ชัดเจน โดยมีพรมแดน ทางธรรมชาติเป็นเส้นแบ่ง เช่น ภูเขา ลำน้ำ ทะเล ทำให้ การเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศในลักษณะกองกำลังขนาดใหญ่ทำได้ค่อนข้างยาก แต่ภูมิภาคตะวันออกกลางเป็น ผืนดินเดียวกัน ไม่มีพรมแดนทางธรรมชาติเป็นเครื่อง กีดขวาง ทำให้เกื้อกูลต่อการเคลื่อนย้ายกองกำลังของกลุ่ม ก่อการร้ายได้สะดวกและยากต่อการสกัดกั้น

สาเหตุจากปัจจัยภายใน ชาวมุสลิมในภูมิภาคอาเซียน มีแนวคิดสายกลางและไม่นิยมใช้ความรุนแรง ไม่มีการ แบ่งประเทศว่าเป็นซุนนีหรือชีอะห์เหมือนในภูมิภาค ตะวันออกกลาง ส่วนความขัดแย้งจากการแย่งอำนาจนั้น ชาวมุสลิมในอาเซียนไม่ได้มีเป้าหมายในการจัดตั้งรัฐอิสลาม แต่เป็นการต่อต้านรัฐบาล เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมใน ทางการเมืองและสังคมเท่านั้น ทำให้การก่อการร้ายที่เกิด ในอาเซียนไม่รุนแรงและมีโอกาสเกิดการสนับสนุนการ ก่อการร้ายโดยประเทศอาเซียนด้วยตนเองได้น้อย

แรงขับเคลื่อนจากปัจจัยภายนอก บทบาทของชาติ มหาอำนาจที่เข้ามาในภูมิภาคอาเซียนนั้น มีความแตกต่าง คือ ชาติมหาอำนาจในตะวันออกกลางเข้ามามีบทบาทอย่าง มากในการแทรกแซงและสนับสนุนในเรื่องการฝึกและติด อาวุธให้กับทั้งฝ่ายผู้ก่อการร้ายและฝ่ายรัฐบาล แต่สำหรับ อาเซียนจะเป็นในลักษณะของความร่วมมือด้านนโยบาย การต่อต้านการก่อการร้ายมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม กรณี การยึดพื้นที่เมืองมาราวิก็อาจเป็นกรณีศึกษาของอาเซียน ต่อบทบาทของมหาอำนาจที่อาจส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ การก่อการร้ายในภูมิภาค อันจะเห็นได้จากข้อมูลเชิงลึก จากการสัมภาษณ์ที่พบว่ากลุ่มก่อการร้ายที่ยึดเมืองมาราวิ มีแรงหนุนจากชาติมหาอำนาจและเกี่ยวข้องกับเรื่อง การเมืองระหว่างประเทศ

การพัฒนาของสถานการณ์ กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ ฯลฯ เป็น เครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดสุดโต่งของตน สอดคล้อง กับกลุ่มก่อการร้ายในอาเซียนที่มีความสามารถในการ

ประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่ง เป็นการเผยแพร่แนวคิดและอุดมการณ์ของกลุ่ม ทำให้ได้ สมาชิกกลุ่มหัวรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ข้อเสนอแนะสำหรับอาเซียน

อาเซียนควรวางบทบาทกับประเทศมหาอำนาจอย่าง เหมาะสม มีความชัดเจนด้านนโยบายการต่างประเทศ การสร้างความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้าย และ รักษาจุดยืนของอาเซียนในความเป็นเอกภาพ โดยไม่ต้อง ความขัดแย้งภายนอกเข้ามาในภูมิภาค นอกจากนี้ควร ลดเงื่อนไขในพื้นที่และไม่สร้างเงื่อนไขใหม่ เพื่อไม่ให้เกิด การบ่มเพาะแนวคิดหัวรุนแรง โดยใช้วิธีการค้นหาปัญหา และแก้ที่สาเหตุของปัญหาที่บ่มเพาะแนวคิดนิยมความ รุนแรง และมีแนวทางแก้ไขโดยการสร้างข้อตกลงและความ ร่วมมือกับกลุ่มประเทศต่าง ๆ

นอกจากนี้สมาชิกอาเซียนต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่ ที่มีการก่อการร้ายอยู่เดิม โดยเฉพาะพื้นที่สุญญากาศ พื้นที่ ที่เป็นเขตปลอดอำนาจรัฐ หรือเป็นพื้นที่ The Gray-Zone (Conflict) รวมทั้งการติดตามกลุ่ม Lone Wolf ควรมี กระบวนการเปลี่ยนคนที่ฝึกให้เข้าสู่ทางสายกลาง และ การปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้องตามหลักศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าสถานการณ์ การก่อการร้ายในภาคใต้ของประเทศไทยไม่ได้มีความ เชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม ยังไม่พบความ เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ของไทยกับกลุ่มไอเอส

สำหรับสถานการณ์ใน จชต. นั้นถือว่าการแก้ไขปัญหា ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ร่วม กันกับนโยบายของรัฐบาลและใช้แนวทาง “การเมืองนำการ ทหาร” เป็นแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งสามารถเป็นแนวทาง หลักในการสกัดกั้นการบ่มเพาะแนวความคิดแบ่งแยก ดินแดน และรวมถึงแนวคิดนิยมความรุนแรงที่มาจาก การโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มรัฐอิสลามได้

บรรณานุกรม

วารสารและหนังสือพิมพ์

กุลนันท์ คั่นจิก. “การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”.

จุลสารความมั่นคงศึกษา ชุดการก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ฉบับที่ 193, มกราคม 2561.

เจริญ มะลูลีม. “รัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย”. จุลสารความมั่นคงศึกษา. สถาบันข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. ฉบับที่ 149, พฤศจิกายน 2557.

จิราภรณ์ ศิริวรรณกุล. “ออสเตรเลียนกับการต่อต้านการก่อการร้ายในอินโดนีเซีย ภายหลังเหตุการณ์ลอบวางระเบิดบนเกาะบาห์ลี”. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ. มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2, พฤษภาคม-สิงหาคม 2560.

จุฑาทิพย์ คล้ายทับทิม. “การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 31, พฤษภาคม-สิงหาคม 2548.

จุฑาทิพย์ คล้ายทับทิม. “การก่อการร้ายในอาเซียน”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 31, พฤษภาคม-สิงหาคม 2548.

ชัยโชค จุลศิริวงศ์. “การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. จุลสารความมั่นคงศึกษา. ชุด “โลกาภิวัตน์ก่อการร้าย (Globalization of Terrorism)”. ฉบับที่ 2, กุมภาพันธ์ 2549.

ดลยา เทียนทอง. “มูลเหตุการก่อการร้าย”. จุลสารความมั่นคงศึกษา ชุดก่อการร้ายศึกษา (Terrorism Study). ฉบับที่ 3, มีนาคม 2549.

พิศาล อมรัตน์นภาพ. “การวิเคราะห์กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) ผ่านแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”. วารสารกองทัพไทย (เสนาสนเทศ). ปีที่ 56 ฉบับที่ 1, ตุลาคม-ธันวาคม 2560.

ศนิโรจน์ ธรรมยศ. “กลุ่มมาอูเต้ โอซิสแห่งมินดาเนา”. วารสารหลักเมือง. สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 317, สิงหาคม 2560.

ศนิโรจน์ ธรรมยศ. “ไอเอสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. วารสารกองทัพไทย (เสนาสนเทศ). ปีที่ 56 ฉบับที่ 1, ตุลาคม-ธันวาคม 2560.

สีดา สอนศรี. “รัฐกับอิสลามิกชนในโมโรฟิลิปปินส์”.

จุลสารความมั่นคงศึกษา ชุดรัฐกับสังคมมุสลิม: มุมมองเปรียบเทียบ. ฉบับที่ 14, ธันวาคม 2549.

สุรชาติ บำรุงสุข. “ประเภทของการก่อการร้าย”. จุลสารความมั่นคงศึกษา ชุดการก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21 (Terrorism in the Twenty-First Century). ฉบับที่ 4, เมษายน 2549.

สุภาศัพท์พรณ ตั้งตรงไพโรจน์. “รัฐกับสังคมมุสลิมในอินโดนีเซีย”, จุลสารความมั่นคงศึกษา ชุดรัฐกับสังคมมุสลิม: มุมมองเปรียบเทียบ. ฉบับที่ 14, ธันวาคม 2549.

สุภาศัพท์พรณ ตั้งตรงไพโรจน์. “การก่อการร้ายในภูมิภาค”, จุลสารความมั่นคงศึกษา. ฉบับที่ 28, กันยายน 2550. วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

ชูชัย บุญย้อย. “ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติจากลัทธิความเชื่อทางศาสนาในแนวทางที่รุนแรง: กรณีศึกษาแนวความคิดในการจัดตั้งรัฐอิสลามบริสุทธิ์”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2547.

ดวงตา ราชอาษา และคณะ. “การผลักดันนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายภายในประเทศ: มิติด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์”. เอกสารวิจัย. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3, กันยายน-ธันวาคม 2559.

บุญชู เกิดโชค. พลโท. “การบูรณาการงานต่อต้านการก่อการร้ายของประเทศไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2554.

ประภัสสร เทพชาตรี “การก่อการร้าย (Terrorist)”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, สถาบันพระปกเกล้า, 2550.

ปรกรณ์ ศรีจันทร์งาน. “การแก้ไขปัญหการก่อการร้ายสากลในประเทศไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2552.

ปรีพัฒน์ ผลาสินธุ์. พลโท. “การพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการฝึกของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายสากลเพื่อรองรับภัยคุกคามจากการก่อการร้ายสากลในอนาคต”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2557.

พรประสิทธิ์ กล่ำสมบัติ. “ผลกระทบจากการก่อการร้ายของกลุ่มรัฐอิสลามต่อความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2557.

เรืองเดช มหาศรานนท์. “กฎหมายระหว่างประเทศและพันธกรณีของไทยในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายระหว่างประเทศ”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2547.

วรเกียรติ รัตนานนท์. “กรณีศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม IS The Islamic State และกลุ่มอัลกออิดะห์”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2558.

ศิริวรรณ สุคนธมาน. “แนวทางการดำเนินการของประเทศไทยในการรับมือกับภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นจากกลุ่มกองกำลังรัฐอิสลาม”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2558.

สุรัชย์ นิระ. “การต่อต้านการก่อการร้ายสากลของไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2547.

หฤทัย รัตนระพี. “ความผิดฐานก่อการร้าย”. เอกสารวิจัย, หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556.

หยาดพิรุณ นาชัยสินธุ์. “ยุทธศาสตร์การต่อต้านการก่อการร้ายทางไซเบอร์ในประเทศไทย (Strategies to Counter Cyber Terrorism in Thailand)”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. วารสารวิจัย มสธ. สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2, พฤษภาคม-สิงหาคม 2560.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การต่างประเทศ, กระทรวง. “สถานการณ์สำคัญในภูมิภาค”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://sameaf.mfa.go.th/amed/detail.php?ID=1653&SECTION=AMED>, 2561.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “สาธารณรัฐอิรัก”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://sameaf.mfa.go.th/th/country/middle-east/detail.php?ID=39&PAGE_2=2#2, 2561.

การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง. “โครงการเชื่อมโยงอาเซียน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thaectourismthai.com/content1/3575>, 2561.

ชลิต รัชชัยวิวงศ์. “ตะวันออกกลาง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://sameaf.mfa.go.th/th/country/middle-east/tips_detail.php?ID=571&SECTION=39, 2561.

ชลิต รัชชัยวิวงศ์. “สงครามอิรัก-อิหร่าน 1980-1988”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9480000035449>, 2561.

ทีนิวส์. “ย้อนรอยสงครามอ่าวเปอร์เซีย ค.ศ. 1990 ที่วันนี้อาจจะกลับมาอีกครั้ง หลังสถานการณ์ซาอุดี และพวก บิฮิหร่านผ่านกาดาร์อย่างหนัก”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.tnews.co.th/contents/325869>, 2561.

ทีนิวส์. “ทหารซีเรียพบคลังแสงขนาดใหญ่ของกลุ่มไอเอส อาวุธส่วนใหญ่จากค่ายสหรัฐฯ และ อิสราเอล มีบางส่วนผลิตเอง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.tnews.co.th/contents/368279>, 2561.

ไทยรัฐออนไลน์. “รอวันนี้นานาน! นายกฯ ประกาศ ‘รัฐอิสลาม’ ในอิรักจบสิ้นแล้ว”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/content/990021>, 2560.

ไทยรัฐออนไลน์. “รัสเซียมาแล้ว!! ส่งสัญญาณชัด...ตั้งฐานทัพในซีเรีย ช่วยสู้ไอซิส”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/content/527674>, 2561.

เทิดสยาม บุญยะเสนา. “ประวัติความเป็นมาของการก่อการร้าย”. บทความวิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thamaaya.wordpress.com/>

- 2015/06/01/ประวัติความเป็นมาของกา/, 2561.
- บวร โทศรีแก้ว. “แตกพ่ายแต่ไม่แตกดับ!”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: ไทยรัฐออนไลน์. <https://www.thairath.co.th/content/1116650>, 2561.
- ปณิตา โพธิ. “Middle East (ตะวันออกกลาง)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://portfolio.panipatpothi.blogspot.com/2013/09/middle-east.html>, 2561.
- ประพันธ์ สานแสงทอง. “ความแตกต่างระหว่างอิสลามนิกายสุหนี่กับชีอะห์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.thaitribune.org/contents/detail/309?content_id=9817, 2561.
- พลอย ธรรมาภิรานนท์. “ซีเรีย 101: จากสงครามกลางเมืองสู่สงครามตัวแทน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.the101.world/thoughts/syria-101/>, 2561.
- พับลิคโพสต์. “มุสลิมนิกายชีอะห์-สุหนี่ต่างกันอย่างไร?”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.publicpostonline.com/2013/main/content.php?page=&category=18&id=346>, 2561.
- มุฮัมมัดญะวาด ธัญญลักษณ์. “ย้อนรอยประวัติศาสตร์ปฐมเหตุแห่งสงคราม 8 ปี “อิรัก-อิหร่าน” (ตอนที่ 2 จบ)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.abnewstoday.com/9634>, 2561.
- รัตพล อ่อนสนิท. “ความเป็นมาของกลุ่มรัฐอิสลามก่อนที่จะกลายเป็นภัยคุกคามระดับโลก!”. บทความวิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.voathai.com/a/isis-explainer-ro/3461468>, 2561.
- วาทิน ศานต์ สันติ. “ตะวันออกกลาง: ปัญหาอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (สงครามยิว-อาหรับ 4 ครั้ง)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/458411>, 2561.
- วรรณสิงห์ ประเสริฐกุล. “ใครคือตาลิบัน และทำไมอัฟกานิสถานถึงมีสงคราม (ฉบับย่อ)?” ตอน 2. บทความวิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thematter.co/thinkers/taliban-and-afghanistan-2/> 13268, 2561.
- วอยซ์ทีวี. “10 ปีสงครามอิรัก กับราคาแท้จริงที่ต้องแบกรับ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.voicetv.co.th/read/65671>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “กระแสไอเอสในอาเซียน (1): โลกมุสลิม”. บทความวิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.komchadluek.net/news/politic/196765>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (1)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11700>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (2): ที่มาของระบบดินแดนใต้อาณัติ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11712>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (3): รูปแบบและระบบการปกครองภายใต้อาณัติ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11714>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (4): ปาเลสไตน์ในอาณัติอังกฤษ (British Mandate of Palestine)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11717>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (5): ซีเรียในอาณัติฝรั่งเศส”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11720>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. เรื่อง “ตะวันออกกลางยุคอาณานิคมและการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (จบ): เลบานอน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11725>, 2561.
- ศราวุฒิ อารีย์. “ไทยพวบบัมอินโดฯ สัญญาณไอเอสรุกตีอาเซียน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.posttoday.com/social/general/410318>, 2559.
- สถาบันคลังปัญญาด้านยุทธศาสตร์ชาติ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต. “IS กับประเทศไทยและอาเซียน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.isranews.org/isranews-article/49198-is_49198.html, 2561.
- สีดา สอนศรี. “บทส่งท้ายจากไอเอส (IS) ในมาราวี ร่วมกับเครือข่ายไอซิส (ISIS) สุ่ออาเซียน” บทความ

วิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.matichon.co.th/news/609546>, 2561.

สถาพร เกื้อสกุล. “**เอามาจากไหน!! กองทัพฟิลิปปินส์ บุกยึดทรัพย์กลุ่มนักรบเครือข่ายไอเอสจำนวน มหาศาล ชี้จัดทุนต่างชาติสนับสนุนก่อเหตุป่วน ประเทศ**”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.tnews.co.th/contents/325865>, 2561.

หยาดฟ้า ไทยประทาน. “**ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ก่อการร้ายไอเอส**”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://siampublic.com/analysis/900/history-of-isis>, 2561.

โอเอ. “**ความเป็นมาของกลุ่มรัฐอิสลาม**” ก่อนที่จะ กลายเป็นภัยคุกคามระดับโลก. (ออนไลน์). เข้าถึง ได้จาก: <https://www.voathai.com/a/isis-explainer-ro/3461468.html>, 2560.

IS Pace Thailand. “**รัฐอิสลาม**” กับสงครามศาสนา ครั้งใหม่. บทความวิชาการ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.ispacethailand.org/ประเด็นเด็ด/3765.html>, 2561.

ภาษาต่างประเทศ

BBC News, “**Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps**”. (Online). Available: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034>. March 28, 2018.

Constantine Alexander, “**New online resource offers teachers wealth of Middle East material**”. (Online). Available: <http://www.constantinealexander.net/2011/03/new-online-resource-offers-teachers-wealth-of-middle-east-material.html>. March 3, 2011, 2018.

Marc Championes, Bloomberg News. “**Terrorism-now**”. (online). Available: <https://www.bloombergquint.com/quicktakes/2017/12/22/terrorism-now>. December 23, 2017, 2018.

Raul Dancel. “**Malaysian militants plan to start ISIS faction in South-east Asia**”. (online).

Available: <http://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysian-militants-plan-to-start-isis-faction-in-south-east-asia>. November 15, 2015, 2018.

แนวทางการสร้างความร่วมมือทางการเงิน ภายใต้แนวคิดริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย

Financial Cooperation under the Belt and Road
Initiative: Implications on Thailand's Economic Security

นายบุญชัย จรัสแสงสมบูรณ์
ผู้ตรวจราชการกระทรวงการคลัง

Boonchai Charassangsomboon
Inspector-General, Ministry of Finance
E-mail: Boonchai.je@thaindc.org

บทคัดย่อ

ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) เป็นนโยบายด้านต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายสำหรับประเทศต่าง ๆ ตามแนวเส้นทาง Belt and Road และแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้อยู่ในแนวเส้นทางดังกล่าวโดยตรง แนวคิดดังกล่าวย่อมมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงเป็นเรื่องที่มีความท้าทายเชิงนโยบาย ดังนั้น การศึกษาประโยชน์และผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทยหากเข้าร่วมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้แนวคิด BRI จะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายเพื่อรักษาความสมดุลระหว่างผลประโยชน์และความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาเปรียบเทียบ BRI กับกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่น ๆ 2. วิเคราะห์ผลประโยชน์และผลกระทบของ BRI ที่มีต่อภูมิภาคและประเทศไทย และ 3. เสนอแนะนโยบายและมาตรการเพื่อป้องกันผลกระทบต่อประเทศไทยจากการเข้าร่วม BRI โดยเน้นด้านความร่วมมือทางการเงิน (Financial Cooperation) งานวิจัยนี้ได้มีการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่ปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจจำนวน 12 คน

ผลการวิจัยพบว่า BRI มีความแตกต่างหลายประการจากกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่น แม้ว่า จะมีความครอบคลุมเกี่ยวกับการรวมตัวทางเศรษฐกิจในหลายมิติ แต่ดูเหมือนว่าข้อริเริ่ม BRI จะให้ความสำคัญอย่างมากกับการเชื่อมโยงทางกายภาพ ซึ่งจะเอื้อต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจครอบคลุมทวีปเอเชีย รวมไปถึงแอฟริกาและยุโรป ในด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจพบว่าประเทศไทยและประเทศอื่นในภูมิภาคสามารถได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเข้าร่วม BRI โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่มีที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์สำคัญของอาเซียนและกลุ่ม CLMV นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) ให้เข้ากับแนวเส้นทาง BRI อย่างไรก็ดี ผลกระทบซึ่งถือเป็นความเสี่ยงจากการเข้าร่วม BRI นั้นเห็นว่าประเทศไทยควรปรับตัวเพื่อรองรับการไหลเข้าของเงินลงทุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจธุรกิจในประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น มีผลกระทบต่อกรอบธุรกิจของผู้ประกอบการไทย ข้อเสนอแนะคือประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ประกอบการไทย การเตรียมความพร้อมเปิดเสรีภาคการเงินให้มากขึ้นอย่างมียุทธศาสตร์ การเตรียมกฎเกณฑ์การกำกับดูแลการบริการทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงของภาคการเงินไทย และส่งเสริมให้บุคลากรของไทยเรียนรู้และเข้าใจยุทธศาสตร์การลงทุนของจีนในประเทศต่าง ๆ อย่างถ่องแท้และเท่าทัน เพื่อให้การเข้าร่วม BRI ของประเทศไทยเกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง, อิทธิพล, เศรษฐกิจไทย

ABSTRACT

The Belt and Road Initiative (BRI) is one of the most crucial foreign policies of the People's Republic of China under President Xi Jinping's leadership. It is considered as both opportunities and challenges for countries along the BRI routes. Thailand, although not geographically located in the BRI routes, is expected to be inevitably affected by the Initiative. This issue is, therefore, challenging in terms of policy implementation. The study on the impacts of the BRI will be useful for policy design to strike a balance between benefits and risks on the country's economic and financial security.

This study was conducted on a qualitative-based research and its objectives is threefold, (1) To compare and contrast the BRI with other multilateral cooperation frameworks, (2) To analyze the benefits and impacts of the BRI over regional and Thailand's economy and (3) To provide policy recommendation to cope with the impacts from Thailand's participation in the BRI. the content of this study is confined to financial cooperation under the BRI. Analysis of the result of this study is based on literature reviews and in-depth interviews with 12 economic and financial experts.

The study revealed that there are many differences between the BRI and other multilateral cooperation frameworks in many respects. Despite covering many dimensions of economic integration, the BRI tends to put more emphasis on physical connectivity. This helps to facilitate the expansion of China's economic influence in Asian, African and European regions. It is found that the BRI provides Thailand and regional countries with economic opportunities in many aspects. This is especially the case for Thailand where it is strategically located in the heart of mainland ASEAN and CLMV and its attempt to integrate the country's Eastern Economic Corridor (EEC) to form an integral part of the BRI routes. Potential negative impacts which are considered major risks to the host countries include the influx of Chinese businesses to intensify the competitions against local businesses. Thailand should enhance local businesses' capability and competitiveness and be prepared for the increased financial liberalisation in a more strategic manner. Also, proper financial regulations should be put in place to reduce the risk of financial volatility as a result of deeper financial integration under the BRI. Thai people should learn and have profound understanding on how China carries out its policy strategies in the host countries to minimize risks and maximize economic benefits out of the BRI.

Keywords: Belt and Road, BRI

ความสำคัญของปัญหา

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้นำเสนอข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ต่อประชาคมโลกเป็นครั้งแรกในปี 2556 หลังจากนั้น BRI ได้กลายเป็นนโยบายด้านการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลประธานาธิบดีสี จิ้นผิง BRI เป็นความพยายามในการเป็นผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านนโยบาย ด้านการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการจัดอุปสรรคทางการค้า ด้านการรวมตัวทางการเงิน และด้านการเดินทางแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนในประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ใต้นโยบายของเส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางบกและเส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางทะเลศตวรรษที่ 21 (The Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road) หรืออีกนัยหนึ่งคือความพยายามในการส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และเงินทุนระหว่างกันให้เสริมมากขึ้นและมีอุปสรรคน้อยลงอันที่จริงแล้ว BRI มีประวัติความเป็นมาย้อนกลับไปในสมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อนที่จีนใช้เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางค้าขายสินค้ากับต่างประเทศ ซึ่งช่วยสร้างอิทธิพลให้กับจีนในอดีต

ในทางกายภาพ BRI จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาตามข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) ดังนี้

เส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางบก (The Silk Road Economic Belt) จะเชื่อมโยง

1. สาธารณรัฐประชาชนจีนกับยุโรปโดยผ่านทางเอเชียกลางและสหพันธรัฐรัสเซีย 2. สาธารณรัฐประชาชนจีนกับตะวันออกกลางผ่านทางเอเชียกลาง และ 3. สาธารณรัฐประชาชนจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางทะเลศตวรรษที่ 21 (The 21st Century Maritime Silk Road) จะเชื่อมโยง 1. สาธารณรัฐประชาชนจีนกับยุโรปโดยผ่านทางทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดีย และ 2. สาธารณรัฐประชาชนจีนกับแปซิฟิกใต้ผ่านทางทะเลจีนใต้ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

BRI เป็นการสร้างความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาโดยมีหลักการคือ 1. การเชื่อมโยงทั้ง 3 ภูมิภาคเพื่อสร้างประโยชน์ร่วมกัน และ 2. การกำหนดให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก และสนับสนุนด้วยการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในแนวเส้นทาง BRI โดยจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศที่เข้าร่วม หลักการข้างต้นช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านต่างประเทศให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเงิน และการลงทุนเช่นนี้เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายสำหรับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ตามแนวเส้นทาง BRI ซึ่งเป็นข้อริเริ่มที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากประเทศไทยอยู่กึ่งกลางของแนวเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลกและเป็นคู่ค้าทางเศรษฐกิจรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ซึ่งจากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์พบว่าในปี 2560 ประเทศไทยและจีนมีมูลค่าการค้าระหว่างกันสูงถึง 73,670 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และปริมาณการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศไทยส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีนคิดเป็นมูลค่า 29,433 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมูลค่า 44,237 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ประเทศไทยถือเป็นคู่ค้าลำดับที่ 13 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น ทิศทางการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยเฉพาะ BRI ซึ่งมีนัยด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ด้วย ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศคู่ค้าสำคัญ ๆ ของจีนในภูมิภาคนี้เป็นอย่างมีนัยสำคัญอย่างแน่นอน นอกจากนี้การที่ BRI ถือเป็นนโยบายด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศระยะยาวที่สำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีน และครอบคลุมประเทศต่าง ๆ กว่า 60 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา จนถึงยุโรป มีสัดส่วนประชากรมากกว่าร้อยละ 60 ของประชากรโลก มี

แผนภาพที่ 1 เส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางบกและเส้นทางสายไหมเศรษฐกิจทางทะเลศตวรรษที่ 21
(The Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road)

ที่มา: www.energycentral.com

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) รวมกันประมาณร้อยละ 30 ของโลก และมีมูลค่าการค้าระหว่างกันประมาณร้อยละ 35 ของมูลค่าการค้าโลก ดังนั้น ความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นภายใต้ BRI ย่อมส่งผลต่อภาพรวมของเศรษฐกิจโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยเช่นกัน

ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องติดตามสถานการณ์และผลกระทบเพื่อกำหนดท่าทีหรือมาตรการเพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากข้อริเริ่ม BRI ความร่วมมือในภาคการเงินแม้จะส่งผลดีหลายด้าน แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อความผันผวนของการเคลื่อนไหวของเงินทุนระหว่างประเทศได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องมีความระมัดระวัง ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างผลประโยชน์และความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดสำคัญของ BRI เปรียบเทียบกับกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่น ๆ
2. เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญ ประโยชน์ และข้อจำกัดของข้อริเริ่ม BRI รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และผลกระทบด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยจากการเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือทางการเงินภายใต้ BRI
3. เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการในการปกป้องเศรษฐกิจการเงินของประเทศไทย เพื่อป้องกันผลกระทบด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยจากการเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือทางการเงินภายใต้ BRI

ขอบเขตของการวิจัย

งานศึกษานี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ BRI โดยเน้นด้านความร่วมมือทางการเงิน

(Financial Cooperation) ประกอบด้วย การนำเสนอ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการค้า ระหว่างประเทศ การนำเสนอความเป็นมา แนวคิด และ กรอบแนวทางการร่วมมือทางการเงินภายใต้ BRI การ ศึกษาเปรียบเทียบข้อริเริ่ม BRI กับกรอบความร่วมมือ พหุภาคีอื่น ๆ การวิเคราะห์ผลประโยชน์และผลกระทบ จากการเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือภายใต้ BRI รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกัน ผลกระทบด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของ ประเทศไทยจากการเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือ ภายใต้ BRI

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากแนวคิด BRI เป็นแนวคิดที่สาธารณรัฐ ประชาชนจีนเพิ่งเริ่มประกาศเมื่อปี 2556 และยังขาดความ ชัดเจนในรายละเอียดต่าง ๆ ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายชื่อประเทศอย่างเป็นทางการที่แนวเส้นทาง Belt and Road พาดผ่าน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงไม่สามารถอ้างอิง ข้อมูลบางอย่างที่เป็นทางการได้

ประโยชน์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลกระทบ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศไทยจาก การเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือทางการเงินภายใต้ ข้อริเริ่ม BRI สามารถนำผลการวิเคราะห์ประกอบการ พิจารณาความเป็นไปได้ในการที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมใน โครงการตาม BRI และมีการเสนอแนะนโยบายเชิงป้องกัน ที่สำคัญ ๆ เพื่อบรรเทาผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์จากการ เข้าร่วมในกรอบดังกล่าวได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการ กำหนดท่าทีของไทย เพื่อให้ประเทศได้รับประโยชน์สูงสุด จากการเข้าร่วมความร่วมมือทางการเงินภายใต้ข้อริเริ่ม BRI

การทบทวนวรรณกรรม

งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับข้อริเริ่ม BRI ในปัจจุบัน ครอบคลุมการศึกษาผลกระทบและนโยบายทั้งใน บริบทของเศรษฐกิจการเมืองระดับโลก ระดับภูมิภาค และ ระดับประเทศ โดยผลกระทบในระดับโลกในแง่ของการ

ดำเนินธุรกิจมีการกล่าวถึงไว้ใน Van der Leer and Yau (2016) ในรูปแบบรายงานการศึกษาของบริษัท PricewaterhouseCoopers ซึ่งทำการศึกษานโยบาย BRI ว่า BRI ไม่เพียงถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่เส้นทางนี้ยังถูกใช้เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทาง การค้า แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการรวมกลุ่มกันทาง สังคม นอกจากนี้กิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดขึ้นตาม 6 ระเบียง เศรษฐกิจของโลกที่ตัดผ่านประเทศกำลังพัฒนามากกว่า 65 ประเทศ โดยคาดว่านโยบายนี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อ ประชากรโลกกว่า 4.4 พันล้านคน หรือคิดเป็น 1 ใน 3 ของ เศรษฐกิจโลก

รายงานนี้ได้ทำการวิเคราะห์ถึงการเข้าไปมีส่วนร่วม ใน BRI ของธุรกิจต่างชาติ เนื่องจากจีนต้องแสวงหา พันธมิตรและอาศัยความร่วมมือกับบรรดาธุรกิจต่างชาติ แม้จีนจะมีทรัพยากร ประชากร และแหล่งเงินทุนเป็น จำนวนมากก็ตาม โดยการมีพันธมิตรดังกล่าวสามารถเอื้อ ประโยชน์ให้กับหุ้นส่วนทั้งสองฝ่าย โดยการได้รับข้อมูล อย่างถูกต้องผ่านการเป็นพันธมิตรบริษัทต่างชาติจะช่วย ให้บริษัทจีนสามารถต่อยอดและพัฒนาความชำนาญใน ด้านต่าง ๆ รวมทั้งสร้างความน่าเชื่อถือในเวทีโลก ในขณะที่เดียวกันบริษัทต่างชาติก็สามารถเข้าถึงตลาดใหม่ผ่านความ ร่วมมือกับบริษัทจีนในโครงการโครงสร้างพื้นฐานใน ประเทศที่ 3 ได้ อีกทั้งยังเป็นการปูทางสู่การเข้าถึงตลาด จีนได้เช่นกัน

ในแง่มุมของเศรษฐศาสตร์การเมือง Ouyang (2017) ได้เสนอประเด็นในเรื่อง BRI กับวิวัฒนาการทางนโยบาย ต่างประเทศและการเป็นผู้นำในภูมิภาคของสาธารณรัฐ ประชาชนจีน เนื่องจากโครงการ BRI แสดงถึงความพยายาม ของจีนในการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการเมือง ด้วยวิธีการทางเศรษฐกิจ จึงมักถูกมองว่าเป็นแผนการ มาร์แชลของจีน โดยการเปรียบเทียบกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งสองฉบับและแรงจูงใจทางการเมือง แรงจูงใจดังกล่าวมี ลักษณะคล้ายกับแผนการมาร์แชลล์ในสหรัฐอเมริกา ซึ่ง สหรัฐอเมริกาก็ต้องการที่จะขยายตลาดภายนอกเพื่อ ดูดซับกำลังการผลิตส่วนเกินของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม โครงการ BRI และแผนการมาร์แชลล์มีความแตกต่างกัน คือ แผนการมาร์แชลล์ทำหน้าที่รักษาอุดมการณ์ด้าน

เสรีนิยม ลัทธิทุนนิยม และระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่โครงการ BRI เผยให้เห็นถึงความสำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีนในทางปฏิบัติต่อผลประโยชน์ของภูมิภาค ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมเส้นทางการค้า และสภาพแวดล้อมการลงทุนในภูมิภาคที่มีเสถียรภาพ โครงการ BRI มีอุดมการณ์ที่เป็นกลางไม่ใช่ว่าแทรกแซงนโยบายต่างประเทศ แม้ว่าโครงการ BRI และแผนมาร์แชลล์จะมีผลทางการเมืองที่คล้ายกัน แต่มีวิธีการปฏิบัติที่ต่างกัน

ในระดับภูมิภาค Verlare and van der Putten (2015) ชี้ให้เห็นว่าสหภาพยุโรปต้องเผชิญกับความท้าทายจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงในภูมิภาคและผลประโยชน์ของชาติ โดย BRI จะส่งผลกระทบกับยุทธศาสตร์ของสหภาพยุโรปในด้านนโยบายการต่างประเทศและการรักษาความมั่นคงของสหภาพยุโรป ดังนั้นสหภาพยุโรปจึงได้เริ่มการพัฒนาศักยภาพระดับภูมิภาคที่มีอยู่และกรอบความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ Sino-European ที่จะใช้ร่วมมือกับ BRI ของสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับกรณีภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Kurlantzick (2018) อธิบายว่าเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่ถูกให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากที่สุด เห็นได้จากการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงจากนครคุนหมิงไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งรัฐบาล สปป.ลาว คาดหวังให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจใน สปป.ลาว ซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked State) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันรัฐบาลของประเทศในภูมิภาคนี้เริ่มกังวลถึงผลกระทบจากข้อริเริ่ม BRI มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหนี้สาธารณะจากการกู้ยืมจำนวนมาก และประโยชน์ที่แท้จริงที่จะเกิดขึ้นในประเทศในภูมิภาคจากโครงการภายใต้ BRI ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ บิน โมฮัมหมัด ของมาเลเซีย ซึ่งชนะการเลือกตั้ง ได้สั่งให้ทบทวนโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนโดยสาธารณรัฐประชาชนจีนในมาเลเซีย รวมทั้งเส้นทางรถไฟระหว่างกรุงกัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์ว่าก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อมาเลเซียอย่างไร คำนึงกับงบประมาณจำนวนมากที่ต้องสูญเสียไปหรือไม่

ข้อริเริ่ม BRI ใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่นที่มีอยู่ ทั้งนี้ Hongjian (2016) กล่าวถึงการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนพร้อมที่จะใช้ BRI ช่วยยกระดับบทบาทของกรอบความร่วมมือพหุภาคีในทวีปเอเชียที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ เช่น กรอบอาเซียน-จีน กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) และกรอบการประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Meeting: ASEM) เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่เกี่ยวข้อง และดึงดูดให้ประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ เข้ามาร่วมใน BRI เพิ่มขึ้น

สำหรับผลกระทบของข้อริเริ่ม BRI ต่อประเทศไทย ได้มีการกล่าวถึงทั้งในแง่ผลประโยชน์และความเสี่ยงที่ประเทศไทยอาจได้รับจากการเกิดขึ้นของข้อริเริ่ม BRI งานศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากการขยายตัวของการค้าการลงทุน การเข้าถึงตลาดเงินตลาดทุนในสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมถึงการเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน (ชลธิชา ภัทรสิริวรกุล, 2559; วิษณุ วงศ์สินศิริกุล, 2559; SCB EIC, 2561)

ในแง่ของข้อเสนอแนะที่ประเทศไทยควรดำเนินการเพื่อใช้ประโยชน์จากข้อริเริ่ม BRI นั้น Chen (2559) เห็นว่ารัฐบาลไทยควรมุ่งสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศคู่ค้าสำคัญ สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว หากจุดแข็งของประเทศไทยที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ประเทศไทยมีความถนัด สิ่งที่ประเทศไทยต้องพัฒนา เนื่องจากประเทศไทยมีความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอยู่แล้ว โดยแบ่งประเภทการเป็นศูนย์กลางของประเทศไทยออกเป็น 3 ประเภทคือ (1) ศูนย์กลางการฝึกอบรม (Training Hub) (2) ศูนย์กลางการบริการ (Service Hub) และ (3) ศูนย์กลางการวิจัย (Research Hub) และยังแนะนำให้แบ่งภาคธุรกิจของไทยออกเป็นกลุ่ม (Cluster) ด้วย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้รัตนา คุชันทิโน (2561) ได้เสนอแนะว่า ประเทศไทยควรมหาแนวทางเพิ่มมูลค่าการส่งออกจากข้อริเริ่ม BRI โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวเส้นทาง BRI ที่พาดผ่านพื้นที่ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาเมือง ทำให้เกิดตลาดรองรับสินค้าส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นได้อีกเป็นจำนวนมาก

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจจำนวน 12 คน
3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาทำการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. แนวคิดสำคัญของ BRI เปรียบเทียบกับกรอบความร่วมมือพหุภาคีทั่วไป

การเปรียบเทียบความสอดคล้องและข้อแตกต่างระหว่างข้อริเริ่ม BRI กับกรอบความร่วมมือพหุภาคีทั่วไป ทำให้ทราบว่าข้อริเริ่ม BRI มีลักษณะเฉพาะที่เน้นความเชื่อมโยงเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการค้าและการลงทุนตามมา โดยเป็นกรอบความร่วมมือที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น และใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมืออื่นที่มีอยู่เดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ เพื่อขยายบทบาททางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนไปยังทั่วทวีปเอเชีย รวมไปถึงแอฟริกาและยุโรป ในขณะที่กรอบความร่วมมือพหุภาคีทั่วไป อย่างเช่น กรอบความร่วมมือเอเปค (APEC) และกรอบความร่วมมือทางการเงินอาเซียน+3 มีการจัดตั้งเป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์ (Institutionalized) มีการกำหนดประเทศสมาชิกที่รวมหรือและกลไกที่กำหนดขึ้นระหว่างสมาชิกอย่างชัดเจน มีการแบ่งการหารืออย่างเป็นทางการเป็นหลายระดับ มีการดำเนินงานทั้งที่มีและไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมาย และที่สำคัญคือกรอบความร่วมมือพหุภาคีทั่วไปไม่ได้มีประเทศใดประเทศหนึ่งมีบทบาทอย่างชัดเจนเหมือนกรณีข้อริเริ่ม BRI ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบาทหลัก จึงกล่าวได้ว่าข้อริเริ่ม BRI มีลักษณะที่แตกต่างจากกรอบความร่วมมือพหุภาคีทั่วไปอยู่หลายประการ

2. ผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อริเริ่ม BRI

จากการรวบรวมข้อมูลจากการประเมินและวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ของ BRI ที่มีต่อประเทศผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อริเริ่ม BRI สามารถแยกการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

- 2.1 ผลประโยชน์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะประเทศผู้ริเริ่ม BRI สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1.1 BRI จะช่วยแก้ปัญหาการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในขณะที่ประเทศกำลังก้าวสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ และแก้ปัญหาการกำลังการผลิตส่วนเกินของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในช่วงวิกฤตการณ์การเงินโลก (Global Financial Crisis) ในช่วงระหว่างปี 2550-2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเหล็กและซีเมนต์ (Cai, 2017)

2.1.2 BRI สามารถช่วยส่งออกเทคโนโลยีของสาธารณรัฐประชาชนจีนไปยังประเทศที่อยู่ในแนว BRI ซึ่งจะช่วยยกระดับอุตสาหกรรมของจีนเอง นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางให้สถาบันการเงินของจีนกำหนดเงื่อนไขการใช้สกุลเงินเพื่อปล่อยกู้ให้กับโครงการต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีรถไฟความเร็วสูง (Cai, 2017)

2.1.3 BRI ช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานให้กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีความต้องการด้านพลังงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีทางเลือกของเส้นทางในการนำพลังงานจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น

2.1.4 สาธารณรัฐประชาชนจีนจะได้รับประโยชน์ในภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น ที่ชัดเจนที่สุดคือการนำสินค้าเข้าสู่ตลาดอาเซียน ผ่านการใช้ช่องทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (อารยะ ปรีชาเมตตา, 2561)

2.1.5 BRI ทำให้เกิดโครงการโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น ซึ่งภาคธุรกิจจีนจะได้รับประโยชน์จากงานก่อสร้างที่ได้จากการประมูลโครงการก่อสร้างตามแนวเส้นทาง BRI เพิ่มขึ้น (ศิริพร สุวรรณการ, 2560)

2.1.6 BRI จะทำให้เงินหยวนมีบทบาทในการเป็นเงินสกุลหลักที่ใช้ชำระราคาสินค้าและบริการระหว่างประเทศมากขึ้น (ชลธิชา, 2559)

2.1.7 BRI ทำให้ภาคการก่อสร้างตามแนวเส้นทาง BRI ขยายตัว ซึ่งจะสร้างความต้องการหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนโครงการก่อสร้างมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการระดมทุนผ่านการออกตราสารหนี้ ดังนั้น BRI อาจทำให้ตลาดตราสารหนี้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนขยายตัว (ศิริพร สุวรรณการ, 2560)

2.2 ผลประโยชน์ต่อธุรกิจของประเทศอื่น ๆ ได้แก่

2.2.1 ประเทศที่เป็นตลาดหลักตามแนวเส้นทาง BRI มี 10 ประเทศ (เช่น อินเดีย รัสเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น) มี GDP คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 66 ของ GDP ทั้งภูมิภาค BRI (Baker McKenzie, 2017) ซึ่งประเทศเหล่านี้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง การเข้าร่วม BRI ทำให้ประเทศเหล่านี้สามารถติดต่อกับชายกับประเทศในแนวเส้นทาง BRI มากขึ้น สามารถพัฒนาพื้นที่นอกเหนือจากเขตเมืองหลวง

2.2.2 ธุรกิจต่างชาติจำนวนหนึ่งได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับธุรกิจของจีนในประเทศตามแนวเส้นทาง BRI ซึ่งธุรกิจต่างชาติเหล่านี้จะได้รับประโยชน์มากขึ้น หากดำเนินโครงการที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในประเทศที่มีมาตรฐานเข้มงวด (Baker McKenzie, 2017)

2.2.3 Baker McKenzie (2017) ยังได้วิเคราะห์ประโยชน์ของ BRI ต่อภูมิภาคเอเชียว่า การที่ธุรกิจของจีนมุ่งไปที่กลุ่มชนชั้นกลางที่กำลังเติบโต และการจัดตั้งเครือข่ายการกระจายสินค้าในทวีปเอเชีย ทำให้ธุรกิจของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของจีน

2.2.4 ประเทศตามแนวเส้นทาง BRI จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น การเตรียมปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความเท่าเทียมในการแข่งขันของนักลงทุนจีนและต่างชาติ และการปฏิรูปภาษีเพื่อให้สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการทำธุรกิจมากขึ้น (SCB EIC, 2561)

2.2.5 BRI จะทำให้เงินลงทุนไหลเข้าสู่ประเทศในทวีปเอเชีย โดย Economic Intelligence Center (EIC) ธนาคารไทยพาณิชย์คาดการณ์ว่าจะมีเงินลงทุนที่เกี่ยวข้องกับ BRI จำนวนประมาณ 750,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ประมาณ 24 ล้านล้านบาท) ไหลเข้าสู่ทวีปเอเชีย (SCB EIC, 2561)

2.2.6 ภูมิภาคอาเซียนน่าจะได้รับประโยชน์จาก BRI มาก เนื่องจาก (1) อาเซียนได้รับโอกาสในการ

ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (ศิริพร สุวรรณการ, 2560) (2) อาเซียนได้รับความสำคัญจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอย่างมาก (ประภัสสร เทพชาตรี, 2560) (3) อาเซียนสามารถใช้ประโยชน์จากเส้นทาง BRI ทางทะเลได้มากขึ้น เนื่องจากข้อริเริ่ม BRI สนับสนุนแผนแม่บทด้านความเชื่อมโยงของอาเซียน (Master Plan of ASEAN Connectivity) (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2558) และ (4) BRI จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ซึ่งถือเป็นเขตการค้าเสรีที่มีมูลค่าสูงที่สุดในโลก

2.2.7 ด้านผลกระทบต่อตลาดทุน การดำเนินงานภายใต้ BRI อาจจะทำให้ตลาดตราสารหนี้ในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีปริมาณการซื้อขายมากขึ้น เนื่องจากธุรกิจก่อสร้างอาจระดมทุนผ่านการออกหุ้นกู้มากขึ้น และเป็นแรงกระตุ้นให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดเสรีตลาดทุนสำหรับนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักลงทุนต่างชาติ (ศิริพร สุวรรณการ, 2560)

2.2.8 ด้านการเปิดเสรีภาคการเงิน ปัจจุบันธนาคารกลางของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีแนวโน้มเปิดเสรีภาคการเงินมากขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญคือโครงการ Bond Connect ซึ่งเป็นช่องทางใหม่ให้นักลงทุนจากเขตบริหารพิเศษฮ่องกงและภูมิภาคอื่น ๆ สามารถเข้าไปลงทุนในตลาดตราสารหนี้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ง่ายขึ้น (SCB EIC, 2561)

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อริเริ่ม BRI

แม้จะยอมรับกันว่าข้อริเริ่ม BRI จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศอื่น ๆ ตามแนวเส้นทาง BRI ในมิติต่าง ๆ แต่ข้อริเริ่ม BRI ก็ก่อให้เกิดข้อจำกัดหลายประการด้วยเช่นกัน ซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการไปสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว กล่าวคือ

3.1 BRI ทำให้ประเทศที่อยู่ตามแนวเส้นทาง BRI ที่ต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแต่ไม่มีเงินทุนเพียงพอต้องก่อหนี้สาธารณะ ซึ่งอาจอยู่ในระดับสูงกว่าระดับหนี้สาธารณะที่เหมาะสม นอกจากนี้ดอกเบี้ยเงินกู้ยังมีอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง (อาจเป็นเพราะโครงการมีความเสี่ยง

สูง) จึงทำให้เป็นภาระทางการคลังสำหรับประเทศผู้กู้ในการชำระหนี้คืนในจำนวนและภายในระยะเวลาที่กำหนด (อารยะ ปรีชาเมตตา, 2560)

3.2 การเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจีนอาจไม่นำไปสู่ผลประโยชน์ของประเทศเจ้าของโครงการที่แท้จริง เนื่องจากประเทศอาเซียนอาจต้องยอมสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างเพื่อแลกกับการเข้ามาสนับสนุนโครงการของจีน เพราะยุทธศาสตร์ด้านทวิภาคีของจีนกับประเทศตามแนวเส้นทาง BRI นั้นถือได้ว่าอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างของอำนาจในการต่อรอง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2558)

อำนาจการต่อรองกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ท่าทีต่อ BRI ของประเทศในภูมิภาคอาเซียนแตกต่างกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า BRI จะเป็นสาเหตุให้เกิดความสั่นคลอนของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศในภูมิภาคอาเซียนได้ (ประภัสสร เทพชาตรี, 2560) อีกประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จภายใต้ข้อริเริ่ม BRI คือ ปัญหากรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ ซึ่งปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศอาเซียนบางประเทศ

3.3 BRI อาจทำให้พลเมืองจีนจำนวนมากอพยพไปยังประเทศอื่น ๆ ตามแนวเส้นทาง BRI มากขึ้น เพื่อเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์และสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น ซึ่งอาจทำให้พลเมืองของประเทศต่าง ๆ ไม่ได้ได้รับผลประโยชน์จาก BRI มากเท่าที่ควร (พลอย พิริยา, 2560)

3.4 โครงการภายใต้ BRI ยังคงไม่มีความชัดเจนว่ามีโครงการอะไรบ้าง เนื่องจาก BRI เป็นลักษณะการเจรจาแบบค่อยเป็นค่อยไป ความเชื่อมโยงตามแนวเส้นทาง BRI ยังไม่มีการวางยุทธศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม

3.5 ผลกระทบของโครงการภายใต้ BRI ต่อผู้อพยพอาศัยในท้องถิ่นเป็นข้อจำกัดหนึ่งของ BRI เช่น การเวนคืนที่ดิน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และผลกระทบทางสังคมด้านอื่น ๆ

3.6 การเข้าร่วมของประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ใน BRI เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของ BRI เนื่องจาก BRI มีลักษณะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงที่พาดผ่าน

อาณาเขตของประเทศเหล่านี้

4. ผลกระทบด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจากการเข้าร่วมกรอบแนวทางการร่วมมือทางการเงินภายใต้ข้อริเริ่ม BRI

การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นในบริบทสากลของข้อริเริ่ม BRI สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ผลกระทบของข้อริเริ่ม BRI ที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยได้ ในครั้งนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์ผลกระทบที่ประเทศไทยอาจได้รับจากการเข้าร่วมข้อริเริ่ม BRI ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

4.1 ผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากข้อริเริ่ม BRI ได้แก่

4.1.1 แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้อยู่ในแนวเส้นทาง BRI ทั้งทางบกและทางทะเลโดยตรง แต่ก็อาจได้รับประโยชน์จากตำแหน่งที่ตั้งที่มีความได้เปรียบทั้งการเป็นจุดศูนย์กลางของอาเซียนและกลุ่ม CLMV ซึ่งไทยและ CLMV ถือว่ามีความสำคัญต่อจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์เป็นตลาดที่สำคัญต่อการระบายสินค้า เป็นแหล่งวัตถุดิบทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งปัจจัยการผลิตด้านแรงงานที่มีค่าแรงต่ำ สะท้อนให้เห็นจากการกำหนดแนวเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและภูมิภาคอินโดจีนเป็น 1 ใน 6 ระเบียงเศรษฐกิจภายใต้ข้อริเริ่ม BRI โดยใช้ชื่อว่า ระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน (China-Indochina Peninsula Economic Corridor) โดยเส้นทางคมนาคมที่สอดคล้องกับข้อริเริ่ม BRI ที่เกี่ยวข้องกับไทยคือ โครงการระบบรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคาย ระยะที่ 1 มูลค่า 5,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามความร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อเดือนกันยายน 2560

4.1.2 ไทยสามารถใช้โอกาสนี้เชื่อมโยงพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจสำคัญเข้ากับแนวเส้นทาง BRI ได้ ดังเช่นการผลักดันโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ให้เชื่อมโยงกับเส้นทางภายใต้ข้อริเริ่ม BRI โดยเน้นการพัฒนาในเชิงพื้นที่เพื่อรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมายจำนวน 10 อุตสาหกรรม ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหนึ่งในประเทศที่สนใจเข้ามาลงทุน แนวคิดการเชื่อมโยง EEC เข้ากับแนวเส้นทาง BRI ถือเป็นการสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณการค้าระหว่างไทยและกลุ่มประเทศตามแนว BRI ในปี 2560

กลุ่มประเทศ / ประเทศ	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่าการค้ารวม	ดุลการค้า	ร้อยละของมูลค่าการค้ารวม
1. Southeast Asia	59,643.4	41,139.5	100,782.9	18,503.9	34.3
2. สาธารณรัฐประชาชนจีน	41,804.9	47,148.7	88,953.6	-5,343.8	30.3
3. Central and Eastern European	2,152.7	33,971.8	36,124.5	-31,819.1	12.3
4. West Asia and North Africa	9,600.0	18,337.4	27,937.4	-8,737.4	9.5
5. The Other States of the CIS	159.7	22,864.4	23,024.1	-22,704.7	7.8
6. South Asia	9,816.8	4,254.7	14,071.5	5,562.1	4.8
7. Other Countries	1,046.4	2,012.2	3,058.6	-965.8	1.0
8. Central Asia	66.2	46.5	112.7	19.7	0.04
รวม	124,290.1	169,775.2	294,065.3	-45,485.1	100.00

หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ที่มา: ข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ รวบรวมโดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

ประเทศไทยและ CLMV กับแนวเส้นทาง BRI ให้เป็นรูปธรรมได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากความเชื่อมโยงอย่างรอบด้านจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นตัวหลักต้น

4.1.3 ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะได้รับประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศที่จะขยายตัวมากขึ้นตามแนวเส้นทาง BRI ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 8 กลุ่มตามตารางที่ 1

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการค้าระหว่างไทยและประเทศตามแนว BRI ทั้ง 8 กลุ่มข้างต้นจะพบว่าในปี 2560 ไทยมีปริมาณการค้ากับประเทศในกลุ่ม Southeast Asia และสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุด โดยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งปริมาณการค้ากับกลุ่มอื่น ๆ คิด

เป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.04-12.3 ของปริมาณการค้าทั้งหมดของไทยกับประเทศตามแนว BRI เมื่อพิจารณาตัวเลขในตารางที่ 1 และปัจจัยทางภูมิศาสตร์ประกอบกันสามารถวิเคราะห์ได้ว่าในระยะสั้นการเข้าร่วมข้อริเริ่ม BRI จะเปิดโอกาสให้ไทยขยายปริมาณการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนและอาเซียนได้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ สำหรับการขยายปริมาณการค้ากับประเทศอื่น ๆ ตามแนว BRI นั้นน่าจะเกิดขึ้นในระยะปานกลางถึงระยะยาว เนื่องจากต้องอาศัยระยะเวลาในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างไทยกับประเทศเหล่านี้ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ หากพิจารณาในแง่ของการเปิดตลาดการค้าใหม่สำหรับประเทศไทย ข้อริเริ่ม BRI ถือได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง

ตลาดการค้าใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคที่มีปริมาณการส่งออกจากไทยไม่มากนักในปัจจุบัน เช่น ภูมิภาค The Other States of the CIS และ Central Asia ซึ่งมีปริมาณการส่งออกจากไทยเพียง 159.7 และ 66.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้น

4.1.4 การดำเนินตามข้อริเริ่ม BRI รวมทั้งแนวนโยบายที่สนับสนุนการเปิดเสรีการค้าการลงทุนกับต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน จะทำให้นักลงทุนไทยมีโอกาสเข้าไปลงทุนในจีนซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่มากขึ้น เป็นการเพิ่มช่องทางทำธุรกิจเพื่อทำรายได้เข้าประเทศจากการลงทุนนอกประเทศ (Outward Direct Investment) นอกจากนี้ยังมีโอกาสเข้าไปลงทุนในตลาดเงินและตลาดทุนของจีนมากขึ้น ดังเช่นโครงการ Bond Connect ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เป็นช่องทางให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในตลาดตราสารหนี้สกุลเงินหยวนในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ง่ายขึ้น (SCB EIC, 2561)

4.1.5 เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจะมีการลงทุนทางตรง (FDI) จากสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น หากนับปริมาณการยื่นขอส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทยนั้น จีนยื่นขอส่งเสริมการลงทุนมากเป็นอันดับ 3 รองจากประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ นอกจากนี้การที่จีนอยู่ระหว่างการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพื่อมุ่งสู่อุตสาหกรรมมูลค่าเพิ่มสูงของห่วงโซ่อุปทาน หรือเป็นอุตสาหกรรมที่มีนวัตกรรม จะเป็นโอกาสที่ประเทศไทยควรส่งเสริมการลงทุนทางตรงของอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีดังกล่าว

4.1.6 BRI สนับสนุนการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมและความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน (People to People Connectivity) ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ BRI จะช่วยสนับสนุนภาคการท่องเที่ยวของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจีนในไทยให้เพิ่มมากขึ้น และหากโครงการรถไฟความเร็วสูงไทย-จีนเส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคายเสร็จสมบูรณ์ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และอาจช่วยยกระดับฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1.7 จากการที่ไทยมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและไม่มีข้อพิพาทใด ๆ เหมือนกับอาเซียนบางประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม เป็นต้น ที่มีปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ ทำให้ไทยสามารถใช้โอกาสนี้สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอาเซียน จึงมีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและกระจายสินค้าระหว่างภูมิภาคอาเซียนและสาธารณรัฐประชาชนจีน

4.2 ความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจจากการเข้าร่วมข้อริเริ่ม BRI ของประเทศไทย

แม้ว่า BRI อาจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยหลายด้าน แต่ BRI ก็นำมาซึ่งความเสี่ยงทางเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทยได้เช่นกัน ความเสี่ยงดังกล่าวอาจสรุปได้ ดังนี้

4.2.1 ข้อริเริ่ม BRI ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนขยายตลาดโดยระบายสินค้าออกมายังประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสินค้าจีนมักมีคุณภาพต่ำทางด้านต้นทุนการผลิตที่ทำให้ราคาสินค้าต่ำกว่า และยังอาศัยช่องทางการตลาดโดยการสร้างแพลตฟอร์ม (Platform) ทางการตลาดบนอินเทอร์เน็ต จึงเป็นความเสี่ยงของธุรกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) ที่จำเป็นต้องเผชิญกับการแข่งขันมากขึ้น และยังคงเสียเปรียบธุรกิจจีนในแง่ของการมีเงินลงทุน ในปริมาณมาก (ชลธิชา, 2559) และหากมีการพัฒนา China-Indochina Peninsula Economic Corridor ให้เกิดขึ้นจริงอย่างกรณีเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีนซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่นั้นจะยิ่งทำให้จีนสามารถส่งออกสินค้า รวมถึงการทำธุรกิจบริการขนส่งในประเทศไทยสะดวกเร็วขึ้น

4.2.2 การเข้าร่วมข้อริเริ่ม BRI อาจทำให้ประเทศไทยมีการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการลงทุนจากนักธุรกิจจีนในเส้นทางที่เกี่ยวข้องกับ BRI อย่างเช่นโครงการ EEC ซึ่งอาจนำมาซึ่งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากของเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มาตั้งในประเทศไทยมากขึ้น รวมทั้งการลักลอบนำเข้าของเสียอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ

4.2.3 การที่จีนที่ต้องการระบายกำลังการผลิต

ส่วนเกินของอุตสาหกรรมเหล็กและซีเมนต์ ทำให้การเข้าร่วม BRI อาจเพิ่มการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิตเหล็กและซีเมนต์จากสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น ซึ่งจะกระทบต่ออุตสาหกรรมผลิตเหล็กและซีเมนต์ของไทย นอกจากนี้การนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพและความรู้ทางเทคนิคของอุตสาหกรรมดังกล่าวของประเทศในระยะยาว

4.2.4 ข้อริเริ่ม BRI ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ จึงทำให้นักธุรกิจจีนอาจเล็งเห็นช่องทางในการลงทุนหรือทำธุรกิจในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจที่อยู่ในภาคบริการของไทยซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ เช่น การท่องเที่ยว ร้านอาหาร รวมทั้งธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งหากภาครัฐไม่มีมาตรการควบคุมหรือจำกัดขอบเขตการทำธุรกิจที่เข้มงวดและจริงจัง นักธุรกิจจีนอาจใช้ช่องทางหลบเลี่ยงกฎหมายเพื่อเข้ามาหาประโยชน์จากธุรกิจดังกล่าว รวมทั้งธุรกิจอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างเช่นปัญหาจดทะเบียนธุรกิจภายใต้ชื่อของคนไทย แต่การดำเนินธุรกิจที่แท้จริงกระทำโดยนักธุรกิจจีน ส่งผลให้รายได้จากการทำธุรกิจและการตัดสินใจดำเนินธุรกิจอยู่ที่นักธุรกิจจีน โดยที่ประเทศไทยไม่ได้ประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และยังคงสูญเสียทรัพยากรให้ธุรกิจเหล่านี้ไปหาประโยชน์ ดังนั้น รัฐจำเป็นต้องออกมาตรการเพื่อป้องกันและดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยลดความเสี่ยงจากการเข้ามาหาประโยชน์ดังกล่าว

4.2.5 ด้านระบบการชำระเงิน ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ใช้ระบบการชำระเงินค่าสินค้าและบริการแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ของตนเองภายในประเทศกันอย่างแพร่หลาย และอาจขยายไปยังภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศตามแนวเส้นทาง BRI ซึ่งธุรกิจธนาคารของไทยอาจได้รับผลกระทบจากรายได้ค่าธรรมเนียมจากการเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนเงิน หรือชำระราคาระหว่างธนาคารที่ลดลง

4.2.6 ด้านทิศทางการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ มีความเป็นไปได้ที่การเพิ่มขึ้นของโครงการโครงสร้างพื้นฐานในประเทศที่ยังต้องการการพัฒนาอีกมาก อาจเป็นช่องทางให้นักลงทุนจากประเทศไทยนำเงินออกไปลงทุนในตลาดตราสารหนี้ของประเทศเหล่านั้นและ

สาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น เนื่องจากผลตอบแทนที่สูงกว่า การเคลื่อนย้ายเงินทุนไปยังตลาดที่ต้องการแหล่งเงินทุนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จึงเป็นความเสี่ยงหนึ่งที่เกิดขึ้นกับตลาดทุนไทย

5. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินที่มีต่อข้อริเริ่ม BRI

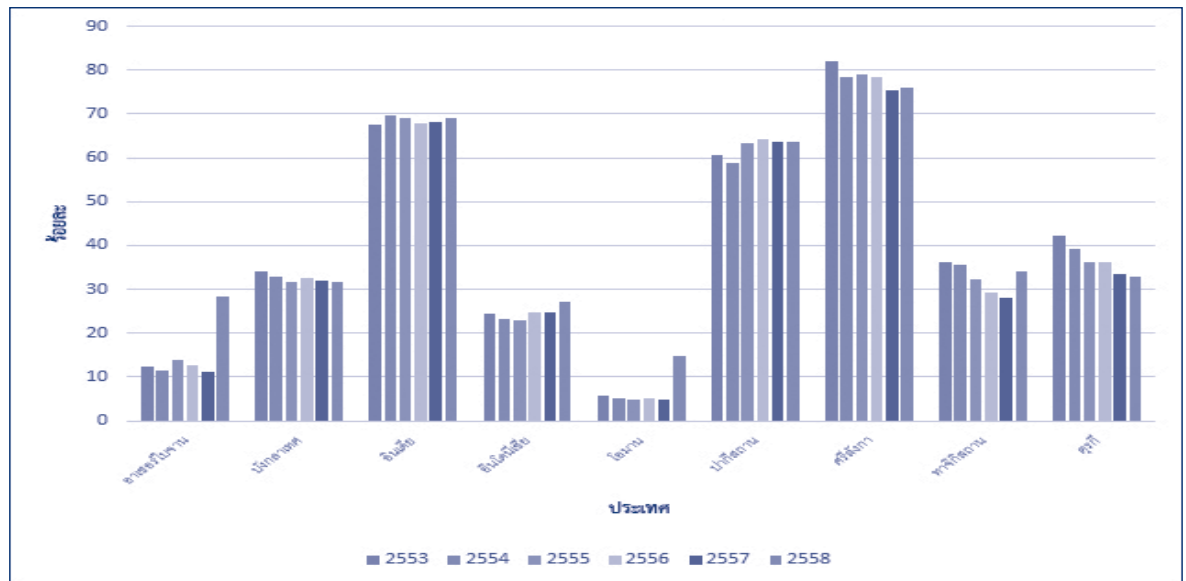
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านการเงิน ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนของไทย และความคิดเห็นที่รวบรวมจากการเข้าร่วมประชุมโต๊ะกลมภายใต้หัวข้อ “Maximizing the Development Impact of the Belt and Road Initiative” ณ สำนักงานใหญ่ธนาคารโลก กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561 ที่มีผู้แทนระดับสูงจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วม เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความเสี่ยง และข้อเสนอแนะที่มีต่อข้อริเริ่ม BRI สรุปได้ ดังนี้

5.1 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจาก BRI

ผู้แทนจากประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เห็นว่าโครงการ BRI จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อประเทศที่เข้าร่วมค่อนข้างชัดเจน โดยเห็นว่าจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ ซึ่งความร่วมมือระหว่างประเทศจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการผลิต เกิดนวัตกรรม และลดต้นทุนในการประกอบธุรกิจระหว่างประเทศสมาชิกลง โดยบางประเทศได้เริ่มโครงการที่เป็นรูปธรรมแล้ว เช่น โครงการก่อสร้างทางรถไฟ ท่าเรือ ระบบไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังเห็นว่าหากมีการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างกันก็ถือเป็นการรวมกลุ่มที่ยกระดับมากขึ้นกว่าความร่วมมือทั่วไป

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญของไทยพบว่า BRI จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยหากประเทศไทยสามารถเชื่อมโยงทางกายภาพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับ BRI ได้ โดยจะก่อให้เกิดการขยายตัวด้านการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และธุรกรรมทางการเงิน โดยเฉพาะในตลาดจีนและประเทศตามแนว BRI ไทยอาจจะมีโอกาสเป็นศูนย์กลางของการกระจายสินค้าในภูมิภาคอาเซียน มีโอกาสในการสร้างงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ และมีแรงขับเคลื่อนในการปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ตารางที่ 2 อัตราส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Public Debt to GDP)
ของประเทศตามแนวเส้นทาง BRI บางประเทศ ระหว่างปี 2553-2558

ที่มา: กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

5.2 ความเสี่ยงจากการเข้าร่วม BRI

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่แสดงความกังวลต่อผลกระทบเชิงลบที่จะมีต่อภาระหนี้สินของประเทศที่เข้าร่วมโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานภายใต้ BRI หากขาดการวางแผนและการจัดการโครงการที่ดีพอ พร้อมทั้งเรียกร้องให้ธนาคารเพื่อการพัฒนาระดับพหุภาคี (Multilateral Development Banks: MDBs) พิจารณาแนวทางส่งเสริมการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนและไม่เป็นภาระต่อฐานะทางการคลังของประเทศมากเกินไป

สำหรับตัวชี้วัดหนึ่งที่ใช้แสดงสถานการณ์หนี้สาธารณะของประเทศคือ อัตราส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Public Debt to GDP)

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าหลายประเทศตามแนวเส้นทาง BRI ยังมีอัตราส่วน Public Debt to GDP ระหว่างปี 2553-2558 ในระดับที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังมีช่องว่างทางการคลังที่จะสามารถก่อหนี้สาธารณะได้อีก ขณะที่บางประเทศมีสัดส่วนสูง เช่น อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกา นอกจากนี้ข้อมูลจากฐานข้อมูล CEIC ระบุว่า ในช่วงปี 2558-2559 Public Debt to GDP ของประเทศปากีสถานและโอมานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดย

ปากีสถานมี Public Debt to GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61.27 เป็นร้อยละ 64.96 และกรณีของโอมานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13 เป็นร้อยละ 31.52 ดังนั้น การบริหารจัดการหนี้สาธารณะให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะป้องกันไม่ให้ประเทศที่จะก่อหนี้สาธารณะประสบปัญหาในระยะยาว จากการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนเส้นทางการค้าการลงทุน BRI

ข้อกังวลดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญของไทยที่เห็นว่าความเสี่ยงของไทยจากการเข้าร่วม BRI คือ BRI อาจเป็นนโยบายแผ่อำนาจของจีนในภูมิภาค ทุนจีนจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในเศรษฐกิจไทย การเข้ามาทำธุรกิจของชาวจีนในลักษณะตัวแทน (Nominee) มากขึ้น การไหลเข้าของสินค้าจากจีนเข้ามาแข่งขันกับสินค้าไทยมากขึ้น การอพยพของคนต่างด้าวเข้าเมือง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเข้ามาทำธุรกิจในภาคการเงินแข่งขันกับธุรกิจไทยจากการมีเทคโนโลยีและต้นทุนที่ต่ำกว่า เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งระดมทุนสำหรับโครงการต่าง ๆ ภายใต้ BRI ส่วนใหญ่จะผูกขาดโดยจีน และการมีความเสี่ยงจากภาระหนี้ที่จะเพิ่มขึ้นจากการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งหากรัฐบาลลงทุนมากเกินไปอาจส่ง

ผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้

5.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีต่อการเข้าร่วมข้อริเริ่ม BRI

ในมุมมองจากผู้เข้าร่วมประชุมโต๊ะกลมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทของ MDBs ในการชักนำให้เกิดการระดมทุนจากภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อลดภาระงบประมาณภาครัฐลง เพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง รวมถึงให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามกรอบ Paris Agreement

ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญภายในของไทยเสนอให้ประเทศไทยยึดหลักการของผลประโยชน์ร่วมและความรู้เท่าทันเป็นสำคัญ นอกจากนี้รัฐบาลควรมีมาตรการป้องกันเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคนในประเทศไทยและสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ประกอบการไทยเพื่อให้สามารถแข่งขันได้สำหรับภาคการเงินนั้นรัฐบาลควรเตรียมความพร้อมที่จะเปิดเสรีภาคการเงินมากขึ้น ทั้งความพร้อมด้านบุคลากรในการเจรจาเชิงกลยุทธ์ในเชิงรุก และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ นอกจากนี้เห็นว่าควรมีการกำหนดระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ของภาระหนี้จากโครงการภายใต้ BRI สำหรับในภาพรวมประเทศไทยควรมีทิศทางพัฒนาประเทศที่ชัดเจนกว่าปัจจุบัน ควรเน้นสาขาที่ไทยมีความถนัด และละทิ้งบางอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดความสามารถไป

อภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่าการเข้าร่วม BRI เป็นแนวทางที่มีนัยสำคัญต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบในทางลบ ขณะเดียวกันก็เพื่อให้ประเทศไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการเข้าร่วม BRI ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนี้ ซึ่งสามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของภาครัฐ

ภาครัฐจะต้องร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อเร่งดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ

ประเทศ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบให้ทันสมัยและมีความเป็นสากลมากขึ้นเพื่อเอื้อต่อการประกอบธุรกิจและสร้างความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น

2. การเตรียมความพร้อมด้านกฎเกณฑ์การกำกับดูแลการบริการทางการเงิน

เมื่อพิจารณาผลกระทบที่จะมีต่อการเปิดเสรีภาคการเงินซึ่งเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวทางเศรษฐกิจและการเงินระหว่างกัน ก็จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานในการกำกับดูแลการบริการทางการเงินซึ่งถือเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างมากในการรองรับการเปิดเสรีภาคการเงิน ทั้งในการธนาคาร การประกันภัย และหลักทรัพย์ ซึ่งการค่าบริการด้านการเงินมีแนวโน้มการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแลภาคการเงินจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากฎระเบียบและข้อบังคับการกำกับดูแลเพื่อรองรับรูปแบบและเครื่องมือและธุรกรรมการเงินรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็สามารถดูแลรักษาเสถียรภาพของระบบการเงินให้มีความมั่นคงเพื่อให้สามารถหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากความผันผวนที่อาจจะมีความเกินไปจนอาจนำไปสู่การเกิดวิกฤตการเงินเช่นในอดีตได้

3. การเตรียมความพร้อมของภาคเอกชน

การเพิ่มศักยภาพของภาคเอกชนและผู้ประกอบการเพื่อรองรับการเข้าร่วม BRI ถือว่ามีความสำคัญมากเนื่องจากโอกาสทางธุรกิจแม้จะมากขึ้นแต่การแข่งขันจากผู้ประกอบการภายนอกประเทศก็มีมากขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น เพื่อเตรียมการให้ภาคเอกชนมีความพร้อมต่อการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่กำลังจะเกิดขึ้น ก็จำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องเร่งปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตโดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้า พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาความรู้สมัยใหม่ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีให้กับบุคลากรนอกเหนือจากการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น ขณะที่ภาครัฐต้องเร่งปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรคต่อความเท่าเทียมและประสิทธิภาพในการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน เช่น

เดียวกับที่รัฐบาลอยู่ระหว่างดำเนินการเพื่อยกระดับความ
ง่ายในการประกอบธุรกิจ (Doing Business) ของ
ประเทศไทยอยู่ในขณะนี้

4. มาตรการปกป้อง (Safeguard Measure) ด้าน การเงิน

หากข้อริเริ่ม BRI มีพัฒนาการถึงขั้นนำไปสู่การเปิด
เสรีทางการเงินระหว่างกันในอนาคต หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
จำเป็นต้องจัดทำข้อสงวนบางประการ เพื่อรักษาความ
มั่นคงและเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาคและภาคการ
เงินของประเทศ ด้วยเหตุนี้การประสานนโยบายในการ
พิจารณาเพื่อเปิดเสรีการค้า การบริการด้านการเงิน และ
การลงทุน จึงเป็นประเด็นที่ผู้กำหนดนโยบายต้องมีการ
พิจารณาอย่างเหมาะสมและรอบคอบ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ศาสตราจารย์. “ดร.แดน มองต่างแดน: “One Belt and One Road โอกาสและอุปสรรคสำหรับอาเซียน”, กรุงเทพฯธุรกิจ. 28 กรกฎาคม 2558.

ชลธิชา ภัทรสิริวรกุล. “รอบรู้เศรษฐกิจ ตามติดตลาดโลก”, โพสต์ทูเดย์. ปีที่ 14 (ฉบับที่ 4955), 31 สิงหาคม 2559. หน้า B9.

ประภัสสร เทพชาตรี, ศาสตราจารย์., “One Belt One Road (OBOR): ผลกระทบต่ออาเซียน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.drprapat.com/category/articles>, 2560.

พลอย พิริยา. “วิกฤตหรือโอกาสครั้งใหม่? ไทยจะได้และเสียอะไรจากนโยบาย One Belt One Road”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thestandard.co/news-business-thailand-one-belt-one-road>, 2560.

รติมา คชนันท์. “เส้นทางสายไหมศตวรรษที่ 21 กับโอกาสของไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/apr2561-3.pdf, 2561.

วิชญ์ วงศ์สินศิริกุล. “One Belt One Road กับโอกาสของไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.prachachat.net/webmobile/news_detail.php?newsid=1463636522, 2559.

ศิริพร สุวรรณการ. “One Belt One Road...เส้นทางที่ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641387>, 2560.

อารยะ ปรีชาเมตตา, ศาสตราจารย์. “ถอดรหัส ‘One Belt, One Road Initiative’”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641487>, 2561.

Chen, Husheng. “โอกาสของประเทศไทยภายใต้นโยบาย One Belt One Road”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.kpi-lib.com/>, 2559

SCB EIC. “จีนประกาศเดินทางขยายอิทธิพลในเวทีโลกผ่านโครงการ Belt and Road Initiatives”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.scbeic.com/th/detail/product/4312>, 2561.

ภาษาต่างประเทศ

Cai, Peter. “Understanding China’s Belt and Road Initiative”. (Online). Available: www.lowyinstitute.org. Txt, 2017.

Hongjian, Cui. “The Belt and Road Initiative and Its Impact on Asia-Europe Connectivity”. (Online). Available: http://www.ciis.org.cn/english/2016-07/21/content_8911184.htm. Txt, 2016.

Kurlantzick, Joshua. “In Southeast Asia, Belt and Road Attracts Takers, But Skepticism is Rising”. (Online). Available: <https://www.cfr.org/blog/southeast-asia-belt-and-road-attracts-takers-skepticism-rising-0>. Txt, 2018.

McKenzie, Baker. “Belt & Road: Opportunity & Risk”. The prospects and perils of building China’s New Silk Road. 2017.

Ouyang, Lily. “One Belt, One Road and China’s Evolution in Foreign Policy and Regional Leadership”. (Online). Available: <https://libraetd.lib.virginia.edu>

Van der Leer, Yeroen and Yau, Joshua. “China’s new silk route - The long and winding road”. (Online). Available: <https://www.pwc.com>

Verlare, Jikkie and Van der Putten, Frans Paul. “‘One Belt, One Road’ An Opportunity for the EU’s Security Strategy”. (Online). Available: <https://www.clingendael.org/>

แนวคิดองค์ประกอบชุมชน และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

Components of a Community and Sustainable
Community Development: A Case Study of
the Tai Dam Cultural Village,
Ban Na Pa Nard, Loei Province

ดร. อัจฉรา ชลายนนาวิน

ภาควิชาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Auschala Chalayonnavin Ph,D.

Department of Community Development,

Faculty of Social Administration, Thammasat University

E-mail: Boonchai.je@thaindc.org

บทคัดย่อ

หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไผ่ดำตั้งอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นับเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรเชื้อสายไทดำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลยซึ่งตั้งอยู่บนที่สูง ทั้งนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ชุมชนไทดำ” นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ ปฏิบัติต่อการสร้างพลังชุมชนไทดำให้เกิดความเหมาะสมในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน พบว่าองค์ประกอบชุมชนของชาวไทดำที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนคือความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกันกับสิ่งแวดล้อม และการมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้การเคารพในความแตกต่างของคนในชุมชน การที่ทุกคนมีความเคารพ ความเชื่อ และความคิดของกันและกัน ทำให้ชนชาวไทดำอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขและก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนไทดำ, การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, องค์ประกอบชุมชน

ABSTRACT

The Tai Dam Cultural village, situated in Ban Na Pa Nard, Tam Bon Khao Kaew, Chiang Khan District, Loei Province, is known to have the highest population of the Tai Dam ethnic group in Thailand. Ban Na Pa Nard is an only village in Loei situated on high ground. An understanding of the Tai Dam community is fundamental to building a relationship and interaction for community development. A community consists of people who have a similar way of life and regular interactions in the same place or in the same profession or engaging in the same activity with a shared purpose. They also have culture, beliefs or interests in common. The study found that the component which fosters sustainable development in the Tai dam community is their tightly-knit relationship to the environment and their cultural identity of spoken and written language, occupation, clothing, customs, traditions and rituals. Furthermore, the Tai Dam community believe in respect for individuality and diversity. As a result, the community members are able to live with one another happily and peacefully and they are able to promote sustainable community development.

Keywords: The Tai Dam Community, Sustainable Community Development, Components of a Community

บทนำ

ความเป็นมาของชุมชนไทดำ

ชุมชนชาวไทดำเป็นชุมชนสำคัญที่มีความเป็นมาสืบสานวัฒนธรรมรักษาภูมิปัญญา และมีกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้เป็นอย่างดี กลุ่มชนเชื้อสายไทดำเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนพื้นเมืองเลย โดยตั้งถิ่นฐานปะปนกันอยู่ในเขตอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยนานมาแล้ว สำหรับความเป็นมาของหมู่บ้านไทดำนับตั้งแต่สมัยที่มีการแย่งชิงดินแดนแคว้นต่าง ๆ ทางตอนเหนือของประเทศไทย ซึ่งเรียกว่าแคว้นสิบสองจุไทย ชาวไทดำอพยพมาจากแคว้นพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศเวียดนาม บริเวณแม่น้ำแดง แม่น้ำเต หรือแม่น้ำดาว แม่น้ำดำ และบริเวณแม่น้ำอุจจนถึงแม่น้ำโขง ในปัจจุบันชาวไทดำได้เข้ามาอาศัยในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2417 (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 3: วันที่ 4 กันยายน 2559)

ภายหลังจากมีเหตุการณ์จีนฮ่อยกกำลังมาตีเมืองเชียงขวางซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญในแคว้นพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในขณะนั้นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถือเป็นพันธมิตรกับไทยจึงได้ขอให้ฝ่ายไทยส่งกองกำลังเข้าช่วยเหลือ โดยมีพระยาภูธราภัยเป็นผู้นำทัพไปปราบกบฏจีนฮ่อ การปราบจีนฮ่อครั้งนั้นเมื่อเหตุการณ์สงบลงประเทศไทยจึงได้ใช้นโยบายอพยพผู้คนจากแคว้นพวนเข้ามายังประเทศไทยด้วย ทั้งนี้ชาวไทดำนับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่ถูกกวาดต้อนมาถึงกรุงเทพฯ โดยได้เข้ามาทำมาหากินตามจังหวัดต่าง ๆ และภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านหมี่ คลองสนามแจง จังหวัดลพบุรี (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 5: วันที่ 4 กันยายน 2559)

หลังจากนั้นประมาณ 8 ปี เจ้าเมืองบริขันธ์ มาทูลขอราษฎรกลับไปยังเมืองเชียงขวางตามเดิม โดยเริ่มอพยพลงมาตามเส้นทางเรื่อย ๆ ในขณะเดียวกันฝรั่งเศสได้เข้าครอบครองดินแดนล้านช้าง และได้ขอให้ไทยส่งคนอพยพคืนสู่ภูมิลำเนาเดิม ส่วนชาวไทดำอีกกลุ่มหนึ่งได้เดินทางข้ามแม่น้ำโขงไปยังบ้านน้ำกุ่ม แขวงเวียงจันทน์ แต่ในขณะ

นั้นเขตเวียงจันทน์มีปัญหาการเจรจากับฝรั่งเศส ชาวไทดำจึงข้ามแม่น้ำโขงย้อนกลับมาตั้งหมู่บ้านที่ตาดซ้อ ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย อยู่ได้ระยะหนึ่งจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านนาเบน แต่ภูมิประเทศไม่เหมาะแก่การดำรงชีพจึงได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งถาวรที่หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้วยกันกับกลุ่มที่ตั้งอยู่เดิม เพราะสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ชุมชนบ้านนาป่าหนาดเป็นที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึง มีป่าเขาเล่าเนาไพรคล้ายถิ่นฐานเดิม (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 6: วันที่ 4 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ยังมีชาวไทดำ หรือไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยอพยพมาจากเมืองแกลง ประเทศเวียดนาม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โปรดเกล้าฯ ให้ลาวโซ่งล่องเรือมาอยู่ที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยลาวโซ่งยังได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ อีกด้วย

หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไทดำตั้งอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นับเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรเชื้อสายไทยดำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลยซึ่งตั้งอยู่บนที่สูง หรือที่เรียกตามภาษาท้องถิ่นทั่วไปว่าโคก ชาวบ้านนาป่าหนาดและหมู่บ้านใกล้เคียงจะเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้านโคก หรือบ้านโคกโซ่งดำ ทั้งนี้ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทดำในหมู่บ้านนาป่าหนาดที่เล่ากันว่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2460 ชาวบ้านได้มีการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณบ้านนาป่าหนาด ซึ่งเมื่อก่อนในบริเวณนี้มีป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ซึ่งในอดีตพื้นที่บริเวณนี้ได้ถูกเรียกว่าบ้านนาป่าดัว และจึงได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านนาป่าหนาดเนื่องจากในบริเวณนี้มีต้นหนาดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 1: วันที่ 4 กันยายน 2559)

แนวคิดด้านองค์ประกอบชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ชุมชน” นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งมีความสัมพันธ์ ปฏิบัติต่อการสร้างพลังชุมชนให้เกิดความเหมาะสมในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ ชุมชนถือกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือมีวัฒนธรรมความเชื่อหรือความสนใจร่วมกัน การมองความเป็นชุมชนในนัยของความหมายที่กล่าวถึง ดูเหมือนให้ความสำคัญกับองค์ประกอบชุมชนหรือองค์การประชาชน เพราะคือกลไกที่สำคัญยิ่งในกระบวนการของการดำเนินงานในชุมชน ทั้งนี้ ไพรินทร์ เจริญพันธ์ (2524, น. 16-17) ได้จำแนกองค์ประกอบของชุมชนไว้ 3 ประการ คือ 1) องค์ประกอบด้านมนุษย์ (Human Component) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์เป็นต้นมาจนถึงวันนี้ มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือนอกจากจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปลงได้ว่าในทุกชุมชนไม่มีใครเคยถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียวโดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลากหลายลักษณะและหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า เป็นต้น คือมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่ากลุ่มปณมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นก็เนื่องจากกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน 2) ความสนใจร่วมกัน (Interest) นับเป็นตัวบ่งการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมชุมชนให้เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป อาทิ ความสนใจร่วมกันของชุมชนทำให้เกิดการจัดรูปการปกครอง อาจเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือเป็นรูปแบบการรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง (Centralization) ความสนใจของชุมชนย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบ่งการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพ อิสระภาพ แสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อน

มาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น และความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันกับองค์ประกอบอื่น ๆ ย่อมผิดแผกแตกต่างกันไป 3) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การปฏิสัมพันธ์นับเป็นการสร้างเหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในชุมชนอันเป็นผลมาจากการติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนในชุมชน ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าการติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนเป็นไปในแนวทางที่ดี สถานการณ์ก็จะดี แต่ถ้าการติดต่อปะทะกันระหว่างคนเป็นไปในทางลบ เช่น การชิงดีชิงเด่น การแก่งแย่งผลประโยชน์ ขาดความร่วมมือสามัคคี สถานการณ์ในปัจจุบันก็จะเลวร้ายลงไปด้วย 5) พื้นที่ (Area) ชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากพื้นที่ในการปะทะสังสรรค์

ดังนั้น องค์ประกอบทั้ง 4 ประการของชุมชน ถ้าเราสามารถทำให้เป็นคนดี สิ่งแวดล้อมดี และสถานการณ์ก็จะดีตามไปด้วย จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ มีความสงบสุข ประชาชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดในที่สุด การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (Self-reliance) หรือช่วยตนเองได้ (Self-help) ในการคิดตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทางใดจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนที่อ้างอิงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมองค์ประกอบของชุมชนที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ก็เพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งสามารถทำให้ชุมชนมีการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมได้ด้วยต้นทุนทางสังคม ทุนทางปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ของตนเอง (สมชาย ศรีวิรัตน์, 2556)

คำถามท้าทาย

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบของชุมชนไทดำ ชุมชนชาวไทดำนับเป็นชุมชนสำคัญที่มีความเป็นมาสืบสานวัฒนธรรมรักษา

ภูมิปัญญา และมีกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้เป็นอย่างดี โดยผู้เขียนต้องการที่จะทราบว่าชุมชนไทดำได้นำเอาองค์ประกอบของชุมชนในด้านใดบ้างเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน เพื่อที่จะตอบคำถามท้าทายนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากเอกสาร จากการทบทวนข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ บทความทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัย เว็บไซต์ และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวบ้านในชุมชนไทดำจำนวน 20 คน โดยข้อมูลได้ถูกนำมาเรียบเรียงและถูกนำเสนอด้วยวิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ผลการศึกษา

องค์ประกอบของชุมชนหมู่บ้านไทดำ

1) องค์ประกอบด้านมนุษย์

ประชากรชาวไทดำที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไทดำตั้งอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด หมู่ที่ 4 ตำบลเขาแก้ว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ภายในชุมชนมีทั้งหมด 130 หลังคาเรือน เป็นกลุ่มชาวไทดำ 43 หลังคาเรือน โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ได้ทำมาตั้งแต่การย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ในสมัยก่อนจะมีการทำไร่ไถนา จักสาน เช่น สานกะหล่ำ กระบุง ข้อง ไช และภาชนะต่าง ๆ ปั่นฝ้าย เลี้ยงไหม สานไหม ทอผ้า และการประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้า เป็นต้น บ้านเรือนมีการเปลี่ยนรูปลักษณะ เหมือนชุมชนทั่วไปในชนบท การใช้ชีวิตของชาวไทยดำก็เปลี่ยนไปตามวิถีกระแสสังคมและเทคโนโลยี ชาวไทดำส่วนหนึ่งใช้ชีวิตในสังคมของการพัฒนา ลูกหลานต้องไปโรงเรียนในอำเภอ วัยรุ่นแต่งกายตามสมัยนิยมทั่วไป แต่อีกส่วนหนึ่งชาวไทดำก็ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในวิถีชีวิตของชาวไทดำจะมีระเบียบแบบแผนเป็นของตนเอง ซึ่งอยู่บนบรรทัดฐานของความเชื่อ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 7: วันที่ 4 กันยายน 2559)

2) องค์ประกอบด้านความสนใจร่วมกัน

ความสนใจร่วมกัน หมายถึงคนที่อยู่ในชุมชนจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยคนในชุมชนบ้านนาป่าหนาดที่เป็นชาวไทดำมีความสนใจร่วมกันคือการตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไทดำ โดยมีกลุ่มสตรีสหกรณ์ชาว

ไทดำรวมตัวกันทำผ้าทอมือแบบโบราณเรียกว่า “ฉิ่นนางหาญ” ที่ถือเป็นมรดกตกทอดทำสืบทอดกันมากกว่า 100 ปี มีลวดลายที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทดำ หลังจากที่ย่างจากการทำนาและการเพาะปลูก นอกจากนี้ภายในศูนย์วัฒนธรรมชาวไทดำยังมีกลุ่มผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่บริหารจัดการโดยคนในชุมชน เช่น สบู่สมุนไพร ดาวอินคา ใบชาดาวอินคา และกาแฟ เป็นต้น ทั้งนี้ ชาวไทดำยังได้มีการนำเอาความสนใจร่วมกันของตนมาจัดการการท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้ให้แก่ชุมชน อาทิ ในส่วนของการจัดแสดงภายในศูนย์วัฒนธรรมไทดำจะเป็นการจัดแสดงสถานการณ์ในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันของชาวไทยดำ การทอผ้า การตีมีด การใช้ชีวิตของคนเผ่าคนแก่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวชาวไทดำและยังมีการสนับสนุนให้คนแก่ของหมู่บ้านได้มีกิจกรรมทำมีการถ่ายทอดประสบการณ์ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ทั้งนี้ หมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาดเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้านสาธิตความเป็นไทดำทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม หรือการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ของชาวไทดำ ให้ผู้ที่เข้าเยี่ยมชมได้เห็นภาพจริง องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาวัฒนธรรมของชาวไทดำนั้น ทำให้เกิดความภูมิใจและสำนึกรักในความเป็นชาวไทดำ และอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้ทุกคนได้รู้จักชาวไทดำได้ชัดเจน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 10: วันที่ 4 กันยายน 2559)

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาชุมชนและวัฒนธรรมไทดำพบว่า ชาวไทดำมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ชนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ การดำรงชีวิตประจำวันยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมอยู่เป็นอันมาก โดยคุณลักษณะทางสังคมของชาวไทดำยังคงรักษาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรมไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในความเป็นปึกแผ่น และการดำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ สิ่งที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของชาวไทดำคือทรงผมซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เรียกว่าปั้นเกล้า ลักษณะของปั้นเกล้าจะบ่งบอกถึงอายุและสถานภาพทางสังคม ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันดังนี้ 1) หญิงสาวอายุ 13-14 ปี ผมยาวประบ่า แต่ยังไม่รวบได้ ทรงนี้เรียกว่าเอ้อมไหล่หรือเอ้อมไร 2) หญิงอายุ 14-15 ปี ผมเริ่มยาวมากขึ้นจะพบปลายผมม้วนขึ้น แล้ว

ใช้หัวสับไว้ตรงท้ายทอย ทรงนี้เรียกว่าผมสับปิ่น 3) หญิงสาวอายุ 15-16 ปี ผมยาวพอมัดได้ข้างแล้ว รวบผมมัดเป็นกระจุก และทำเหมือนกระบังไว้ข้างหน้า ปลอยหางผมไว้ด้านหลัง ทรงนี้เรียกว่าผมจุกต๊อบ 4) หญิงสาวอายุ 16-17 ปี ผมยาวพอสวมครีแล้ว รวบโดยเอาผมผูกเป็นปมเหมือนผูกเชือกไว้ด้านหลังปลอยชายผมลงข้างขวา ทรงนี้เรียกว่าผมขอดกระต๊อก 5) หญิงสาวอายุ 17-18 ปีเกล้าผมโดยผูกลักษณะคล้ายโบไว้ด้านหลัง ปลอยชายผมเป็นหางไว้ด้านหลัง ทรงนี้เรียกว่าปิ่นเกล้าขอดซอย 5) หญิงสาวอายุ 19-20 ปีขึ้นไป ถือว่าเป็นสาวเต็มตัว ผมทรงนี้ต้องใช้ผมยาวมากจึงจะเกล้าได้ โดยเกล้าผมตลบไว้กลางศีรษะม้วนชายสอดเข้าข้างใน ใช้ไม้สอดขัดไว้เพื่อไม่ให้หลุด ทรงนี้เรียกว่าปิ่นเกล้าตวง และเมื่อพ่อแม่หรือสามีตายหญิงนั้นต้องไว้ทุกข์โดยปิ่นเกล้าให้ตกค่อนไปทางด้านหลังไม่ยกสูงทรงนี้เรียกว่าปิ่นเกล้าตัก (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 1: วันที่ 4 กันยายน 2559)

3) พื้นที่

บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรมีเชื้อสาย “ไทดำ” เป็นหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลย ที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่สูง ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นทั่วไปว่า “โคก” ชาวบ้านนาป่าหนาดและหมู่บ้านใกล้เคียงจะเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโคก” หรือบางทีก็เรียกว่า “บ้านโคกโง้งดำ” การตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านนาป่าหนาดจะตั้งเรียงรายยาวไปตามถนนภายในหมู่บ้าน โดยมีถนนสายบ้านนาบอน-บ้านสงเปลือยเป็นเส้นทางผ่านกลางหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านจะมีซอยตัดเป็นแนวเดียวกัน 10 ซอย ปัจจุบันบ้านนาป่าหนาดแบ่งการปกครองเป็น 2 หมู่บ้านคือหมู่ที่ 4 (คุ้มใต้) และหมู่ที่ 12 (คุ้มเหนือ) อาณาเขตบ้านนาป่าหนาดมีเขตติดต่อกับหมู่บ้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ทิศเหนือจดบ้านวังอาบช้าง ทิศใต้จดบ้านหินตั้ง ทิศตะวันออกจดบ้านตาต้อ ทิศตะวันตกจดบ้านนาเบน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนคนที่ 8: วันที่ 4 กันยายน 2559)

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2460 ชาวไทดำได้อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ภายในบริเวณนี้ ซึ่งในอดีตบริเวณบ้านนาป่าหนาดนี้เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ตอนแรกเรียกว่าบ้านนาป่าตั่ว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “บ้านนาป่าหนาด” เพราะบริเวณนี้มีต้นหนาดมากมาย (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ชาวบ้านคนที่ 11: วันที่ 4 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ยังมีป่าไผ่ ไม้ประดู่ ไม้เปื่อย ไม้แดง ไม้เต็งรังมากมาย มีสัตว์ป่าชุกชุม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 2 แห่งคือลำน้ำฮวยและลำน้ำห้วยป่าตั่ว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าห้วยน้อย หล่อเลี้ยงพืชทางการเกษตรของชุมชน มีสัตว์น้ำเป็นอาหารของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านในแถบนี้ก่อนที่จะมีชาวไทดำมาอาศัยอยู่ด้วยจะนิยมปลูกข้าวไร่จึงไม่มีนาข้าว และเมื่อชาวไทยดำได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก็พากันทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวไทยดำ ชาวบ้านในแถบนี้เห็นเข้าจึงได้พากันทำนาปลูกข้าวเหมือนชาวบ้านนาป่าหนาดจนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 15: วันที่ 4 กันยายน 2559)

4) การปะทะสังสรรค์

ชาวชุมชนไทดำที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นชุมชนที่มีความรักชาชนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนเองไว้อย่างมากมาย ซึ่งสังเกตได้จากการเดินสำรวจพื้นที่ทั่วชุมชนและสอบถามจากชาวชุมชนไทดำเอง โดยจะมีพิธีกรรมของชุมชนตนเอง ทั้งการนับถือผีบรรพบุรุษ การเดินเพื่อประกอบพิธีกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เชื่อมโยงให้คนในชุมชนได้มีการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน การทำพิธีกรรมของชุมชนไทดำสร้างให้คนในชุมชนนั้นมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนชนบทอยู่แบบลักษณะของครอบครัวขยาย ตลอดจนพื้นที่อยู่อาศัยมีลักษณะของการไม่กั้นรั้วรอบขอบชิดเหมือนชุมชนในเมือง ก็ทำให้ปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชนมีลักษณะที่อบอุ่น สามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันของคนในชุมชนได้ ตลอดจนชาวชุมชนไทดำนิยมแต่งงานภายในชนชาติพันธุ์ของตนเองจึงทำให้ความสัมพันธ์กันนั้นเป็นลักษณะของเครือญาติที่แน่นแฟ้น การสื่อสารระหว่างกันนั้นชนชาติพันธุ์ไทดำมีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเอง และภายในชุมชนจะมีการพูดภาษาของตนเองตั้งแต่ระดับปู่ย่าตาทวดจนถึงรุ่นลูกหลาน ทำให้มีลักษณะของการเป็นชุมชนเป็นครอบครัวเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน แสดงถึงลักษณะชุมชนที่เอื้อความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 13: วันที่ 4 กันยายน 2559)

การนำองค์ประกอบของชุมชนมาใช้ในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไทดำให้สามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

อดีตชาวไทดำมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบครอบครัวขยายคน ในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ คนในชุมชนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มาจากที่เดียวกัน มีรากฐานบรรพบุรุษเดียวกัน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภาษาเดียวกัน อีกทั้งยังมีการแต่งงานกันภายในชนเผ่าเดียวกัน เพื่อสืบทอดความเป็นไทดำ โดยฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายย้ายเรือนไปอยู่กับฝ่ายชายเพื่อปรนนิบัติสามีและครอบครัวสามี ทำให้คนในชุมชนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยชาวไทดำจะมีจุดเด่นคือการมีความสามัคคีในการรวมตัวกันประกอบกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ จนทำให้สามารถดำรงอยู่ได้และยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 16: วันที่ 4 กันยายน 2559)

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้วิถีชีวิตของชาวไทดำแท้ ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคม ทำให้ชาวไทดำบางกลุ่มต้องออกไปหางานทำภายนอกชุมชน บ้างก็แต่งงานกับคนภายนอก บ้างก็ออกไปศึกษา จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมการแต่งงานเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งจะแต่งงานกันภายในชนเผ่าเดียวกัน กลายเป็นมีการแต่งงานหรือสะใภ้เข้ามาในชุมชนมากขึ้น อีกทั้งมีชาวไทดำบางส่วนย้ายออกไปอาศัยต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้ปัจจุบันความเป็นไทดำแท้ ๆ ค่อย ๆ ลดลงเหลือแต่ผู้เฒ่าที่อาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติลดน้อยลง ในขณะที่ผู้คนมีความสัมพันธ์แบบมีผลประโยชน์ร่วมกันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงชีพจึงได้มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น กลุ่มทำสบู่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มหน่อไม้ เป็นต้น (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 13: วันที่ 4 กันยายน 2559)

อย่างไรก็ตาม แม้คนในชุมชนจะมีความหลากหลายของเชื้อชาติมากขึ้น แต่ชาวไทดำยังคงมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ซึ่งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เห็นอยู่มาก อาจเนื่องมาจากชุมชนยังเป็นชุมชนชนบทที่ผู้คนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้

ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ของชุมชน (Interaction

and Relationship) ความสัมพันธ์ของชาวไทดำจะอยู่ในรูปแบบภูมิปัญญาซึ่งสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ

ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐาน ด้านปัจจัย 4 ซึ่งประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดทั้งการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่นอาหารของชาวไทดำ ประกอบด้วยผักและน้ำพริก คือแจ่วอด ทำจากโบบอนคั้น ไม่ค่อยนิยมกินเนื้อสัตว์ ชาวไทดำจึงควมมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม นอกจากความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวแล้ว ชาวไทดำยังคงมีปฏิทินเป็นของตนเอง ซึ่งใน 1 สัปดาห์ในปฏิทินทั่วไปจะมี 7 วัน แต่ของชาวไทดำมี 10 วัน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 20: วันที่ 4 กันยายน 2559)

หัตถกรรมภูมิปัญญา ชาวไทดำมีศิลปะการทอผ้าที่สวยงาม และมีผ้าฝ้ายซึ่งเป็นผ้าพื้นเมือง ที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัจจุบันชาวไทดำยังคงใช้ศิลปะทอผ้าแบบดั้งเดิมทุกกระบวนการผลิต

ปีใหม่ของชาวไทดำจะจัดขึ้นในเดือน 10 เรียกว่า ประเพณีปาดตง นอกจากนั้นไทดำยังมีการละเล่นที่สืบทอดกันมาช้านาน เป็นการแสดงความเคารพต่อ “พอมด” ประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมีเครื่องดนตรี ประกอบด้วย ปี บั้งบู พางฮาด เรียกการละเล่นนี้ว่าแซปาง มักมีการแสดงในวันแรม 1 ค่ำ และเดือน 6 (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่ 19: วันที่ 4 กันยายน 2559)

2) ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคมจะแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดทั้งการสื่อสารต่าง ๆ เช่น การเลือกคู่ครองเมื่ออายุเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ผู้สาวจะชวนเพื่อน ๆ ไปลงช่วงปั่นฝ้ายเป็นกลุ่ม ๆ ในยามค่ำคืนของฤดูหนาว ส่วนผู้บ่าวก็จะชวนกันไปเยี่ยมสาวปั่นฝ้าย โดยเป่าปี่แล้วขับไทดำวนเวียนไปตามตามช่วงโน้นบ้างช่วงนี้บ้าง มีการขับโต้ตอบกันไปมา

หว่างหนุ่มสาวจนตึกตื้นจึงกลับขึ้นเรือนโดยมีผู้บ่าวที่
ชอบพอกันติดตามไปส่ง กระทำเช่นนี้เป็นกิจวัตรประจำจน
เกิดความรักซึ่งกันและกัน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาว
บ้านคนที่ 16: วันที่ 4 กันยายน 2559)

ประเพณีการตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิง
ปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน
ซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง หลังการตาย
บรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอาบน้ำศพ จากนั้นก็แต่งตัว
ด้วยชุดเสื้อผ้าของเผ่าไทดำ นำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุง
บรรจุศพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงในโลงศพ
โดยใช้ผ้าคลุมหน้าศพไว้ผืนหนึ่ง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ชาวบ้านคนที่ 12: วันที่ 4 กันยายน 2559)

3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือ
ธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ จะแสดงออกมาในลักษณะ
ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ
ของชาวไทยดำที่มีความเชื่อเรื่อง “ผีฟ้า” หรือ “ແຄນ” คือ
เชื่อว่าແຄນเป็นผู้สร้างโลก และบันดาลให้มีทุกสิ่งทุกอย่าง
นอกจากนี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ผีเฮือน”
ซึ่งเมื่อตายแล้วจะไม่ไปไหนยังคงวนเวียนคอยช่วยเหลือลูก
หลานอยู่ ด้วยเหตุนี้เมื่อชาวไทยดำตายลง ลูกหลานจะนำ
ศพไปฝัง และไปเชิญผีจากหลุมหลังจากที่ตายแล้ว 3 วัน
เรียกว่า “พิธีเอาผีขึ้นเรือน” ในบ้านจะจัดที่มุมใดมุมหนึ่ง
ของห้องเป็น “กะลอห้อง” หรือ “กะลอฮ้อง” มีฟ้าขาว
(เถาใส่ข้าว) เป็นที่บูชาผีบรรพบุรุษ ปกติไม่อนุญาตให้ผู้
อื่นที่ไม่ใช่ญาติเข้าไป (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคนที่
13: วันที่ 4 กันยายน 2559)

จะเห็นได้ว่าลักษณะทางสังคมของไทยดำยังคงรักษา
ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรมไว้อย่าง
เคร่งครัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในความเป็นปึกแผ่น และการ
ดำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ พิธีกรรมน่าสนใจและ
โดดเด่นตามลักษณะเฉพาะของชาวไทยดำคือ “แซปาง”
(การฟ้อนคู่ชายหญิง) หรือการเลี้ยงผี จัดขึ้นในช่วงแรม
1 ค่ำ เดือน 3 หรือ เดือน 6 ของทุกปี แซปาง เป็นการ
บูชาครู (หมอมด) บูชาวิญญาณบรรพบุรุษของหมู่บ้านให้
คุ้มครองคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข หลุดพ้นจากการ
เจ็บป่วยและอยู่เย็นเป็นสุข สืบทอดต่อกันมา โดยใช้ไม้ไผ่

มากระแทกพื้นให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะ ซึ่งตรงกับภาษา
เลย่ว่า “ทังบั้ง” บั้งหน่อ ก็คือหน่อไม้ที่โตเป็นไม้ไผ่ ร่วมกับ
การทำจังหวะที่ประกอบจากอุปกรณ์ใกล้ตัว อาจเป็นเถา
เถาไม้ไผ่มาตีประกอบจังหวะ ให้เกิดเสียงประกอบ
พิธีกรรมขณะที่ตีนั้นก็จะมีการขับร้องเพื่ออัญเชิญแค้น (เชื่อ
ว่าเป็นผีสูงสุดบนฟ้า) ให้มารับเครื่องบูชา ในพิธีนี้ชาวไทยดำ
ทุกคนจะต้องมาร่วมพิธีจัดเลี้ยงและฟ้อนรำ ซึ่งจะจัดเฉพาะ
วันสำคัญของหมู่บ้านเท่านั้น (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาว
บ้านคนที่ 14: วันที่ 4 กันยายน 2559)

ผลการวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ชุมชนที่ทำให้เกิดการพัฒนารวมชนไทดำอย่างยั่งยืน

1) การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมักเกิดในกลุ่ม มนุษย์เป็น
สัตว์สังคมจะต้องมีการรวมกลุ่มกัน ตั้งแต่กลุ่มที่เล็กที่สุด
คือกลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อนสนิท 2 คน จนถึงกลุ่ม
ขนาดใหญ่คือกลุ่มทางการเมือง หรือกลุ่มประเทศ
พฤติกรรมของคนในกลุ่มจึงย่อมมีผลต่อกันและกันเสมอ
ในที่นี้จะกล่าวถึงการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มและความสัมพันธ์
ระหว่างกลุ่ม

2) พฤติกรรมภายในกลุ่ม และบทบาทของบุคคล

บทบาทของสมาชิกในกลุ่มสังคมในหมู่บ้านไทดำนั้น
ล้วนมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง การทำ
หน้าที่ตามความคาดหวังของสังคม สังคมจะเป็นตัวกำหนด
พฤติกรรม บทบาทของคนในชุมชน เช่น การเป็นประธาน
กลุ่มที่ต้องแสดงบทบาทหน้าที่ การเป็นผู้นำในการดูแล
สมาชิกภายในกลุ่มที่ตนเองรับผิดชอบ อาทิ บทบาทที่กับ
น้อง ภรรยา กับสามี และแม่กับลูก เป็นต้น บทบาทที่พบ
ในชุมชนไทดำคือบทบาทผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมที่มีอิทธิพล
ต่อสมาชิกกลุ่ม และชาวไทยดำที่อยู่ในชุมชน เพราะผู้นำมี
อำนาจในการร้องขอให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมให้นัก
ท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ซึ่งถือเป็นอำนาจเชิงบวกที่ผู้นำชุมชน
ไทดำมีอิทธิพลต่อสมาชิก ทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและสมาชิก
ได้รับประโยชน์ และความรู้อย่างนั้น การแสดงพฤติกรรมให้
เหมาะสมกับบทบาทจึงเป็นสิ่งสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์
ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม จากการได้มีการลงพื้นที่
ศึกษาชุมชนพบว่าปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มของชุมชนไทดำ
ค่อนข้างเข้มแข็งเป็นปฏิสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องเป็นกันเอง

แบบใกล้ชิด

จากการศึกษาและสร้างสัมพันธ์ภาพกับกลุ่มจักสาน โดยกลุ่มจักสานจะมีการรวมตัวกัน ณ ศาลาที่ทางกลุ่มจักสานได้สร้างขึ้นโดยสมาชิกจะรวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์ เช่น กล้องข้าว หวด ช้อง เป็นต้น เพื่อนำไปขายสร้างรายได้เลี้ยงชีพ และภายในหมู่บ้านมีการจัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก อาทิ กลุ่มบ้านไผ่ดำโฮมสเตย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำสบู่สมุนไพร เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจะเป็นแบบใกล้ชิดมีความสนิทสนมกันภายในกลุ่ม และภายในกลุ่มก็มีการบริหารจัดการภายในกลุ่มได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม เลขานุการ ทรัพย์สิน กรรมการ สมาชิก เป็นต้น

3) การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอีกประเภทหนึ่งคือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดขึ้นเพราะสิ่งแวดล้อมหลายอย่างบุคคลเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะกว้าง ๆ ได้ 2 ส่วนคือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกหมู่บ้าน วัฒนธรรมไทดำเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีทุ่งนา ภูเขา แม่น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่เคียงคู่กับชาวไทดำ โดยทรัพยากรธรรมชาติและชาวไทดำต่างมีสถานะพึ่งพิงกัน แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวไทดำทำให้ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ในชุมชน หรือหน่วยงานต่างต้องทำลายสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ เพื่อที่จะสร้างถนนหนทางให้สะดวกยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมได้ค่อย ๆ หายไป แต่ถ้าทุกคนในชุมชนร่วมมือกันรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติไว้ และสร้างขึ้นใหม่ทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายเพื่อทำให้ปฏิสัมพันธ์คนกับสิ่งแวดล้อมยืนยาวต่อไป

4) การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

เช่น ชุมชนเมือง สิ่งก่อสร้างโบราณสถาน ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ชาวไทดำถือคติที่ว่า “ผมไม่ตัด วัดไม่เข้า พระเจ้าไม่บ” ซึ่งนับเป็นคติในการดำรงชีวิตของชาวไทดำ คตินี้ถือเป็นความเชื่อผสมผสาน

เข้ากับประเพณีและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นมาอย่างช้านาน “ผมไม่ตัด วัดไม่เข้า พระเจ้าไม่บ” แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทดำที่ว่าไม่มีศาสนาแต่ชาวไทดำนับถือผีบรรพบุรุษแทน และไม่มีการทำบุญเข้าวัดเหมือนชาวพุทธ เป็นต้น และอีกประเพณีหนึ่งที่สำคัญของชาวไทดำคือประเพณีการเกิดนับตั้งแต่ท้องจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่คงทำงานตามปกติไม่มีการพักผ่อน โดยเชื่อว่าการออกมาใช้แรงงานนั้นจะทำให้คลอดลูกง่าย ดังนั้น เมื่อมีอาการเจ็บท้องก่อนคลอดชาวไทดำจะทำพิธีเซ่นผีเรือนเรียกว่า “วานขวัญผีเรือน” การประกอบพิธีกรรมให้หมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่น ให้ผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะคลอดลูกกินก่อน เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นจากครรภ์มารดาแล้วก็จะตัดสายรกซึ่งเรียกว่าสายแห้วยาวประมาณ 2 ข้อมือ อบน้ำเต้าน้อยด้วยน้ำอุ่น แล้วนำไปวางไว้ในกระด้งรองจนกระทั่งสายรกลุดออกมา เมื่อสายรกลุดพ้นออกจากครรภ์แล้วนำไปล้างบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ แล้วนำไปแขวนที่คบไม้ใหญ่ในป่าบั้งแห ซึ่งเป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิด โดยแขวนสูงจากพื้นดินระดับเสมอศีรษะคนเดินผ่าน ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อย แล้วนั่งอยู่ไฟเรียกว่า “อยู่กาเดียน” เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ เอามือควักเขม่าควันไฟมากิน หลังจากนั้นต้มน้ำร้อนอยู่ไฟ และอบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน จะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ของชาวไทดำกับสิ่งแวดล้อมยังคงพึ่งพิงกัน เช่น การนำสายรกลุดพ้นออกจากครรภ์แล้วนำไปล้างบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ แล้วนำไปแขวนที่คบไม้ใหญ่ในป่าบั้งแห ซึ่งเป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิดและการอบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน เป็นต้น ปฏิสัมพันธ์สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งกับบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

บทสรุป

องค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนชาวไทยได้อย่างยั่งยืนคือความสัมพันธ์ (Relationship) จากการที่ได้ศึกษาและลงพื้นที่ของหมู่บ้านนั้นผู้คนที่อยู่บ้านใกล้เคียงกันก็จะมีสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกัน ชาวไทดำมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด และภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ การดำรงชีวิตประจำวันยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมอยู่เป็นอันมาก ลักษณะทางสังคมของไทดำยังคงรักษาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรมไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในความเป็นปึกแผ่นและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชาวไทดำนั้นนับถือผีและบางส่วนก็เริ่มนับถือศาสนาพุทธ จากการสอบถามในบางครอบครัวนั้นพบว่า ศาสนาไม่เป็นอุปสรรคในความสัมพันธ์แต่อย่างใด เพราะทุกคนมีความเคารพ ความเชื่อ และความคิดของกันและกัน เช่น สามีเป็นชาวไทดำซึ่งนับถือผี แต่ภรรยา นับถือพุทธศาสนาก็สามารถมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้และอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข เพราะแต่ละคนก็จะมี ความเชื่อส่วนตัว และจะไม่เอาเรื่องเหล่านี้มาปะปนกับความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนทั้งความรู้สึกและพฤติกรรม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชาวไทดำส่วนใหญ่ก็ยังมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกัน แต่ก็อาจจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปในบางครอบครัว ลูกหลานอาจจะไปทำงานที่อื่นเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวของตน ซึ่งในปัจจุบันก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ได้ ในทุก ๆ สังคมล้วนมีความสัมพันธ์มากมายและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความสัมพันธ์อบอุ่น รักใคร่ หรือความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน ชาวไทดำเองก็ล้วนมีทุกความสัมพันธ์ที่กล่าวมา แต่สิ่งที่ทำให้พวกเขายึดมั่นความแตกต่างและความหลากหลายได้นั้นคือการเคารพในความเป็นปัจเจกของกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนชาวไทยได้อย่างยั่งยืนในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

สมชาย ศรีวิรัตน์. (2556). สมรรถนะ. สำนักงานข้าราชการพลเรือน: กรุงเทพฯ.

ปัญหาในกฎหมายค้ำประกัน ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 20 และฉบับที่ 21

Certain Problems Regarding the Amendment
of the Civil and Commercial Code in Particular
the Law of Guarantee

นายคมกฤช เทียนทัต

ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 7

Mr. Khomkrit Thienthad

Justice of the Court of Appeal, Region 7

E-mail: khomkrit.th@thaindc.org

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 และวันที่ 15 กรกฎาคม 2558 ตามลำดับ ได้แก้ไขกฎหมาย คำประกันหลายประการด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและให้เป็นธรรมแก่ผู้ค้า ประกันมากขึ้น สาระสำคัญของการแก้ไขกฎหมายคำประกันในครั้งนี้ อาทิ การแก้ไขรายละเอียดใน สัญญาคำประกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ลดภาระของผู้ค้าประกันที่ต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวนและระยะเวลา แก้ไขความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมในสัญญาคำประกันโดยกฎหมายบัญญัติให้ข้อตกลงใดที่กำหนด ให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วม หรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมการบอกกล่าวผู้ค้าประกันทราบภายใน 60 วันนับแต่ลูกหนี้ผิดนัด เป็นต้น ทั้งนี้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวใช้บังคับมาเป็น ระยะเวลาหนึ่งแล้ว คณะผู้วิจัยพบปัญหาในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายใหม่อยู่บางประการจึง ได้รวบรวมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นข้อสังเกตบางประการเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจได้ศึกษา เพิ่มเติมต่อไป

คำสำคัญ: ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, คำประกัน, ลูกหนี้ร่วม, การบอกกล่าว, ผิดนัด

ABSTRACT

The Thai Civil and Commercial Code had been amended and had come into effect on February 12, 2015 and July 15, 2015 respectively. The laws had been changed in various sections relating to guarantee. There are several provisions for lenders, borrowers and guarantors to comply with. For example, the new laws require the guarantee agreement must specify the purpose of guarantee, the main contract, the period of time and the maximum amount of money which is being guaranteed. It aims to remove the guarantors from being guaranteed in all debts or indefinite period of time. Next, the new laws have changed the liability of the guarantor as jointly liable with the borrower. They prevent lenders from requiring guarantors to be jointly liable with borrowers. Any provision in the guarantee contract which contravene this provision shall be void and unenforceable. In addition, the new laws also set the processes for lenders to notify guarantors of the default within 60 days. Failure to notify as above causes the lenders to lose their rights to claim for any interests, costs and expenses arising after the 60 day notification period.

After the new law has been effective for almost 3 years, there has been several problems regarding the amendment. This group paper aims to summarise certain problems relating to the new laws of guarantee, most of them are practical problems and still inconclusive. This paper focuses on special types of consumer cases under The Consumer Case Procedure Act, B.E. 2551 such as leasing agreement and loan agreement having the installment payments. The paper also provides comments, suggestions and solutions from both scholars and court decisions for whom may be interest.

Keyword: The Civil and Commercial Code, Guarantee, Joint liability, notification, default

บทนำ

ตามที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 และวันที่ 15 กรกฎาคม 2558 ตามลำดับ พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับแก้ไขหลักการสำคัญในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องค้ำประกันหลายประการด้วยกัน อาทิ การบอกกล่าวผู้ค้ำประกันและความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ความรับผิดชอบของผู้จำนองที่นำทรัพย์สินของตนเองประกันหนี้บุคคลอื่น หลังจากกฎหมายใหม่ใช้บังคับมาเป็นเวลา 2 ปีเศษ ผู้เขียนในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายดังกล่าวพบเห็นปัญหาจึงรวบรวมปัญหาทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นเป็นข้อสังเกตบางประการ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจได้ศึกษาเพิ่มเติมและร่วมกันหาข้อสรุปเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องต่อไป

1. รายละเอียดในสัญญาค้ำประกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681 (เดิม) บัญญัติว่า อันค้ำประกันจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อหนี้อันสมบูรณ์หนี้ในอนาคตหรือหนี้มีเงื่อนไขจะประกันไว้เพื่อเหตุการณ์ซึ่งหนี้นั้นอาจเป็นผลได้จริงก็ประกันได้

ทางปฏิบัติก่อนมีการแก้ไขมาตรา 681 มักพบว่าเจ้าหนี้ส่วนใหญ่จะให้ผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นมูลหนี้ใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นแล้วหรือหนี้ที่จะเกิดในอนาคตไว้ล่วงหน้าในขณะที่ทำสัญญาค้ำประกันโดยไม่มีข้อจำกัด ทำให้ผู้ค้ำประกันไม่อาจทราบในขณะที่เขาทำสัญญาค้ำประกันว่าตนเองต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนเท่าใด ในระยะเวลาเท่าใด ทำให้เป็นภาระแก่ผู้ค้ำประกันเป็นอย่างมากที่ต้องรับผิดชอบกับลูกหนี้ไปตลอด โดย ดังนั้น ในการแก้ไขมาตรา 681 จึงแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดการค้ำประกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

มาตรา 681 อันค้ำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อหนี้อันสมบูรณ์

หนี้ในอนาคตหรือหนี้มีเงื่อนไขจะประกันไว้เพื่อ

เหตุการณ์ซึ่งหนี้นั้นอาจเป็นผลได้จริงก็ประกันได้ แต่ต้องระบุวัตถุประสงค์ในการก่อหนี้ รายที่ค้ำประกัน ลักษณะของมูลหนี้ จำนวนเงินสูงสุดที่จะค้ำประกัน และระยะเวลาในการก่อหนี้ที่จะค้ำประกัน เว้นแต่เป็นการค้ำประกันเพื่อกิจการเนื่องกันไปหลายคราวตามมาตรา 699 จะไม่ระบุระยะเวลาดังกล่าวก็ได้

สัญญาค้ำประกันต้องระบุหนี้หรือสัญญาที่ค้ำประกันไว้โดยชัดแจ้ง และผู้ค้ำประกันยอมรับผิดเฉพาะหนี้หรือสัญญาที่ระบุไว้เท่านั้น

หนี้เกิดแต่สัญญาซึ่งไม่ผูกพันลูกหนี้เพราะทำด้วยความสำคัญผิดหรือเพราะเป็นผู้ไร้ความสามารถนั้นก็อาจจะมีประกันอย่างสมบูรณ์ได้ถ้าหากว่าผู้ค้ำประกันรู้เหตุสำคัญผิดหรือไร้ความสามารถนั้นในขณะที่เขาทำสัญญาผูกพันตน

บทบัญญัติมาตรา 681 ที่แก้ไขใหม่นี้ทำให้การค้ำประกันซึ่งทำขึ้นภายหลังวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 ต้องมีรายละเอียดการค้ำประกันตามความในมาตรา 681 ที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งยังคงหลักการสำคัญของการค้ำประกันไว้ว่าสามารถค้ำประกันหนี้ในอนาคตหรือหนี้มีเงื่อนไขที่อาจเป็นผลได้จริง แต่ในการค้ำประกันหนี้ในอนาคตผู้ค้ำประกันควรทราบว่าตนเองค้ำประกันหนี้ใดบ้าง มาตรา 681 วรรคสอง จึงกำหนดให้การค้ำประกันต้องระบุวัตถุประสงค์ในการก่อหนี้ที่จะค้ำประกัน ลักษณะของมูลหนี้ที่จะค้ำประกัน เช่น ค้ำประกันหนี้กู้ยืมเงิน หนี้กู้เบิกเงินเกินบัญชี เป็นต้น จำนวนเงินสูงสุดที่ค้ำประกันและระยะเวลาในการค้ำประกัน เพื่อผู้ค้ำประกันจะได้ทราบชัดเจนว่าตนเองมีภาระความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ค้ำประกัน ในหนี้รายใด ในวงเงินเท่าใด และมีระยะเวลาเพียงใด ผู้ค้ำประกันจะได้รับการรับผิดชอบในมูลหนี้ที่ตนสมัครใจเข้าค้ำประกันเท่านั้น ทั้งนี้ การค้ำประกันเป็นนิติกรรมที่ไม่มีแบบ จึงไม่มีประเด็นเรื่องการทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด เจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันจึงตกลงค้ำประกันด้วยวาจา โดยระบุรายละเอียดตามมาตรา 681 วรรคสอง ขณะที่ตกลงทำสัญญาค้ำประกันก็ได้ เพียงแต่การฟ้องร้องจะไม่สามารถกระทำได้หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือเท่านั้น

ปัญหาที่พบภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 681 คือ เมื่อการทำสัญญาค้ำประกันต้องระบุมูลหนี้ วงเงินและระยะเวลาไว้ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำสัญญาค้ำประกันหนึ่งในอนาคตอยู่ประการ เนื่องจากเจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันต้องทำสัญญาค้ำประกันฉบับใหม่ทุกครั้งเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 681 บัญญัติไว้ เพราะขณะทำสัญญาค้ำประกันหนึ่งในอนาคตส่วนใหญ่เจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันไม่อาจทราบวงเงินและระยะเวลาของหนี้ที่แน่นอน ทำให้การค้ำประกันหนึ่งในอนาคตมีข้อจำกัด เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถบังคับได้ตามกฎหมาย เจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันอาจต้องทำสัญญาค้ำประกันใหม่ทุกครั้งเพื่อให้มีรายละเอียดของการค้ำประกันครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกในการประกอบธุรกิจ

การค้ำประกันหนี้ที่จะเกิดขึ้นเป็นคราว ๆ ในอนาคตที่มีลักษณะกิจการเนื่องกันไปหลายคราวไม่มีจำกัดเวลาสิ้นสุด โดยสภาพจึงไม่อาจจะระบุระยะเวลาสิ้นสุดได้ ดังนั้น การค้ำประกันหนี้เหล่านี้ มาตรา 681 วรรคสอง ตอนท้ายจึงบัญญัติยกเว้นไม่ต้องระบุระยะเวลาการค้ำประกันหนี้เหล่านี้ไว้ก็ได้ เช่น การค้ำประกันการเข้าทำงานของลูกจ้าง เป็นต้น เพียงแต่ต้องระบุมูลหนี้และวงเงินค้ำประกันให้ชัดเจน

2. การกำหนดให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม การกำหนดให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 691 (เดิม) ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันย่อมไม่มีสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 688, 689 และมาตรา 690 หมายความว่าผู้ค้ำประกันที่ตกลงรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมจะไม่มีสิทธิตามมาตราดังกล่าว ซึ่งคือสิทธิเกี่ยงให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ขึ้นต้นก่อน บทบัญญัติทั้ง 3 มาตราข้างต้นเป็นบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าความรับผิดชอบของลูกหนี้และผู้ค้ำประกันมีความแตกต่างกัน โดยผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ชั้นที่สอง กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าหนี้ไปบังคับเอาจากลูกหนี้ซึ่งเป็นลูกหนี้ขึ้นต้นหากยังสามารถชำระหนี้ได้ การที่ผู้ค้ำประกันตกลงรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้โดยลูกหนี้ร่วมจึงมีผลทางกฎหมายเพียงว่าไม่ให้ผู้ค้ำประกันใช้สิทธิเกี่ยงตามมาตรา 688 ถึงมาตรา 690 เท่านั้น ผู้ค้ำประกันยังมีสถานะเป็นผู้ค้ำประกันอยู่ดังเดิม ผลก่อนชำระหนี้และผลภายหลังชำระหนี้ซึ่งกำหนดสิทธิ

ของผู้ค้ำประกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น สิทธิไล่เบี้ย สิทธิในการยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ขึ้นต่อสู้ ยังคงมีอยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติเจ้าหนี้มีกระبحข้อความในสัญญาค้ำประกันให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม รวมทั้งมีข้อความทำนองให้ผู้ค้ำประกันยอมผูกพันตนร่วมกับลูกหนี้ขึ้นต้นโดยไม่มีเงื่อนไข ให้เจ้าหนี้เรียกร้องเอาจากผู้ค้ำประกันได้ทันทีโดยไม่ต้องเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อน สละสิทธิในการยกข้อต่อสู้ สละสิทธิในการอ้างเหตุหลุดพ้น เสมือนให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ขึ้นต้น ทำให้ข้อความเรื่องค้ำประกันที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แทบไม่มีที่ใช้บังคับ การกำหนดในสัญญาให้แตกต่างบทบัญญัติของกฎหมายนั้นเคยมีแนวคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ในประเด็นเรื่องของการยกเว้นบทบัญญัติเรื่องการบังคับจำนองในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 733 ว่ามาตรา 733 ไม่ใช่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน คู่สัญญาจึงสามารถตกลงกันเป็นอย่างอื่นและมีผลใช้บังคับระหว่างคู่สัญญาได้ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกันที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ในทุกกรณี

ดังนั้น ในการแก้ไขกฎหมายค้ำประกันครั้งนี้จึงยกเลิกมาตรา 691 เดิมทั้งหมดและบัญญัติมาตรา 681/1 เป็นหลักการห้ามไม่ให้ผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมในหนี้ที่ตนเป็นผู้ค้ำประกัน ดังนี้

มาตรา 681/1 ข้อตกลงใดที่กำหนดให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบเดียวกับลูกหนี้ร่วม หรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ

ความในวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่กรณีผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นนิติบุคคลและยินยอมเข้าผูกพันตนเพื่อรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ในกรณีเช่นนั้นผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นย่อมไม่มีสิทธิดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 688 มาตรา 689 และมาตรา 690

เมื่อมีการแก้ไขมาตรา 681/1 นี้ หากเจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันทำสัญญาตกลงกันให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม สัญญาค้ำประกันดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะตามมาตรานี้ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบปัญหาการทำข้อตกลงบางกรณีที่ดูเหมือนว่าจะเป็นการหลีกเลี่ยงมาตรา 681/1 เช่น การทำสัญญาค้ำ

ประกันการกู้ยืมเงินหรือเช่าซื้อ บางกรณีผู้ให้เช่าจะกำหนดให้ผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อ โดยให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม เมื่อมาตรา 681/1 ใช้บังคับ ผู้ให้เช่าซื้อบางรายจึงเปลี่ยนรูปแบบจากการทำสัญญาค้ำประกันเป็นสัญญาการรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม โดยมีข้อความในสัญญาเป็นทำนองเดียวกับสัญญาค้ำประกันเดิมทั้งหมด กรณีเช่นนี้จะถือว่าเป็นการค้ำประกันที่กำหนดให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม ซึ่งขัดต่อมาตรา 681/1 และตกเป็นโมฆะ หรือจะถือว่าข้อตกลงดังกล่าวไม่ใช่การค้ำประกันจึงไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 681/1 และสามารถกำหนดให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา การวินิจฉัยปัญหาเหล่านี้คงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป หากการทำสัญญาที่มีข้อความเหมือนสัญญาค้ำประกันเดิมทุกประการ กำหนดให้ความรับผิดชอบเกิดขึ้นเมื่อลูกหนี้ขั้นต้นผิดนัด เพียงแต่เปลี่ยนหัวสัญญาจากสัญญาค้ำประกันเป็นบันทึกข้อตกลงรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมแล้ว จะถือว่าเป็นข้อตกลงดังกล่าวไม่ใช่การค้ำประกันและมีผลใช้บังคับได้ไม่ขัดกับมาตรา 681/1 นี้ ก็อาจทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจบางรายอาศัยการตีความกฎหมายดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายค้ำประกันในครั้งนี้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการแก้ไข รวมทั้งหากประสงค์ให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมแล้ว เจ้าหนี้ควรให้ทำสัญญาเป็นผู้กู้ร่วมหรือผู้เช่าซื้อร่วมด้วยและรับผิดชอบไปพร้อมกัน ไม่ต้องรอให้ลูกหนี้ขั้นต้นผิดนัดเสียก่อนจะเหมาะสมกว่าหรือไม่ ปัญหานี้คงต้องรอดูแนวคำวินิจฉัยของศาลต่อไป

ปัญหาที่น่าคิดประการต่อมาคือ หากสัญญาค้ำประกันที่ทำขึ้นหลังวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 มีข้อความให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม จะถือว่าสัญญาค้ำประกันตกเป็นโมฆะตามมาตรา 681/1 ไปทั้งหมดหรือไม่ ข้อนี้เห็นว่าเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าคู่กรณีเจตนาจะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะนั้นแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาเนื้อความในสัญญาค้ำประกันประกอบมาตรา 171 นี้แล้วเห็นว่า หากให้สัญญาค้ำประกันที่มีข้อความให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมเป็นโมฆะและทำให้สัญญา

ค้ำประกันดังกล่าวเสียไปทั้งฉบับ ย่อมส่งผลกระทบต่อเจ้าหนี้เนื่องจากไม่อาจได้รับชำระหนี้จากผู้ค้ำประกันได้ เจตนารมณ์ของมาตรา 681/1 ไม่ต้องการให้ผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นสองต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมเท่านั้น การตีความผลของสัญญาค้ำประกันที่มีข้อความให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมจึงควรเป็นโมฆะเฉพาะข้อความดังกล่าว แต่สัญญาค้ำประกันในส่วนอื่น ๆ ยังมีผลสมบูรณ์และใช้บังคับได้ น่าจะเหมาะสมกับเจตนาของคู่ความและสอดคล้องกับกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองทั้งเจ้าหนี้และผู้ค้ำประกัน

มีข้อสังเกตว่ามาตรา 681/1 นี้ยกเว้นไม่ใช้บังคับกับผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นนิติบุคคลและยินยอมเข้าผูกพันตนเพื่อรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 681/1 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558 เนื่องจากภายหลังที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 681/1 ในตอนแรกไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสอง ส่งผลให้การค้ำประกันทุกประเภท รวมทั้งการค้ำประกันโดยสถาบันการเงินหรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการค้ำประกันหนี้สินอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 681/1 ด้วย ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะกรณีการออกหนังสือค้ำประกัน (Bank Guarantee) ของสถาบันการเงินที่ออกให้แก่ลูกค้าเพื่อนำไปวางเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญารับเหมาก่อสร้าง สัญญาจัดซื้อจัดจ้าง ของหน่วยงานราชการ เป็นต้น เพราะโดยทางปฏิบัติแล้ว สถาบันการเงินจะออกหนังสือค้ำประกันยินยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมเพื่อให้หนังสือค้ำประกันมีความน่าเชื่อถือ เจ้าหนี้สามารถเรียกให้สถาบันการเงินรับผิดชอบได้โดยไม่ต้องยากมากนัก โดยสถาบันการเงินจะคิดค่าธรรมเนียมในการออกหนังสือค้ำประกันเป็นการแลกเปลี่ยนอยู่แล้ว ดังนั้น จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 681/1 วรรคสองยกเว้นให้ผู้ค้ำประกันที่เป็นนิติบุคคลสามารถรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมได้และไม่ตกเป็นโมฆะ

3. การบอกกล่าวผู้ค้ำประกันเมื่อลูกหนี้ผิดนัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 (เดิม) บัญญัติเพียงว่า ลูกหนี้ผิดนัดลงเมื่อใดท่านว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้แต่นั้น โดยไม่มีกระบวนการเตือนให้ผู้ค้ำประกันทราบว่าการผิดนัดไม่

ชำระหนี้แล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้ มักไม่เรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ทันทีเพราะยังคิดว่าลูกหนี้และผู้ค้ำประกันมีศักยภาพในการชำระหนี้ และปล่อยเวลาจนมีการหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยสูงขึ้นแล้วจึงฟ้องลูกหนี้และผู้ค้ำประกันให้รับผิดชอบ ดังนั้น หากผู้ค้ำประกันมีโอกาสทราบถึงเหตุผิดนัดตั้งแต่เมื่อลูกหนี้ขึ้นต้นผิดนัด ผู้ค้ำประกันก็อาจขอปฏิบัติการชำระหนี้เพื่อไม่ต้องรับภาระหนี้ดอกเบี้ยหรือเบี้ยปรับที่สูงจนเกินสมควร มาตรา 686 ที่แก้ไขใหม่ จึงยกเลิกความในมาตรา 686 เดิมทั้งหมดและให้ใช้ข้อความใหม่ ดังนี้

มาตรา 686 เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ให้เจ้าหนี้นำหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้ำประกันมิได้ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ค้ำประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

ในกรณีที่เจ้าหนี้ได้มีหนังสือบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง

เมื่อเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้หรือผู้ค้ำประกันมีสิทธิชำระหนี้ได้ตามวรรคหนึ่ง ผู้ค้ำประกันอาจชำระหนี้ทั้งหมด หรือใช้สิทธิชำระหนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการในการชำระหนี้ที่ลูกหนี้มีอยู่กับเจ้าหนี้ก่อนการผิดนัดชำระหนี้ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ตนต้องรับผิดชอบก็ได้ และให้นำความในมาตรา 701 วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในระหว่างที่ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการในการชำระหนี้ของลูกหนี้ตามวรรคสาม เจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพราะเหตุที่ลูกหนี้ผิดนัดในระหว่างนั้นมิได้ การชำระหนี้ของผู้ค้ำประกันตามมาตรา 693 ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้ค้ำประกันตามมาตรา 693

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตเรื่องการบอกกล่าวผิดนัดผู้ค้ำประกันตามกฎหมายใหม่หลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง มาตรา 686 ใช้บังคับกับกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดนับแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 แม้สัญญาค้ำประกันจะทำขึ้นก่อนวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 ก็ตาม เจ้าหนี้จึงต้องระมัดระวังว่าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์

2558 เจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้ำประกัน ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 686 ที่แก้ไขเพิ่มเติม หากเจ้าหนี้ไม่มีหนังสือบอกกล่าวตามที่กำหนดจะส่งผลให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในหนี้ดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันในหนี้รายนั้น ๆ ปัญหาที่พิพาทส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการชำระหนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาเป็นรายงวด เช่น มูลหนี้เช่าซื้อ หรือมูลหนี้เงินกู้ที่มีกำหนดระยะเวลาชำระเป็นงวดรายเดือน เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ในแต่ละงวด เจ้าหนี้จะต้องบอกกล่าวผู้ค้ำประกันทุกงวดหรือไม่ หรือในกรณีที่ลูกหนี้อาจจะผิดนัดตั้งแต่ก่อนที่กฎหมายใหม่ใช้บังคับ แต่ต่อมาลูกหนี้ชำระเงินบางส่วนและเจ้าหนี้ก็รับชำระหนี้ไว้โดยไม่ยึดเงื่อนไข จะถือว่าผิดนัดดังกล่าวยังคงมีอยู่ตลอดมาตั้งแต่ก่อนกฎหมายใหม่ใช้บังคับหรือไม่ หรือในบางกรณีผู้เขียนพบคดีที่โจทก์ไม่ได้บรรยายฟ้องว่าลูกหนี้ผิดนัดตั้งแต่เมื่อใด คงบรรยายฟ้องเพียงว่าลูกหนี้ชำระหนี้ครั้งสุดท้ายเมื่อใด และอ้างส่งรายการเดินบัญชีของลูกหนี้ต่อศาล แต่เมื่อตรวจดูแล้วปรากฏว่าลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนดตลอดมาแต่โจทก์ก็ได้ดำเนินการใด ๆ ยังคงรับชำระหนี้โดยไม่ได้ปรับดอกเบี้ยเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เช่นนี้เมื่อโจทก์จะฟ้องร้องดำเนินคดีและต้องมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามไปยังลูกหนี้และผู้ค้ำประกันเช่นนี้ ระยะเวลาการบอกกล่าวทวงถามหกสิบวันจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ใด เพราะไม่ปรากฏวันที่ผิดนัดในคำฟ้อง ทั้งหากดูในรายการเดินบัญชีก็จะไม่ปรากฏว่าโจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยผิดนัด โจทก์มักจะแถลงว่าโจทก์มีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวันนับจากวันชำระหนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว ในการพิจารณาปัญหานี้ในทางตำรามีความเห็นของนักวิชาการว่าต้องดูข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป หากในสัญญาไม่มีข้อความกำหนดไว้ว่าการที่ลูกหนี้ผิดนัดงวดหนึ่งงวดใดถือว่าผิดนัดทุกงวด เจ้าหนี้ก็สามารถบอกกล่าวครั้งเดียวอาจทำให้เรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้ทั้งจำนวน และเมื่อบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาแล้วก็สามารถเรียกเอาส่วนที่เป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ด้วย แต่หากไม่มีข้อความกำหนดเช่นนั้น ถ้าลูกหนี้ผิดนัดแล้วเจ้าหนี้จะเรียกผู้ค้ำประกันให้รับผิดชอบต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้ำประกันในสิทธิเรียกร้องนั้นทุกครั้ง เพื่อให้ผู้ประค้ำประกันรู้ถึงความรับผิดชอบของตนที่จะชำระแทนลูกหนี้นั่นเอง การบอกกล่าวผู้ค้ำประกันทุกราวที่มี

การผิณฑนน่าจะเป็นภาระแก่เจ้าหนี้พอสมควร เพราะการบอกกล่าวเมื่อลูกหนี้ผิณฑนนี้ มาตรา 686 วรรคหนึ่ง ใช้ถ้อยคำว่าให้เจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกัน “ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิณฑน” เมื่อสัญญาหมีกำหนดเวลาชำระหนี้แน่นอนเป็นรายงวดจึงต้องถือว่าลูกหนี้ผิณฑนไม่ชำระหนี้เมื่อครบกำหนดชำระในแต่ละงวด การไม่ชำระหนี้ในงวดแรกจะถือว่าผิณฑนไม่ชำระหนี้ในงวดถัดไปในทันทีมิได้ เพราะขณะนั้นหนี้ดังกล่าวยังไม่ถึงกำหนดชำระซึ่งเจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกัน แต่มีความเห็นของนักวิชาการที่แตกต่างไปว่าการผิณฑนไม่ชำระหนี้ตามปัญหาข้างต้นยังคงมีอยู่ตลอดมาตั้งแต่วันที่ผิณฑนครั้งแรก จึงน่าจะตีความว่าการที่เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิณฑนครั้งแรกเป็นการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อลูกหนี้ผิณฑนและเจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันแล้ว แต่ภายหลังลูกหนี้นำเงินไปชำระให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วนทำให้หนี้ดังกล่าวกลายเป็นหนี้ที่ไม่มีผิณฑนอีกต่อไป และปรากฏข้อเท็จจริงต่อมาภายหลังว่าลูกหนี้กลับผิณฑนชำระหนี้อีกครั้งภายหลังกฎหมายใหม่มีผลใช้บังคับ เจ้าหนี้อย่อมมีหน้าที่ต้องบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันอีกครั้งหนึ่งเพราะการผิณฑนในครั้งหลังเป็นการผิณฑนครั้งใหม่ที่แตกต่างกันจากการผิณฑนในครั้งก่อนและความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันจากการผิณฑนในครั้งก่อนกลับครั้งหลังย่อมมีความแตกต่างกัน

ในกรณีของสัญญาเช่าซื้อ นอกจากเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้ค้ำประกันผูกพันตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และข้อสัญญาที่ทำขึ้นแล้ว ปัจจุบันมีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์บางประการเพื่อคุ้มครองผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันที่เป็นผู้บริโภคด้วย เมื่อตรวจสอบประกาศคณะกรรมการดังกล่าวก็พบรายละเอียดหลักเกณฑ์กำหนดไว้ เช่น กรณีผู้ให้เช่าซื้อประสงค์จะนำเงินค่างวดของผู้เช่าซื้อที่ได้ชำระแล้วหนึ่งงวด ต่อมาหากชำระเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้ซึ่งผู้เช่าซื้อต้องชำระในแต่ละงวด ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าเบี้ยปรับชำระค่างวดล่าช้า ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบก่อนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่

ผู้เช่าซื้อได้รับแจ้ง แต่ถ้าผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือดังกล่าว ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธินำเงินค่างวดต่อมานั้นมาหักชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าว และผู้ให้เช่าซื้อจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิณฑนค่าเช่าซื้อที่นำมาชำระเต็มจำนวนในงวดนั้นไม่ได้ ดังนั้น หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้เช่าซื้อชำระหนี้ค่าเช่าซื้อล่าช้าเป็นเหตุให้มีค่าใช้จ่ายในการทวงถามหรือเบี้ยปรับเพิ่มขึ้น หากผู้เช่าซื้อนำเงินค่าเช่าซื้องวดถัดมาชำระเต็มจำนวน หากเจ้าหนี้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิณฑนไม่ได้ และจะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ตามมาตรา 686 นี้ไม่ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้โต้แย้งว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาเป็นกฎหมายลำดับรองในระดับประกาศเท่านั้น จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง จึงต้องมีการนำสืบประกาศดังกล่าวเข้ามาเป็นพยานหลักฐานในคดี เมื่อข้อความตามประกาศดังกล่าวเป็นเรื่องที่อาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเจ้าหนี้เสียเปรียบผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่ส่งประกาศดังกล่าวต่อศาลทำให้ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าวในสำนวน การที่ผู้ให้เช่าซื้อนำเงินที่ผู้เช่าซื้อชำระมาหักเป็นเบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถาม แล้วทำให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ไม่ครบถ้วน ย่อมถือว่าผู้เช่าซื้อผิณฑนแล้วและส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องบอกกล่าวผู้ค้ำประกันให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันตามมาตรา 686 วรรคหนึ่ง ในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า ในกรณีของสัญญาเช่าซื้อซึ่งเป็นคดีผู้บริโภค กระบวนการพิจารณาคดีจึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวระบุว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ดังนั้น ศาลอาจใช้อำนาจตามความในมาตรา 33 ดังกล่าวเรียกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามาประกอบการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม คงต้องรอดูแนวคำวินิจฉัยของศาลต่อไป

ในประการต่อมา มาตรา 681 กำหนดหน้าที่ให้เจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันเพื่อให้ทราบถึงการผิณฑนภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิณฑน มาตรานี้ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของหนังสือบอกกล่าวว่าจะต้องมีข้อความอย่างไรบ้าง ในทางปฏิบัติผู้เขียนเคยพบว่าเจ้าหนี้เป็นโจทก์

บรรยายฟ้องว่าได้บอกกล่าวผู้ค้าประกันภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดแล้ว แต่เมื่อพิจารณาหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวแล้วปรากฏว่ามีข้อความว่าลูกหนี้ค้างชำระหนี้ตามสัญญา จึงขอให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในเวลาที่กำหนด โดยไม่มีข้อความตอนใดระบุว่าลูกหนี้ผิดนัดตั้งแต่วันที่ใดและให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ คงมีข้อความในตอนท้ายว่า สำเนาส่งผู้ค้าประกันเท่านั้น แม้เจ้าหนี้จะมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามดังกล่าวภายในหกสิบวันก็ตาม จะถือว่าเป็นการบอกกล่าวให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ตามความในมาตรา 686 วรรคหนึ่ง หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 686 ไม่ได้ระบุว่าหนังสือบอกกล่าวจะต้องมีข้อความใดบ้าง เมื่ออ่านข้อความทั้งหมดแล้วเข้าใจได้ว่าลูกหนี้ผิดนัดและเจ้าหนี้ได้มีหนังสือส่งมายังผู้ค้าประกัน แจ้งให้ทราบว่าคุณหนี้ผิดนัดย่อมถือว่าเป็นหนังสือบอกกล่าวทวงถามแล้ว

ปัญหาที่พบต่อไปมีว่า มาตรา 686 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดให้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้าประกันมิได้ จึงมีข้อให้พิจารณาว่าความในมาตรา 686 ดังกล่าวมีความหมายว่า การบอกกล่าวถือเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีหรือเป็นอำนาจฟ้องของเจ้าหนี้หรือไม่ เพราะเมื่ออ่านข้อความแล้วอาจเข้าใจได้ว่าแม้หนี้ของผู้ค้าประกันเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ลูกหนี้ผิดนัด แต่ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวให้ชำระหนี้ของเจ้าหนี้จะไปถึงผู้ค้าประกัน เจ้าหนี้ยังใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ยังมิได้แม้ว่าลูกหนี้จะผิดนัดแล้วก็ตาม และหากพิจารณาต่อไปว่าการบอกกล่าวให้ผู้ค้าประกันทราบเป็นการตั้งสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ต่อผู้ค้าประกัน การนับอายุความตามสัญญาผู้ค้าประกันจะเริ่มนับตั้งแต่อาจบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/12 ดังนั้น เจ้าหนี้จึงมีสิทธิฟ้องผู้ค้าประกันภายในกำหนดอายุความ 10 ปี นับแต่วันที่หนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้าประกัน ไม่ใช่เมื่อลูกหนี้ผิดนัดอีกต่อไป

ในเรื่องการส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันนั้น มาตรา 686 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้าประกันมิได้ จึงเกิดประเด็นให้พิจารณาว่าคำว่า “ไปถึง” มี

ความหมายเช่นไร จะมีความหมายเช่นเดียวกับการแสดงเจตนาต่อบุคคลที่มีได้อยู่เฉพาะหน้า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 169 หรือไม่ ปัญหาที่ผู้เขียนพบมากในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดแล้ว แต่ส่งไม่ได้เนื่องจากเจ้าหนี้ที่ไปรษณีย์แจ้งว่าไม่มีผู้รับตามจำหน้า ย้ายไม่ทราบที่อยู่ใหม่ หรือไม่มารับภายในกำหนด เช่นนี้จะถือว่าหนังสือบอกกล่าว “ไปถึง” ผู้ค้าประกันตามเจตนารมณ์ของมาตรา 686 วรรคหนึ่งแล้วหรือไม่ ทั้งกฎหมายห้ามไม่ให้เจ้าหนี้เรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้าประกัน ในทางปฏิบัติหากเป็นสัญญาผู้ค้าประกันของสถาบันการเงินหรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจค้าประกันแล้ว มักไม่มีปัญหาเท่าใดนัก เพราะสัญญาผู้ค้าประกันดังกล่าวมีข้อความระบุว่า ในการติดต่อสื่อสารหรือการบอกกล่าวใด ๆ ระหว่างเจ้าหนี้และผู้ค้าประกัน ให้ส่งหนังสือ เอกสารต่าง ๆ ไปยังที่อยู่ระบุในสัญญาผู้ค้าประกัน หากมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ให้ผู้ค้าประกันแจ้งการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ดังกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบ เมื่อพนักงานไปรษณีย์ส่งหนังสือบอกกล่าวไม่ได้และได้ส่งหนังสือบอกกล่าวคืนผู้ฝาก หรือทำใบแจ้งให้จำเลยไปรับไว้ และครบกำหนดแล้วจำเลยไม่รับ ถือว่าเป็นการส่งตามทางและต้องถือว่าหนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้าประกันและผู้ค้าประกันได้รับหนังสือบอกกล่าวทวงถามแล้ว เจ้าหนี้จึงมีสิทธิฟ้องให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบ แต่หากเป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลทั่วไปและไม่มีข้อความลักษณะนี้ปรากฏอยู่ เป็นหน้าที่นำสืบของโจทก์ว่า ได้มีหนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้าประกันแล้ว

มาตรา 686 วรรคสอง บัญญัติผลของการบอกกล่าวชำระหนี้ไปยังผู้ค้าประกันเมื่อพ้นหกสิบวันไว้ว่า ให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ รายนับบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง คำว่าดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน หมายความว่าดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนทั่วไป ปัญหาที่พบจากมาตรา 686 วรรคสอง จะอยู่ตรงอ้อยกว่า ค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนับว่าจะมีความหมายเพียงใด โดยเฉพาะคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในการวินิจฉัยความรับผิดของผู้ค้าประกันตามสัญญาเช่าซื้อ โดยทั่วไป

การฟ้องจำเลยผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน โจทก์มักจะมีคำขอท้ายฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบหลายรายการด้วยกัน กล่าวคือ ให้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทน หรือให้ชำระค่าขาดราคาในกรณีโจทก์ให้ผู้เช่าซื้อได้รับรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืน รวมทั้งค่าขาดประโยชน์ในการนำรถยนต์คันที่เช่าซื้อออกใช้งาน หนี้อุปกรณในมูลหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวจะหมายความถึงหนี้ใดบ้าง ผู้เขียนมีความเห็นว่าการส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อหรือใช้ราคาแทนเป็นมูลหนี้ประธานในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งสิทธิเรียกร้องในหนี้ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้ ดังนั้น แม้โจทก์จะมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้เกินหกสิบวันนับแต่วันที่ถูกหนี้ผิดนัดก็ตาม โจทก์ยังเรียกให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบหรือใช้ราคาแทนได้เพราะหนี้ดังกล่าวไม่ใช่หนี้อุปกรณ์

ส่วนหนี้ค่าขาดประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างที่ถูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระเช่าซื้อ เห็นได้ว่าเป็นประโยชน์ที่โจทก์ให้ผู้เช่าซื้อจะได้รับหากโจทก์ครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ ย่อมสามารถนำรถยนต์ออกหาประโยชน์ได้ผลตอบแทน ซึ่งส่วนใหญ่โจทก์จะขอค่าขาดประโยชน์โดยเทียบเคียงกับการนำรถยนต์รุ่นเดียวกันกับรถยนต์คันที่เช่าซื้อออกให้เช่าในท้องตลาด ค่าขาดประโยชน์จึงถือเป็นหนี้อุปกรณ์ เมื่อถูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจึงต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ถูกหนี้ผิดนัด มิฉะนั้นผู้ค้าประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในค่าขาดประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันข้างต้น

แต่ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืน และนำรถยนต์ดังกล่าวออกขายทอดตลาด และเรียกให้จำเลยผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกันรับผิดชอบชำระค่าขาดราคาในรถยนต์คันที่เช่าซื้อ มีปัญหาว่าค่าขาดราคาดังกล่าวจะถือว่าเป็นหนี้ประธานหรือหนี้อุปกรณ์ และหากเป็นหนี้อุปกรณ์จะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดในวันใดระหว่างวันผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อหรือวันขายทอดตลาดรถยนต์คันที่เช่าซื้อ มีผู้ให้ความเห็นว่าหนี้ค่าขาดราคาตามสัญญาเช่าซื้อเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ประเภทหนึ่ง มูลหนี้ดังกล่าวเกิดเมื่อมีการขายทอดตลาดรถยนต์คันที่เช่าซื้อซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังการผิดนัดไม่ชำระหนี้ ไม่ใช่หนี้ที่มีอยู่ ณ ขณะที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้ เมื่อผู้ให้เช่าซื้อหนังสือบอกกล่าวผู้ค้าประกันเกินกว่า

หกสิบวันนับแต่วันที่ถูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระราคาเช่าซื้อครั้งแรก ผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่มีสิทธิได้รับค่าขาดราคาทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นไปในทำนองว่าหนี้ค่าขาดราคาเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการขายทอดตลาดรถยนต์คันที่เช่าซื้อแล้วไม่ได้มูลค่าครบตามสัญญาเช่าซื้อ ทั้งการคำนวณค่าขาดราคาดังกล่าวศาลมักวินิจฉัยบนพื้นฐานของเงินลงทุนมิใช่ผลประโยชน์ ประกอบกับหนี้ค่าขาดราคาเป็นหนี้คนละมูลหนี้กับหนี้ส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืน หรือใช้ราคาแทนตามสัญญาเช่าซื้อและเกิดขึ้นในวันที่โจทก์ขายทอดตลาดรถยนต์คันที่เช่าซื้อ ไม่ใช่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้ ดังนั้น หนี้ค่าขาดราคาจึงควรเป็นหนี้ประธานเช่นเดียวกับคำขอให้ชำระราคาทดแทนเช่นกัน ผู้ให้เช่าซื้อแม้จะบอกกล่าวผู้ค้าประกันเกินกว่าหกสิบวันนับแต่วันที่ถูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อก็น่าจะเรียกให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบในเงินค่าขาดราคาหนี้ได้ และหากมองว่าค่าขาดราคาดังกล่าวเป็นหนี้อุปกรณ์ นาคิดว่าผู้ให้เช่าซื้อควรมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อขายทอดตลาดรถยนต์คันที่เช่าซื้ออีกครั้งหรือไม่ เพราะหนี้ค่าขาดราคาเกิดขึ้นในวันดังกล่าว ไม่ใช่ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ถูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ซึ่งคงต้องรอดูแนวคำพิพากษาต่อไป

สรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่ผู้เขียนพบจากการทำงาน ภายหลังที่มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องค้ำประกัน ซึ่งบางปัญหาอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจอยู่บ้าง ปัญหาบางกรณียังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องไป การแก้ไขกฎหมายครั้งนี้เพียงเพื่อต้องการลดภาระความรับผิดชอบของผู้ค้าประกัน ให้ผู้ค้าประกันมีโอกาสได้ทราบการผิดนัดเพื่อผู้ค้าประกันจะได้ปฏิบัติการชำระหนี้แทนลูกหนี้ชั้นต้นได้ กฎหมายไม่ได้มุ่งประสงค์ถึงขนาดที่จะทำให้ผู้ค้าประกันได้เปรียบและหลุดพ้นไม่ต้องรับผิดชอบหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่อย่างใด เพราะหากเป็นเช่นนั้นเจ้าหนี้คงไม่ต้องการหลักประกันการชำระหนี้ด้วยบุคคลอีกต่อไป แต่จะเรียกหลักประกันด้วยทรัพย์สินแทนซึ่งจะเป็นภาระแก่ลูกหนี้เพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อประกอบธุรกิจต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

สุดา วิศรุตพิชญ์. “คำอธิบายกฎหมายค้ำประกันและ
จำนองที่แก้ไขเพิ่มเติม ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20)
พ.ศ. 2557”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2015/01/8JAN_final4JEED.pdf, 2557.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาล
ยุติธรรม. **ข้อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ลักษณะค้ำประกันและจำนอง.**

เจเล่ บิวตี้ โลว์ ซูการ์

คอลลาเจน 1200 มก.

ผิวใสสวยแดง

ไทยโพลีคอนส์
Thai Polycons

เป็นบริษัทชั้นนำในอุตสาหกรรมรับเหมาก่อสร้าง
ให้บริการครบวงจรด้วยมาตรฐานคุณภาพระดับสากล
เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน

นายปฐปณ ลาภอภัย

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่
ของไทยโพลีคอนส์

โรงพยาบาล

ห้างสรรพสินค้า

โรงแรม

สนามบิน

คอนโดมิเนียม

อาคารโครงการภาครัฐ

บริษัท ไทยโพลีคอนส์ จำกัด (มหาชน) THAI POLYCONS PUBLIC COMPANY LIMITED

ที่อยู่ 2.4 ซอยประเสริฐมนูกิจ 29 แขวง 8 ถนนประเสริฐมนูกิจ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10230

โทรศัพท์ : 02-942-6491-6, 02-943-2930-8 แฟกซ์ : 02-942-6497 เว็บไซต์ : www.thaipolycons.co.th

ไทยโพลีคอนส์
Thai Polycons

พิธีการศุลกากร
CUSTOMS BROKERAGE

คลังสินค้าปลอดอากร
FREE ZONE WAREHOUSE

ขนส่ง
TRANSPORTATION

ประสบการณ์มากกว่า 48 ปี
48 YEARS OF EXPERIENCE

144, 144/1 Sukhumvit 62, Alley 5
Bangchak, Phra Khanong
Bangkok 10260, Thailand
Tel. +662 331-3838
www.thaisomdej.com
email.info@thaisomdej.com

BLUE PIN GROUP

บริษัท Blue Pin Intertrade จำกัด ก่อตั้งเมื่อปี 2534 เป็นเวลากว่า 20 ปี
ที่เราดำเนินธุรกิจด้านการผลิต จัดจำหน่าย และนำเข้าสินค้าแฟชั่น
เราจึงมีประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ แฟชั่น เทรนด์ และไลฟ์สไตล์ อย่างลึกซึ้ง
และมุ่งมั่นสรรหาวัตถุดิบในการผลิตเสื้อผ้า และสินค้าแฟชั่นที่มีคุณภาพสูง
Blue Pin Intertrade จึงเป็นผู้นำในธุรกิจ Fashion Retail ที่ขยายฐานได้
กว้างไกลทั้งในประเทศ และมีฐานลูกค้าในอีกหลากหลายประเทศทั่วโลก

BLUECORNER

PORTLAND

Contact Info : BLUE PIN INTERTRADE CO., LTD.
776 NEW RATCHADAPISEK RD., BUKKALO,
THONBURI, BANGKOK 10170, THAILAND
TEL : (662) 876-1872-5, (662) 876-2416, (662) 876-1461

E-MAIL : info@bluepin.co.th
WEBSITE : www.bluepin.co.th

ความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศ (กองทัพอาเซียน)

International Military Cooperation (Asean Defence)

พลเรือตรี สุรพงศ์ เจริญวัฒนสุข
รองเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหาร

Rear Admiral Surapong Charoenwadhanasuk RTN

Deputy Director of Joint Logistics

E-mail: Surapong.ch@thaindc.org

บทคัดย่อ

“อาเซียน” เป็นองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งผู้นำของสมาชิกประเทศในอาเซียนพยายามที่จะขีดจำกัดตัวเองในบางครั้งว่า “จะไม่ให้องค์กรก้าวข้ามไปสู่การเป็นองค์กรของความร่วมมือทางการทหาร” เหมือนอย่างที่ดี (องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) เคยก่อตั้งไว้ แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศในอินโดจีนในปี 2518 พร้อมกับการถอนตัวของสหรัฐฯ ออกจากแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี 2519 ทำให้มีการพูดคุยกันถึงความเป็นไปได้ของความร่วมมือทางทหารของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ก็มิได้หมายความว่า จะทำให้อาเซียนกลายเป็นองค์กรของความร่วมมือทางทหารขึ้นมาได้ตามอิทธิพลทางการเมืองในอดีตที่เกิดขึ้น ซึ่งบทความนี้จะพยายามทำการสำรวจถึงประเด็นและปัญหาของความร่วมมือทางทหารของอาเซียน เพื่อมุ่งที่จะทำความเข้าใจแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และปัญหาของความร่วมมือทางทหารที่จะเป็นประเด็นใหญ่ประเด็นหนึ่งซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาและนโยบายความมั่นคงของไทย ในระยะเวลาข้างหน้าหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยสมบูรณ์ในปี 2558

คำสำคัญ: อาเซียน, กองทัพอาเซียน, องค์การสนธิสัญญาร่วมมือระหว่างประเทศ

ABSTRACT

“Asean” is an organisation of economic, social and cultural cooperation of southeast asian countries. The leaders of ASEAN member countries try to limit themselves at times. “it will not allow the organisation to step into the organisation of military cooperation.” (East asia treaty organisation). But after the change of regime in Indochina in 1975 and the withdrawal of the US from the mainland of southeast Asia in 1976, there has been talk of the possibility of greater military cooperation among ASEAN members. However these things do not mean that. Asean will become an organisation of military cooperation. According to the political influence of the past. This article will attempt to explore these issues and issues of ASEAN military cooperation. To aim to understand the future trends and the issue of military cooperation. This will be a big issue which will affect the problems and security policy of Thailand. In the next period after the entry into the ASEAN community by 2015.

บทนำ

สมาคมอาเซียนก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยมีจุดประสงค์หลักคือ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค อารังไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก แรกเริ่มการก่อตั้งมีสมาชิก 5 ประเทศ ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหลือคือ กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และบรูไน ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 10 ประเทศ และในอนาคตอันใกล้อาจมีติมอร์-เลสเตหรือติมอร์ตะวันออกเป็นสมาชิกเพิ่มอีก 1 ประเทศ (ขณะนี้ยังเป็นประเทศที่เรียกว่าผู้สังเกตการณ์) สมาคมอาเซียนมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีนายลิม จ็อกฮอย เป็นเลขาธิการคนปัจจุบัน และเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ได้ตั้งเป้าไว้ว่าจะรวมตัวกันเป็นประชาคมเดียวกันในปี พ.ศ. 2558 โดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) หรือ ASEAN 2015 ซึ่งประกอบไปด้วย 3 เสาหลักคือ เสาประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC) เสาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และเสาประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC)

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน เกิดขึ้นกองทัพจะรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งอาจจะเรียกว่า “กองทัพอาเซียน” ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ความขัดแย้งทางทหารบริเวณแนวชายแดนจะลดลง หรือหากจะเกิดขึ้นก็จะถูกจำกัดขอบเขตให้เป็นความขัดแย้งในระดับพื้นที่ ที่กำลังทหารของอาเซียนจะถูกนำมาใช้เสมือนกองกำลังเฉพาะกิจในการจัดการปัญหาภายในอาเซียนเอง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนของประเทศสมาชิก ปัญหา

โจรสลัดในช่องแคบมะละกา ปัญหาการก่อการร้าย หรือปัญหาด้านสาธารณสุข ทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์และภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ ตลอดจนภารกิจทางทหารอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสงคราม หรือ MOOTW (Military Operations Other Than War) นอกจากนี้กำลังทหารของอาเซียนจะถูกนำไปใช้ในการจัดการด้านความมั่นคงนอกภูมิภาคที่มีผลประโยชน์ของอาเซียนทับซ้อนอยู่ เช่น ภารกิจการรักษาสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ หรืออาจเป็นกรอบของอาเซียนเองในอนาคต รวมไปถึงภารกิจการปราบปรามโจรสลัดในโซมาเลีย เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบาทกองทัพของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะถูกทำให้เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม กองทัพจะถูกทำให้มีความเป็น “สากล” หรือที่ ศ.ดร.สุรชาติ บำรุงสุข ให้คำจำกัดความว่า “ต่อไปกองทัพจะต้อง Go Inter นายทหารทั้งระดับสัญญาบัตรและประทวนจะต้องมีความรู้ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษในระดับที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกับทหารชาติอาเซียนอื่น ๆ ได้ นายทหารฝ่ายเสนาธิการจะต้องเรียนรู้แนวคิดและหลักนิยมของกองทัพอาเซียนเป็นหลัก นอกจากแนวคิดและหลักนิยมของกองทัพประเทศตนเพียงกองทัพเดียว ระบบอาวุธยุทโธปกรณ์ของอาเซียนจะถูกหลอมรวมให้เป็นระบบที่สามารถเชื่อมต่อถึงกันและสามารถทดแทนกันได้เมื่อจำเป็น ในขณะเดียวกันผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพประเทศสมาชิกอาเซียนต้องปรับตัวและเรียนรู้ที่จะเป็นผู้สั่งการและบังคับบัญชาหน่วยต่าง ๆ ที่มาจากประเทศสมาชิก เหมือนเมื่อครั้งที่ พล.อ.ทรงกิตติ จักกาบาตร์, พล.อ.บุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และ พล.อ.วินัย ภัททิยกุล อดีตปลัดกระทรวงกลาโหม เคยกระทำมาแล้วในภารกิจรองผู้บัญชาการกองกำลังนานาชาติ และผู้บัญชาการกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (FC: Forces Commander) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นความท้าทายที่กองทัพกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน จะต้องเผชิญในอนาคตอันใกล้นี้ โดยเฉพาะเมื่อเงื่อนไขเวลาของการรวมตัวเป็น

ประชาคมอาเซียน และเงื่อนไขของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ถูกนำมาผูกยึดติดกัน กองทัพยิ่งต้องเร่งระดมสรรพกำลังและเตรียมกำลังพลให้พร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพื่อเป็น “กองทัพอาเซียน” อันทรงประสิทธิภาพและมีศักยภาพในการร่วมกันพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกและพร้อมที่จะก้าวเดินไปด้วยกันในการเผชิญหน้าท้าทายกับภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต ดังคำขวัญของอาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community)”

ในส่วนกองทัพของประเทศไทยนั้น กระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักหน่วยงานหนึ่งในความร่วมมือด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งใน 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียนนั่นคือ เสาหลักด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political - Security Community: APSC) ที่ได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) โดยได้กำหนดกรอบความร่วมมือไว้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 1. ด้านความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) 2. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Peacekeeping Operations) 3. การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief) 4. การแพทย์ทหาร (Military Medicine) 5. การต่อต้านการก่อการร้ายสากล (Counter-Terrorism) ซึ่งกรอบความร่วมมือดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวเนื่องและสอดคล้องกับการกิจของ “กองทัพไทย” ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงกลาโหม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับภารกิจที่กระทรวงกลาโหมจะมอบหมาย โดยในส่วนของกองทัพไทยเองก็ได้มีการเตรียมความพร้อมกับการดำเนินงานและการพัฒนามาตามลำดับกว่า 20 ปี จนถึงปัจจุบัน

ประชาคมอาเซียนคืออะไร

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) คือการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกอาเซียนให้เป็นชุมชนที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือกับสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคาม

รูปแบบใหม่ โดยสมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และสมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ความเป็นมาของอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) หรือปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยมีประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมา มีประเทศสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไน เวียดนาม ลาว เมียนมา และกัมพูชา ตามลำดับ จึงทำให้ปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิก 10 ประเทศ

อาเซียนสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

ปัจจุบันบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทำให้อาเซียนต้องเผชิญสิ่งท้าทายใหม่ ๆ อาทิ โรคระบาด การก่อการร้าย ยาเสพติด การค้ามนุษย์ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ อีกทั้งยังมีความจำเป็นต้องรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถทางการแข่งขันกับประเทศในภูมิภาคใกล้เคียงและในเวทีระหว่างประเทศ ผู้นำอาเซียนจึงเห็นพ้องกันว่าอาเซียนควรจะร่วมมือกันให้เหนียวแน่น เข้มแข็ง และมั่นคงยิ่งขึ้น จึงได้ประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2” (Declaration of ASEAN Concord II) ซึ่งกำหนดให้มีการสร้างประชาคมอาเซียนที่ประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political – Security Community) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio – Cultural Community) ภายในปี 2563 ซึ่งต่อมาผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นมาเป็นภายในปี 2558 ซึ่งรายละเอียดของเสาหลักทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political – Security Community) อาเซียนมุ่งส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค และทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสามารถแก้ปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติวิธี

คุณลักษณะของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

- มีกฎกติกาเป็นพื้นฐานภายใต้ค่านิยมร่วมกัน
- ความเป็นเอกภาพ มีความสงบสุข มีความแข็งแกร่ง และมีความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงที่ครอบคลุมอย่างรอบด้าน
- มีพลวัตและมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศนอกอาเซียน

2. ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community) อาเซียนจะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยมีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี รวมทั้งการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรียิ่งขึ้น

คุณลักษณะของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

- เป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน
- มีขีดความสามารถสูงในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
- มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน
- สามารถบูรณาการเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio Cultural Community) มุ่งหวังประโยชน์จากการรวมกันเพื่อทำให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เอื้ออาทรและแบ่งปันกัน

คุณลักษณะของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม
- ความยุติธรรมและสิทธิ
- การส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
- การลดช่องว่างทางการพัฒนา

ประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากประชาคมอาเซียน

1. ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ป้องกันความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศสมาชิก ธำรงสันติภาพในภูมิภาค และมีกลไกในการควบคุมการทำงานของภาครัฐให้มีความโปร่งใสมยิ่งขึ้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวมากขึ้น

2. อุปสรรคทางการค้าจะลดลงหรือหมดไป ทำให้ไทยสามารถขยายการส่งออกสินค้าไปยังสมาชิกกลุ่มอาเซียน และการรวมเป็นตลาดเดียวกันจะช่วยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ อีกทั้งการคมนาคมและการขนส่งระหว่างประเทศจะมีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. ประชาชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปัญหาความยากจนจะลดลง โดยสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีสวัสดิการทางสังคมที่มั่นคง และมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) กับงานด้านความมั่นคง

เสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งมีกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ มีเครื่องมือหลักคือ “คณะกรรมการดำเนินการเพื่อจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” ซึ่งเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ของไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ยังมีกลไกสำคัญอีกกลไกหนึ่งคือ “การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน” หรือ ADMM (ASEAN Defense Ministers Meeting) และ “การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา” หรือ ADMM-Plus ซึ่งมีประเทศสมาชิกประกอบด้วย สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ และประเทศคู่เจรจา 8 ประเทศคือ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ที่ได้มีการกำหนดหัวข้อในความร่วมมือเพื่อเตรียมการเป็นประชาคมอาเซียนไว้ 5 ด้าน ในการประชุม ADMM-Plus ครั้งที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม เมื่อปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย

1. ด้านความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security)
2. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Peacekeeping)

Operations)

3. การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance And Disaster Relief)

4. การแพทย์ทหาร (Military Medicine)

5. การต่อต้านการก่อการร้ายสากล (Counter-Terrorism)

ในปัจจุบันกระทรวงกลาโหมของไทยกำลังปรับตัวปรับองค์กร เช่น จัดตั้งกองอาเซียน สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานนโยบายและแผนกลาโหม เป็นต้น ตลอดจนปรับแผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ความเป็นกลาโหมอาเซียน เช่น พัฒนาการฝึกและศึกษาของกำลังพลในกองทัพในด้านการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาของชาติในอาเซียน ตลอดจนบูรณาการแผนปฏิบัติการ 4 ปี ของกระทรวงกลาโหมและหน่วยขึ้นตรงให้สามารถรองรับภารกิจและความรับผิดชอบเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทัพอาเซียนที่ได้มีการจัดทำไว้อยู่แล้ว เช่น การประชุมผู้บัญชาการทหารสูงสุดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (ACDFIM: ASEAN Chief of Defense Forces Informal Meeting) การแข่งขันปีนอาเซียน การประชุมเจ้ากรมข่าวทหารอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

ในเวลานี้จึงเกิดคำถามขึ้นมาว่า ภัยด้านความมั่นคงของประชาคมอาเซียนมีอะไรบ้าง แล้วกองทัพอาเซียนจะต้องเตรียมความพร้อมอย่างไรเพื่อรับมือกับสิ่งดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต “ศ.ดร.สุนทร ชูตินธรานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ได้กล่าวถึงภัยด้านความมั่นคงของประชาคมอาเซียนในอนาคตมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ภัยด้านความมั่นคงของมนุษย์
2. ภัยพิบัติจากธรรมชาติ
3. การแผ่ขยายอำนาจของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

สิ่งแรกที่ประชาคมอาเซียนจะต้องเผชิญคือ ภัยด้านความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจอย่างมาก อาเซียนมีประเทศที่ประชากรมีรายได้สูงติดอันดับโลกอย่าง

สิงคโปร์และบรูไน ในขณะที่เดียวกันก็มีประเทศสมาชิกที่มีประชากรยากจนอย่างมากด้วยเช่นกัน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนี้เองที่จะทำให้เกิดการหลั่งไหลและการเคลื่อนย้ายของประชากรจากประเทศสมาชิกที่ยากจนไปสู่ประเทศสมาชิกที่ร่ำรวยเพื่อแสวงหาชีวิตและโอกาสที่ดีกว่า การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานครั้งใหญ่นี้จะทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงของมนุษย์มากมาย ทั้งปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาการขยายตัวของเครือข่ายก่อการร้ายสากล ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการก่อกำเริบของกลุ่มแก๊งอิทธิพลเหนือชนชาติของตนในดินแดนประเทศอื่น เหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นในสหภาพยุโรป อันส่งผลให้กลุ่มมาเฟียจากยุโรปตะวันออกเข้าไปแผ่ขยายอิทธิพลในยุโรปตะวันตก หรือกรณีกลุ่ม “โรฮิงญา” (Rohingya) ที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการค้ามนุษย์ที่สามารถกระทำได้ง่ายขึ้นเมื่อเส้นแบ่งเขตแดนของประเทศสมาชิกอาเซียนได้จางหายไปกับความเป็นประชาคมอาเซียน ปัญหาด้านสาธารณสุขเป็นภัยด้านความมั่นคงของมนุษย์ที่จะต้องจับตามองเช่นกัน เพราะประชาชนผู้โยกย้ายถิ่นฐานเหล่านี้จะนำโรคภัยไข้เจ็บนานาชนิดติดตัวไปยังประเทศอื่น รวมไปถึงการก่อกวนทางสาธารณสุขขึ้นในประเทศที่ตนอพยพไปอยู่อันเนื่องมาจากความยากจนและด้อยการศึกษา เช่น การกำเนิดสเต็มใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชนเมือง การละเลยสุขภาพ ตลอดจนสุขอนามัยจนอาจก่อให้เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ขึ้นในทศวรรษหน้าได้ เช่น การแพร่ระบาดของไข้หวัดนกที่อาจกลับมาสู่กลุ่มประเทศอาเซียนอีกครั้ง หากปราศจากความระมัดระวังในการโยกย้ายถิ่นฐาน

นอกจากนี้การรวมตัวของประชาคมอาเซียนยังอาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในหลาย ๆ ด้านซึ่งผลของความไม่เท่าเทียมนี้จะตกอยู่กับประเทศสมาชิกที่ด้อยโอกาส ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือกรณีการบริหารน้ำในลุ่มน้ำโขง ซึ่งแต่ละประเทศพยายามแสวงหาประโยชน์ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับประเทศสมาชิกอื่น หรือต่อสถานะสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค หรือกรณีการลักลอบตัดไม้พะยุงบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ที่หากปราศจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะกลายเป็นอีกปัญหาหนึ่งของอาเซียนในอนาคต ปัญหาด้านความมั่นคงอีกปัญหาหนึ่งที่ประชาคมอาเซียนจะต้องเผชิญก็คือ ภัยพิบัติจากธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรง

มากขึ้น ปัญหานี้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ประชาคมจะต้องรับ
หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เพราะจากสถิติที่ผ่านมาจะเห็น
ได้ว่าภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงจำนวนกว่าครึ่ง
หนึ่งในโลกเกิดขึ้นในภูมิภาคนี้แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเหตุ
การณ์สึนามิในไทยและอินโดนีเซียเมื่อปี พ.ศ. 2547 พายุ
ไซโคลนนาร์กิสในพม่า การระเบิดของภูเขาไฟ “เมอราปี”
(Merapi) และแผ่นดินไหวในเมืองยอกยาคารตาและบันดุง
ของอินโดนีเซีย พายุไต้ฝุ่นในเวียดนามและฟิลิปปินส์
น้ำท่วมครั้งใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประเทศไทย
ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ ปัญหา
ด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติได้ทำให้กองทัพของแต่ละประเทศ
สมาชิกอาเซียนปรับบทบาทจากการเป็นหน่วยงานที่ทำ
หน้าที่ในการพิทักษ์รักษาอำนาจอธิปไตยมาสู่ความเป็น
องค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของ
ประชาชนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งในอนาคตกองทัพอาเซียน
จะมีบทบาทอย่างมากในการทำหน้าที่ปฏิบัติการด้าน
บรรเทาสาธารณภัย ซึ่ง ณ เวลานั้นกองทัพของกลุ่มประเทศ
สมาชิกอาเซียนได้เตรียมการในเรื่องนี้ค่อนข้างมากแล้ว
ดังจะเห็นได้จากความร่วมมือด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำ
เอกสาร “แนวความคิดว่าด้วยการใช้ทรัพยากรและ
ศักยภาพทางทหารอาเซียนในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม
และการบรรเทาภัยพิบัติ” ที่กระทรวงกลาโหมอินโดนีเซีย
เป็นผู้ยกร่างขึ้นมา รวมไปถึงความร่วมมือในการฝึกซ้อม
บรรเทาสาธารณภัยมากมายที่เกิดขึ้นในห้วง 2-3 ปีที่ผ่าน
มา เช่น การฝึกซ้อมบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพอาเซียน
ครั้งที่ 1 (AHX: ASEAN Humanitarian Assistance and
Disasterrelief Exercise) เมื่อเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2554 ณ
ฐานทัพทางจี้ ประเทศสิงคโปร์ การฝึกซ้อมบรรเทา
สาธารณภัยร่วมระหว่างกองทัพไทยและมาเลเซียภายใต้
รหัส JCEX THAMAL 2011 (Jointcombined Exercise
Thailand and Malaysia 2011) และการฝึกซ้อมบรรเทา
สาธารณภัยไทย-กัมพูชาในปี พ.ศ. 2555 ตามคำริของ
ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของไทย นอกจากนี้ยังมีการฝึกซ้อม
บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพอาเซียนครั้งที่ 2 ที่ประเทศ
บรูไน ในปี พ.ศ. 2556 ภัยความมั่นคงอีกรูปแบบหนึ่งของ
ประชาคมอาเซียนที่ “ศ.ดร.สุนทร ชูตินธรานนท์ ผู้อำนวยการ
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กล่าว
ถึงคือ การขยายอำนาจของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เข้า

สู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากอาเซียนในปัจจุบันเกิดช่อง
ว่างทางอำนาจขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยสังเกตได้จากการที่
ไม่มีประเทศมหาอำนาจใดสามารถส่งการอาเซียนได้เหมือน
ในอดีตที่ผ่านมา ทำให้มหาอำนาจพยายามใช้อำนาจในรูป
แบบต่าง ๆ เช่น ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี
ความรู้ ซึ่งถือเป็นอำนาจเชิงอ่อนโยน (Soft Power) หลัง
ไหลเข้าสู่ประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างไม่ขาดสาย ทั้งจาก
จีน สหรัฐฯ รัสเซีย อินเดีย และสหภาพยุโรป รวมถึงการ
ขยายตัวคืบคลานเข้ามาทางด้านการทหารในรูปของการ
ฝึกซ้อม การค้าอาวุธ การสนับสนุนยุทธโศปกรณ์ต่าง ๆ ทั้ง
ในรูปแบบการให้เปล่าและรูปแบบเงินกู้ระยะยาว จนทำให้
เกิดการถ่วงดุลอำนาจของมหาอำนาจในอาเซียนอย่าง
ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีปรากฏการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดว่าจะ
เกิดขึ้นในพม่า เมื่อประธานาธิบดีบารัค โอบามา เดินทาง
เยือนพม่าเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งที่ 2 ภาย
หลังจากที่เดินทางมาเยือนไทย เป็นการแสดงให้เห็นว่า
ความขัดแย้งกรณีสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในพม่า
จะไม่เป็นอุปสรรคด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกต่อ
ไป อีกทั้งพม่าจะไม่ถูกผลักดันให้ออกจากสังคมโลกแต่จะ
ค่อย ๆ ถูกดึงกลับเข้ามาอย่างช้า ๆ บนพื้นฐานของการมี
ผลประโยชน์ร่วมกัน การกลับมาสู่ภูมิภาคอาเซียน ตลอด
จนเอเชีย-แปซิฟิกของสหรัฐฯ นั้นเนื่องมาจากนโยบาย
“การปรับสมดุล” (Rebalancing Policy) ซึ่งเป็นนโยบาย
ที่พยายามปรับสมดุลความสัมพันธ์กับประเทศใน
ตะวันออกกลางและอัฟกานิสถาน กับประเทศต่าง ๆ ใน
ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ได้ทุ่มเท
ทรัพยากรและความสนใจไปยังภูมิภาคตะวันออกกลาง นับ
ตั้งแต่เหตุการณ์ 9/11 ในปี พ.ศ. 2544 ส่งผลให้ละเลย
ความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเกือบจะ
สิ้นเชิง ดังนั้น สหรัฐฯ ภายใต้อการบริหารงานของ
ประธานาธิบดีโอบามาจึงพยายามที่จะหันมาฟื้นฟูความ
สัมพันธ์กับประเทศเหล่านี้ขึ้นมาใหม่ เพราะประเทศ
พันธมิตรดั้งเดิมในภูมิภาคนี้ไม่ว่าจะเป็นไทย ฟิลิปปินส์ ที่
เคยเดินเคียงบ่าเคียงไหล่กับสหรัฐฯ มาตั้งแต่ยุคสงคราม
เย็น ล้วนแต่กำลังมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นใน
ภูมิภาคนี้ทั้งสิ้น อีกทั้งยังไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าสหรัฐฯ มี
ส่วนสำคัญในการสร้างประวัติศาสตร์เอเชีย-แปซิฟิกในรอบ
100 ปีที่ผ่านมา การกลับมาของสหรัฐฯ ในครั้งนี้จึงต้อง

จับตามองอย่างใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันจีนก็กำลังขยายวงอำนาจเข้าสู่ประเทศพม่าและเวียดนาม ซึ่งเคยเป็นคู่สงครามและความขัดแย้งในอดีต เพื่อหาทางถ่วงดุลอำนาจกับชาติตะวันตก ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้จึงไม่ได้อยู่ที่ว่ามหาอำนาจจะเข้ามาอย่างไร แต่อยู่ที่ว่าประชาคมอาเซียนจะวางตัวอย่างไร ในเมื่อปัจจุบันอาเซียนเองก็ยังมีปัญหากับมหาอำนาจดังกล่าวอยู่ไม่น้อย เช่น ปัญหาข้อพิพาทในหมู่เกาะทะเลจีนใต้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรน้ำมัน ที่นับวันจะหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน หรือปัญหาการเดินทางในลำน้ำโขง เป็นต้น ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่กองทัพลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องเตรียมการรับมืออย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหากใช้รูปแบบของกองทัพ “อียู” ในสหภาพยุโรปเป็นแบบแผน

บทบาทของหน่วยงานด้านความมั่นคงของประเทศไทยกับการดำเนินการให้ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

การพัฒนาของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ได้มีความก้าวหน้าไปอย่างมาก ภายหลังจากที่ได้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียนหรือธรรมนูญอาเซียนในปี พ.ศ. 2551 เพื่อวางกรอบทางกฎหมาย และโครงสร้างองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (Blueprints) ในทั้ง 3 เสาหลักคือ

1. การเมืองและความมั่นคง
2. เศรษฐกิจและสังคม
3. วัฒนธรรม

โดยมีเป้าหมายหลักในการรวมตัวที่สำคัญคือ การสร้างประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือกับสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และประชาชนในอาเซียนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจากการพัฒนาการดังกล่าว แต่ละเสาหลักได้จัดตั้งองค์กรในระดับต่าง ๆ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนดังกล่าว เช่น กระทรวงกลาโหมประเทศสมาชิกอาเซียนได้จัดตั้งการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Minister Meet: ADMM) และมีการเริ่มแนวคิดครั้งแรกโดยเจ้าหน้าที่ใน

ระดับกระทรวงกลาโหมเข้ามาประชุมร่วมกันที่ประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. 2549 และจากนั้นได้มีการพัฒนาการมาโดยต่อเนื่อง และได้ขยายความร่วมมือกับกระทรวงกลาโหมประเทศคู่เจรจาอีก 8 ประเทศคือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ อินเดีย รัสเซีย และนิวซีแลนด์ โดยได้จัดการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนและรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defense Minister – Plus : ADMM – Plus) ซึ่งการดำเนินการทั้ง 2 กรอบการประชุมคือ ADMM และ ADMM – Plus ได้นำไปสู่การจัดตั้ง Concept Paper ที่ทางกระทรวงกลาโหมจะต้องดำเนินการ ในปัจจุบันมีเอกสารที่สำคัญจำนวน 9 ฉบับคือ

1. เอกสารแนวความคิดว่าด้วยการใช้ทรัพยากรและศักยภาพทางทหารอาเซียน ในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Concept Paper on the Use of Asean Military Assets and Capacities in Humanitarian Assistance and Disaster Relief) ซึ่งยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมอินโดนีเซีย

2. เอกสารแนวความคิดว่าด้วยความร่วมมือระหว่างกลาโหมอาเซียนกับองค์กรภาคประชาสังคมในด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Concept Paper on the Use of Asean Defense Establishments and Civil Society Organizations (Csos) Cooperation on Non-Traditional Security) ซึ่งยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมไทย

3. เอกสารแนวความคิดในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของอาเซียน (Admm Concept Paper on Establishing ASEAN Defense Industry Collaboration) ซึ่งยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมมาเลเซีย

4. เอกสารแนวความคิดในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนว่าด้วยการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการรักษาสันติภาพของอาเซียน (ADMM Concept Paper on Establishing of ASEAN – Peacekeeping – Centers Network) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมไทยและกระทรวงกลาโหมอินโดนีเซีย

5. เอกสารแนวความคิดและแผนงานในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหม

ประเทศคู่เจรจาของคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (ADMM - Plus Concept Paper and Initial Workplan of the Experts' Working Group on HADR) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมเวียดนามและกระทรวงกลาโหมจีน

6. เอกสารแนวความคิดในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจาว่าด้วยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงทางทะเล (ADMM-Plus Concept Paper on Maritime Security Expert Working Group) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมมาเลเซียและกระทรวงกลาโหมออสเตรเลีย

7. แผนงานในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจาของคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพระหว่างปี พ.ศ. 2554-2556 (ADMM-Plus Work Plan of the Experts' Working Group on Peacekeeping Operations 2011-2013) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมฟิลิปปินส์ และกระทรวงกลาโหมนิวซีแลนด์

8. แผนงานในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมคู่เจรจาว่าด้วยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ทางทหาร (ADMM-Plus Concept Workplan on Experts' Working Group on Military Medicine) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมสิงคโปร์ และกระทรวงกลาโหมญี่ปุ่น

9. เอกสารแนวความคิดในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจาว่าด้วยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการต่อต้านการก่อการร้าย (ADMM-Plus Concept Paper on Experts' Working Group on Counter - Terrorism) ซึ่งร่วมยกร่างโดยกระทรวงกลาโหมอินโดนีเซียและกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ

จากการพัฒนาการดังกล่าวทำให้กระทรวงกลาโหมจำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินการให้สอดคล้อง โดยกระทรวงกลาโหมอยู่ระหว่างการจัดทำแนวทางในการปฏิบัติของกระทรวงกลาโหมในการรองรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ดังนี้

1. ปรับปรุงยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศกระทรวงกลาโหมในการรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ.

2558

2. การจัดตั้งกลุ่มงานด้านกฎหมายของกระทรวงกลาโหมเกี่ยวกับงานด้านอาเซียน

3. การบูรณาการกิจกรรมอาเซียนที่มีอยู่แล้ว เช่น การประชุมระดับผู้บัญชาการเหล่าทัพอาเซียน การประชุมระดับเจ้ากรมยุทธการอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ และการจัดการแข่งขันยิงปืนระดับกองทัพอาเซียน โดยมอบให้กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นผู้รับผิดชอบ

4. การจัดทำแผนงานงบประมาณด้านกิจการอาเซียน โดยเฉพาะงานการฝึกร่วมในปี พ.ศ. 2556 ของคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญ (Experts' Working Group: EWGS) ทั้ง 5 ด้าน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้แยกออกจากงานงบประมาณ และมีการจัดตั้งคำขอในระดับกระทรวงกลาโหม เพื่อเป็นพื้นฐานการดำเนินการด้านงบประมาณเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวต่อไปในอนาคต

5. การเพิ่มประสิทธิภาพ และจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความไว้วางใจ เช่น การปรับปรุงประสิทธิภาพกรมกิจการชายแดนทหาร สำนักงานประสานภารกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน สำนักงานผู้ช่วยทูตทหาร การจัดตั้งกองความมั่นคงชายแดนในระดับกระทรวงกลาโหม เป็นต้น

6. การส่งมอบภารกิจที่ไม่ใช่ภารกิจการป้องกันประเทศและการสนับสนุนการจัดตั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทำหน้าที่แทนทหาร เช่น การป้องกันชายฝั่ง งานด้านจับกุมผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมือง จับกุมยาเสพติดตามแนวชายแดน

7. การปรับปรุงหน่วยยุทธโศภรณ์ บุคลากรให้มีความเป็นสากลและสามารถรองรับการจัดตั้งกองกำลังอาเซียนในอนาคต เช่น ภารกิจลาดตระเวนในช่องแคบมะละกา การปราบปรามโจรสลัดในอ่าวเอเดน ชุดช่วยเหลือผู้ประสบภัยขนาดเล็กด้าน Humanitarian Assistance and Disaster Relief: HADR

8. การปรับปรุงแผนการป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม โดยเฉพาะในกรณีส่งมอบภารกิจการป้องกันชายแดนให้กับตำรวจตระเวนชายแดน และกรณีการส่งมอบภารกิจที่ไม่ใช่ภารกิจการป้องกันประเทศให้กับหน่วยราชการอื่น ๆ

9. การเสนอแผนงานและงบประมาณที่ต้องการ 3 ปี

(2556-2558) ในการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง
ในข้อ 5-8

10. พิจารณาจัดทำงบประมาณหรือทุนเพื่อการวิจัย
ของกระทรวงกลาโหมอาเซียน

11. ยกระดับศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์สถาบันป้องกัน
ประเทศเป็นศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ในระดับกระทรวง
กลาโหม

จากแนวทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในข้อ 1 และ 2 นั้น
จะเป็นงานที่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับนโยบาย โดยมีหน่วยงาน
เกี่ยวข้องที่สำคัญคือ สำนักนโยบายและแผนกลาโหม และ
กรมพระธรรมนูญที่จะดำเนินการในการพิจารณาแก้ไข
กฎหมายร่างกฎระเบียบ และประสานหน่วยงานในระดับ
กระทรวง เช่น กระทรวงการต่างประเทศ สภาความมั่นคง
แห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงพัฒนาความ
มั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งหน่วยงานในระดับปฏิบัติของ
กระทรวงกลาโหม ในการจัดทำแผนงานต่าง ๆ ขึ้นรองรับ
ซึ่งการดำเนินการที่สำคัญในระยะแรกปี พ.ศ. 2555 ให้แล้ว
เสร็จคือ การปรับปรุงยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ
กระทรวงกลาโหมให้ครอบคลุมการดำเนินการในกรอบ
อาเซียน โดยงานในระยะต่อไปที่สำคัญคือ การจัดตั้งกลุ่ม
งานด้านกฎหมายของอาเซียน พิจารณากฎระเบียบที่สำคัญ
ที่จะเกิดขึ้น เช่น กลไกรับข้อพิจารณาตามกฎบัตรอาเซียน
แนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct: COC)
 เป็นต้น

การดำเนินการเพื่อบูรณาการงานในอาเซียนในข้อ 3
นั้นเป็นการดำเนินการในกรอบอาเซียนที่สำคัญที่ได้
ดำเนินการอยู่แล้ว และจะดำเนินการต่อไปในอนาคต ซึ่ง
กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นองค์กรที่สำคัญที่จะต้อง
บูรณาการการดำเนินการของเหล่าทัพเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว
โดยให้มีการประสานสอดคล้องกับการดำเนินการของหน่วย
งานในระดับนโยบาย การดำเนินการภายใต้เอกสารแนว
ความคิดต่าง ๆ ในกรอบการประชุม ADMM และ ADMM-
Plus ในข้อ 4 เป็นการถ่ายทอดความร่วมมือลงสู่การปฏิบัติ
โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2556 นั้นจะมีการฝึกซ้อมภายใต้
เอกสารดังกล่าวจำนวนมาก ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณ
ค่อนข้างสูงและจะกระทบต่อภารกิจประจำของหน่วย
ดังนั้น แนวทางในการดำเนินการคือการจัดทำแผนงาน
โครงการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และขอรับการสนับสนุน

งบประมาณจากรัฐบาลเพิ่มเติมโดยกระทรวงกลาโหม ซึ่ง
หากกระทรวงกลาโหมได้จัดทำเป็นแนวทางเรียบร้อยแล้ว
การดำเนินการต่อไปในอนาคตจะไม่ประสบปัญหายุ่งยาก
มากนัก

แนวทางในข้อ 5-9 เป็นการปรับปรุงภารกิจ
จัดเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558
เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและมีความสำคัญเป็นอย่างสูง
เนื่องจากกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ มี
กำลังพลและยุทโธปกรณ์จำนวนมาก และได้รับมอบหมาย
ภารกิจที่หลากหลายและมีความสำคัญต่อประเทศมาก
อย่างใดก็ตาม การดำเนินการในด้านนี้มีความจำเป็นอย่าง
สูง ซึ่งแนวทางต่าง ๆ นั้นน่าจะมีทิศทางในการดำเนินการ
ที่สำคัญ ดังนี้

1. กระทรวงกลาโหมต้องเพิ่มระดับความไว้วางใจ
ระหว่างกลาโหมไทยและกลาโหมประเทศเพื่อนบ้านให้มี
ความโปร่งใส และสามารถแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร ซึ่ง
กระทรวงกลาโหมจะต้องเพิ่มบุคลากรและงบประมาณให้
หน่วยงานที่รับผิดชอบ

2. กระทรวงกลาโหมต้องส่งมอบภารกิจที่ไม่ใช่งานใน
ด้านการป้องกันประเทศให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ในการดำเนิน
การ เช่น การป้องกันชายฝั่ง การรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติ
ต่าง ๆ การจับแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง การปราบ
ปรามยาเสพติดตามแนวชายแดน

3. การปรับปรุงหน่วย บุคลากร ยุทโธปกรณ์ การฝึก
ให้มีความทันสมัย เพื่อเตรียมการในการจัดตั้งกองกำลัง
อาเซียน และการปฏิบัติการกิจสหประชาชาติ หรือภารกิจ
อื่น ๆ ในภูมิภาคที่สำคัญ เช่น การลาดตระเวนร่วมใน
ช่องแคบมะละกา การปราบโจรสลัดในอ่าวเอเดน การช่วย
เหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ รวมทั้งการ
ปฏิบัติการรักษาสันติภาพ โดยในเบื้องต้นให้จัดเตรียมชุด
ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติขนาดเล็ก เช่น ชุดแพทย์ หรือ
ชุดสุนัขทหาร เพื่อจัดทำเป็นบัญชีเตรียมพร้อม (Standby
Arrangement) ของกองกำลังดังกล่าวในกรอบอาเซียน
ซึ่งน่าจะสำเร็จได้ก่อนภายในปี 2558

4. ปรับแผนการป้องกันประเทศให้สอดคล้องกับการ
เป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 โดยให้เป็นภารกิจใน
กรอบของอาเซียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกรณีการส่งมอบ
ภารกิจการป้องกันชายแดนให้กับตำรวจตระเวนชายแดน

เป็นต้น

5. การดำเนินการดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลต้องรับทราบ และมีความจริงใจในการปรับสภาพของกองทัพดังกล่าว กระทรวงกลาโหมควรเสนอแผนงานพร้อมงบประมาณที่ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการภายใต้กรอบอาเซียนแนวทางในข้อ 10-11 เป็นเรื่องสำคัญที่กระทรวงกลาโหมจะต้องมีหน่วยงานด้านวิชาการขึ้นรองรับ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิชาการของกระทรวงกลาโหมเอง หรือร่วมมือกับสถาบันวิชาการภายในประเทศ โดยกระทรวงกลาโหม มีความจำเป็นที่จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับงานด้านความมั่นคงที่สำคัญโดยผู้บังคับบัญชาระดับสูงต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินการดังกล่าว

จากการดำเนินการดังกล่าวของกระทรวงกลาโหม หากสามารถที่จะดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว จะสนับสนุนให้การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะเสาหลักประชาคมการเมืองและความมั่นคง ซึ่งมีความประสงค์ให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีกฎเกณฑ์และบรรทัดฐาน และดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งเป็นภูมิภาคที่มีความเป็นเอกภาพ สงบสุข และมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ ซึ่งหากเป็นไปตามเป้าหมายแล้วประชาชนชาวไทยและประเทศไทย ซึ่งมีโครงสร้างพื้นฐานและศักยภาพในด้านต่าง ๆ ดีที่สุด ก็จะถูกอาเซียนโดยกฎบัตรอาเซียนบีบบังคับให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเมืองไปในรูปแบบที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากเรื่องนี้โดยตรง และหากมองในเสาหลักเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ประเทศไทยได้เปรียบมากที่สุด จะยิ่งส่งผลให้ประเทศไทยมีการพัฒนายิ่งขึ้นตามไปด้วย หากมองเฉพาะประโยชน์ที่กระทรวงกลาโหมจะได้รับนั้นถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่กระทรวงกลาโหมจะได้รับการปรับปรุงหน่วยให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น และมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น โดยใช้วาระเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง ซึ่งการขอรับงบประมาณสนับสนุนก็น่าจะได้รับการสนับสนุนมากกว่าในโอกาสอื่น ๆ ซึ่งหากกระทรวงกลาโหมได้ปรับปรุงตนเองแล้ว ก็จะเป็นที่เชื่อมั่น

ได้ว่าจะเป็นหลักประกันของชาติและของอาเซียนได้อย่างเต็มภาคภูมิ

สรุป

ในการก้าวไปสู่เวทีสากลของกองทัพไทย กับความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน หรืออาจเรียกว่า “กองทัพอาเซียน” กองทัพไทยควรคำนึงถึงความพร้อมของกองทัพเองด้วยในการปฏิบัติงานร่วมกับชาติอื่น โดยจะต้องสามารถดำรงเกียรติยศและศักดิ์ศรีโดยมีความสำเร็จเป็นเป้าหมาย และความสำเร็จนี้ต้องเอื้อประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนคนไทย รวมทั้งเป็นกลไกสนับสนุนการรวมตัวของสมาชิกประชาคมอาเซียนให้เป็นปึกแผ่นได้จริง

เมื่อพูดถึงความพร้อมในการปฏิบัติการกิจ แต่ละกองทัพ แต่ละชาติ อาจให้คำจำกัดความแตกต่างกัน ยิ่งถ้ามีตัวชี้วัดที่แตกต่างกัน หรือพูดกันคนละภาษา การปฏิบัติ การร่วมให้เกิดความกลมกลืนจะเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นขั้นตอนขั้นแรกที่ต้องคำนึงถึงคือความพร้อมของกองทัพไทยของเราเอง ในการปฏิบัติการร่วมระหว่างกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ให้สามารถเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการกิจตามแผนป้องกันประเทศของเราเอง ถึงแม้ว่ากองทัพไทยจะจัดการฝึกพร้อมทุกปีในรูปแบบต่าง ๆ คงต้องยอมรับว่าความพยายามในการฝึกในลักษณะที่มักพูดกันเสมอว่า “รบอย่างไร ฝึกอย่างนั้น” ในทางปฏิบัติอาจไม่เป็นไปตามที่กองทัพต้องการอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ ก็เพราะข้อจำกัดทางด้านงบประมาณส่วนหนึ่ง กับความเข้าใจของพวกเราเองในเรื่องความสำคัญของการปฏิบัติการร่วมอีกส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้กองทัพไทยจึงควรทบทวนบทบาทและทิศทางการพัฒนาในภาพรวมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบว่าเรามีความสมบูรณ์แบบในการเตรียมกำลังและการปฏิบัติการร่วมตามภารกิจมากน้อยเพียงใด มีกำลังที่ต้องการในขั้นต่ำเพียงพอสำหรับการป้องกันประเทศเพียงใด การได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่กองทัพไทยโดยกองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ จะต้องปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด เปิดเผย และมองภาพรวม ในเรื่องของความพร้อมสำหรับภารกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่เราอาจต้องเผชิญในปัจจุบันและอนาคต 5-10 ปีต่อไป กองทัพไทยควรมีแผนการพัฒนาในแง่ของการ

เตรียมกำลังและการใช้กำลังในการปฏิบัติการร่วมที่มีเป้าหมายตามระยะเวลาที่ชัดเจน โดยมีกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยบังคับบัญชารับผิดชอบในระดับนโยบาย หากกระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ มองเห็นความพร้อมและแผนพัฒนากองทัพไปในทิศทางเดียวกัน มีความเอื้ออาทรระหว่างกันในการปรึกษาหารือเรื่องงบประมาณ การพัฒนากองทัพตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในภาพรวมของกองทัพไทย โดยคุณ้ำหนักความจำเป็นในการพัฒนาของแต่ละเหล่าทัพ แทนที่จะดูอัตราส่วนของงบประมาณเช่นที่ปฏิบัติอยู่ การเตรียมความพร้อมในการก้าวไปสู่เวทีสากล ย่อมเป็นไปด้วยความกลมกลืน ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลตามความจำเป็นของสภาพแวดล้อม สรุปลงข้อแรกที่จะต้องมีการตอบคือ กองทัพไทยพร้อมปฏิบัติการร่วมมากน้อยเพียงใด เรามีจุดแข็งในด้านใดบ้าง เหล่าทัพใดบ้าง เราจะเน้นจุดแข็งใดในการนำเสนอเวทีประชาคมอาเซียน นอกจากนี้กองทัพอไทยจะต้องประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม สภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงการคลัง สำนักงบประมาณ ฯลฯ เพื่อให้หน่วยต่าง ๆ เหล่านี้มีความเข้าใจในความจำเป็นที่กองทัพไทยจะต้องเตรียมกำลังให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติการกิจทั้งในประเทศและนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการทางทหาร หรือการปฏิบัติการในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่การปฏิบัติการทางทหาร เช่น การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การช่วยในการพัฒนาประเทศตามที่รัฐบาลมอบหมาย การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น หากหน่วยเหล่านี้สนับสนุนกองทัพไทยในส่วนที่เกี่ยวข้อง การเตรียมกำลังและการปฏิบัติการกิจของกองทัพไทย จะเป็นไปด้วยความราบรื่นตามความจำเป็น ทั้งนี้ นโยบายรัฐบาลที่จะสนับสนุนกองทัพจะต้องมีความชัดเจนด้วย

โจทย์ข้อที่ 2 คือ กองทัพไทยจะร่วมกับสมาชิกประชาคมอาเซียนอย่างไร ถึงแม้ว่าประเทศในประชาคมอาเซียนจะมีความร่วมมือในลักษณะทวิภาคีและพหุภาคีอยู่บ้างแล้วก็ตาม เราคงต้องหารือกับเพื่อนสมาชิกในประชาคมในภาพรวมอีกเช่นกัน หมายถึงผู้แทนกองทัพไทยร่วมกับผู้แทนกองทัพประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน

ควรพบปะหารือและกำหนดสถานการณ์ร่วมที่ประชาคมอาเซียนต้องเผชิญในอนาคตนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อาทิ การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ โจรสลัด ฯลฯ ทุกประเทศหรือเสียงส่วนใหญ่ควรเห็นพ้องต้องกันในเรื่องเป้าหมายในการสนับสนุนความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียนร่วมกัน โดยมีกองทัพแต่ละประเทศเป็นกลไกสำคัญส่วนหนึ่งเมื่อได้เป้าหมายร่วมแล้วจึงจะสามารถพูดจากันได้ว่าในแต่ละเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดให้ใครจะรับผิดชอบอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมของประชาคมอาเซียนจะปฏิบัติการร่วมกันอย่างไร มีระเบียบปฏิบัติการร่วมในลักษณะใด ในการใช้เครื่องมือหรือทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และจะจัดการอย่างไร ควรหรือไม่ที่จะมีคณะเสนาธิการร่วม โดยมีผู้แทนแต่ละชาติมาขึ้นเป็นการประจำเพื่อให้สามารถประสานงาน ประสานการปฏิบัติกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ที่สำคัญคือเป็นการปฏิบัติการร่วมที่ประเทศสมาชิกสามารถปฏิบัติได้จริง ยอมรับได้ และเชื่อมั่นในผลลัพธ์ของการปฏิบัติการร่วมกันว่าจะส่งผลดีต่อประชาคมอาเซียนเป็นส่วนรวมแน่นอนว่าแต่ละชาติย่อมต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติตน แต่ละชาติมีขีดความสามารถทางทหารที่แตกต่างกัน มีงบประมาณสนับสนุนไม่เท่ากัน มีแบบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมแตกต่างกัน การได้มาซึ่งภาพรวมและการเสียสละของแต่ละชาติในทิศทางเดียวกันจึงไม่ใช่เรื่องง่าย อย่างไรก็ตาม การเจรจาหารือกันโดยยึดภาพรวมของประชาคมอาเซียนและความสำเร็จที่จะส่งผลดีต่อส่วนรวม โดยไม่นำความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกเฉพาะกรณีมาเป็นประเด็นย่อมจะช่วยให้การบรรลุเป้าหมายร่วมของประชาคมอาเซียน ในส่วนที่ต้องใช้กองทัพเป็นกลไกมีความเป็นไปได้สูงและเป็นไปได้จริง ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือนโยบายรัฐบาลในเรื่องประชาคมอาเซียนและความร่วมมือแบบพหุภาคีในด้านการทหารในนามของประชาคมอาเซียนต้องชัดเจนเช่นเดียวกับนโยบายต่อกองทัพในการปฏิบัติการภายในประเทศ

ดังนั้น คำถามสำคัญทั้งในส่วนของกองทัพไทยเองและในส่วนของประเทศสมาชิกในภาพรวม เป็นคำถามที่ต้องใช้ความเข้าใจ ความมุ่งมั่น และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ทั้งนี้ ผลประโยชน์ของชาติและ

ประชาชนคนไทย และผลประโยชน์ของประชาคมอาเซียน เป็นตัวตั้งที่เราต้องควรคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา และกองทัพไทยควรทำความเข้าใจกับประชาชนชาวไทยด้วยว่าเราจะก้าวไปสู่เวทีสากลในระดับภูมิภาคในครั้งนี้อย่างไร เพื่ออะไร คนไทยจะได้มีความภาคภูมิใจในกองทัพไทย และกองทัพไทยจะได้เป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความภาคภูมิใจให้ประชาคมอาเซียน มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่เกรงใจ และยอมรับในเวทีโลกเมื่อมีการพูดถึงประชาคมอาเซียนในแง่ของความมั่นคง ภายใต้กรอบนโยบายรัฐบาลไทยที่เข้าใจปัญหาและสนับสนุนกองทัพไทยในการนี้อย่างจริงจัง

จากการสำรวจตัวเองไปสู่การเจรจากับประเทศสมาชิกในโจทย์ทั้ง 2 ข้อที่กล่าวมาแล้ว โจทย์ข้อที่ 3 คือ ในอนาคตหลังจากที่มีการรวมตัวกันแล้ว กองทัพไทยจะมีบทบาทและทิศทางอย่างไร ในเรื่องนี้เราคงต้องย้อนกลับไปทบทวนข้อแรกตรงคำตอบที่ว่า เรามีจุดแข็งอะไรที่จะนำเสนอประชาคมอาเซียน เช่น ลักษณะวัฒนธรรมในการประนีประนอม ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ เป็นจุดแข็งของ “กองทัพไทย” ในการรักษาสันติภาพ หรือการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เป็นต้น กองทัพไทยควรมีบทบาทนำในประชาคมอาเซียนในจุดแข็งของเรา และร่วมมือกับประเทศสมาชิกด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน โดยพยายามใช้ภูมิยุทธศาสตร์ที่ได้เปรียบในการดำเนินบทบาทนำในสาขาที่ชัดเจน ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนคนไทย รวมทั้งประโยชน์ต่อประชาคมอาเซียน จะเกิดขึ้นอย่างมหาศาลในอนาคต

บรรณานุกรม

เอกสารความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของ
ไทย สู่เส้นทางอาเซียน 2015 โดยสถาบันเทคโนโลยี
ป้องกันประเทศ (องค์การมหาชน) กระทรวงกลาโหม
สุรชาติ บำรุงสุข. “ระบบทหารไทย: บทศึกษากองทัพใน
บริบททางสังคม-การเมือง”, เอกสารวิชาการ สถาบัน
ศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ 5, 2530, หน้า
100-110.

วิทยุสราญรมย์ AM 1575 KHZ รายการรอบบ้านเรา/เรา
คืออาเซียน ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 06.00-07.00 น.
กวี หวังนิเวศน์กุล และคณะ, การศึกษาคุณลักษณะของ
เส้นทางการค้าที่โลกต้องการ, วารสารร่มไพร่ทอง, ปี
ที่ 24 ฉบับที่ 9, 2558

สมาคมธุรกิจการส่งออกแห่งประเทศไทย, การสัมมนาทาง
วิชาการเรื่องการจัดการปัญหาได้แย้งระหว่างผู้ส่งออก
กับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,
2559

วารสารหลักเมือง สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ปีที่ 21
ฉบับที่ 253 เดือนเมษายน 2555

วารสารหลักเมือง สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ปีที่ 21
ฉบับที่ 255 เดือนพฤษภาคม 2555

[http://www.dti.or.th/images/stories/120319_dti_](http://www.dti.or.th/images/stories/120319_dti_asian_2015/paper/dti_book_opt.pdf)
[asian_2015/paper/dti_book_opt.pdf](http://www.dti.or.th/images/stories/120319_dti_asian_2015/paper/dti_book_opt.pdf)

<http://www.mfa.go.th/asean>

<http://www.facebook.com/เราคืออาเซียน>

[http://schillerinstitute.org/strategic/2014/0905-](http://schillerinstitute.org/strategic/2014/0905-shixiu-1belt_1road.htm:hktdc_research)
[shixiu-1belt_1road.htm:hktdc_research](http://schillerinstitute.org/strategic/2014/0905-shixiu-1belt_1road.htm:hktdc_research) (2558)

รายงานของ IDI เรื่อง Making Inroads: Chinese
Infrastructure Investment in ASEAN and
Beyond การวิจัยและการผลิตเอกสารนี้ได้รับการ
สนับสนุนจาก Heinrich-Böll-Stiftung เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มูลนิธิ McKnight และมูลนิธิ Planet
Wheeler พิมพ์โดยได้รับอนุญาตจาก Creative
Commons Attribution-Noncommercial-
Sharealike 4.0 International License

ลดโลกร้อนด้วยกลไกราคา

Combating Climate Change with Carbon Pricing

ดร.พงษ์วิภา หล่อสมบุญ

รองผู้อำนวยการ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)

Pongvipa Lohsomboon, Ph.D.

Deputy Executive Director,

Thailand Greenhouse Gas Management Organization

(Public Organization)

E-mail: pongvipa.po@thaindc.org

บทคัดย่อ

กลไกการราคาคือหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ใช้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีการกำหนดราคาหรือเพิ่มต้นทุนให้แก่ผู้ปล่อยก๊าซเรือนกระจก การใช้กลไกการราคามี 2 แนวทางหลัก ได้แก่ การใช้ภาษีคาร์บอน และระบบการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ETS) ซึ่งมีการใช้กลไกตลาดเพื่อให้เกิดการซื้อขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ลดได้ ตลาดคาร์บอนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตลาดคาร์บอนภาคบังคับ และตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจ กลไกการราคาโดยเฉพาะที่ใช้ตลาดคาร์บอนสามารถสร้างความยืดหยุ่นในการลดก๊าซเรือนกระจกโดยรวมได้ ทำให้การลดก๊าซเรือนกระจกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีต้นทุนต่ำสุดต่อสังคม อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ กระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมทางการตลาดและเทคโนโลยีที่สะอาดมากขึ้น

คำสำคัญ: กลไกการราคา, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, ภาษีคาร์บอน, ระบบการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก, ตลาดคาร์บอน

ABSTRACT

Carbon pricing is one of the best ways to combat climate change by shifting external costs of greenhouse gases from the public to the polluter. There are two main types of carbon pricing: carbon tax and emissions trading systems (ETS) which uses a market-based mechanism. A carbon market is created from the trading of carbon emission allowances or carbon credits from emissions reduction projects. Two types of carbon market exist; the regulatory compliance and the voluntary markets. Carbon pricing, especially carbon market, is an efficient way to reduce greenhouse gas emissions while enabling the overall environmental goal to be achieved in the most flexible and least costly way to society. The carbon price also stimulates clean technology and market innovation, sustainable and robust economic growth.

Keywords: Carbon Pricing, Climate Change, Carbon Tax, Emissions Trading Systems, Carbon Market

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) หรือภาวะโลกร้อน (Global Warming) ถือเป็นหนึ่งในสิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ของโลกที่เรียกว่า Global Megatrend และเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันเป็น 3 ขาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีสาเหตุหลักจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ (Anthropogenic Greenhouse Gas Emissions)

ก๊าซเรือนกระจกมีคุณสมบัติในการดูดกลืนความร้อน ทำให้ความร้อนไม่สามารถระบายออกไปนอกบรรยากาศโลกได้ จึงทำให้เกิด “ภาวะโลกร้อน” ก๊าซเรือนกระจกในธรรมชาติมีหลายชนิด แต่ก๊าซเรือนกระจกที่ถูกควบคุมโดยพิธีสารเกียวโตมี 7 ชนิด ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ก๊าซมีเทน (CH₄) ก๊าซไนตรัสออกไซด์ (N₂O) ไฮโดรฟลูออโรคาร์บอน (HFC) เพอร์ฟลูออโรคาร์บอน (PFC) ซัลเฟอร์เฮกซะฟลูออไรด์ (SF₆) และไนโตรเจนไตรฟลูออไรด์ (NF₃)

ผลเสียหายของภาวะโลกร้อนเกิดจากการที่ลักษณะทางกายภาพของภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงในปริมาณฝน ปริมาณวันที่ฝนตก อุณหภูมิ น้ำทะเล อุณหภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของพายุ ความสูงของน้ำทะเล ความเค็มและความเป็นกรดของน้ำทะเล และการไหลของกระแสน้ำอุ่นน้ำเย็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย จากรายงาน Stern Review Report on the Economics of Climate Change คาดว่าหากปล่อยให้เกิดภาวะโลกร้อนโดยไม่มีการแก้ไขจะเกิดผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของโลกมากถึงร้อยละ 5-20 ต่อปี แต่หากเริ่มแก้ไขปัญหาวภาวะโลกร้อนอย่างจริงจัง อาจสามารถจำกัดขนาดของผลกระทบดังกล่าวให้เหลือเพียงร้อยละ 1 ของ GDP เท่านั้น

ที่ผ่านมาประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นที่ประจักษ์ เช่น การเกิด

มหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 มีราษฎรได้รับผลกระทบกว่า 12.8 ล้านคน ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายคิดเป็นมูลค่า 50,183 ล้านบาท เมื่อนับรวมความสูญเสียจากทรัพย์สินของเกษตรกร 14,810.60 ล้านบาท รวมส่วนของภาครัฐ 10,733.50 ล้านบาท รวมความเสียหายทั้งหมด 75,727.16 ล้านบาท โดยที่ธนาคารโลกได้ประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท และจัดให้เป็นภัยพิบัติที่มีมูลค่าความเสียหายมากที่สุดเป็นอันดับ 4 ของโลก

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนจึงนับเป็นปัญหาสำคัญที่ประชาคมโลกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการลดและควบคุมปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยจากกิจกรรมต่าง ๆ อย่างจริงจัง มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่าง ๆ ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น การใช้กลไกราคาในการเก็บภาษีคาร์บอน การออกกฎหรือระเบียบ หรือการกำหนดมาตรฐานการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี การรณรงค์หรือสร้างแรงจูงใจเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภค การจัดตั้งกองทุนคาร์บอน ฯลฯ

หลักการของกลไกราคา

กลไกราคาเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มีประสิทธิภาพ โดยมีหลักการคือ ก๊าซเรือนกระจกที่ถูกปล่อยจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ทั้งการผลิตสินค้าและบริการ การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทิ้งขยะ และอื่น ๆ นั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งใจจะปล่อย และมีผลกระทบภายนอกเชิงลบ (Negative Externality) หมายความว่า ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเลยก็ยังคงได้รับผลกระทบจากการที่ผู้อื่นปล่อยก๊าซเรือนกระจกไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าการผลิตและบริโภคโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบภายนอกนั้น เป็นการไม่คำนึงถึงต้นทุนที่แท้จริงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของตน จึงทำให้ทั้งผู้ผลิตตัดสินใจผลิตมากกว่าจุดที่เหมาะสม และผู้บริโภคก็บริโภคมากกว่าจุดที่เหมาะสมเช่นเดียวกัน เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น เหตุการณ์ลักษณะนี้กล่าวได้

ว่าเกิด “ความล้มเหลวของตลาด” (Market Failure) เนื่องจากการผลิตและบริโภคที่มากเกินไปส่งผลเสียต่อสังคมโดยรวม และสังคมต้องเป็นผู้แบกรับภาระต้นทุนนั้นไว้ หรือถ้าหากพิจารณาด้านต้นทุนและราคาสินค้าก็กล่าวได้ว่าต้นทุนการผลิตและราคาสำหรับผู้บริโภคจ่ายไม่สามารถสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง เพราะไม่ได้รวมเอาต้นทุนจากผลกระทบจากภายนอกหรือต้นทุนต่อสังคมไว้ในราคาซื้อขายด้วยนั่นเอง

ดังนั้น ผู้มีอำนาจ เช่น รัฐบาล หรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถเลือกใช้วิธีการแทรกแซงตลาดเพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคตัดสินใจผลิตและบริโภคในระดับที่เหมาะสม โดยคำว่าเหมาะสมในทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงระดับที่ต้นทุนรวมของทั้งสังคม ทั้งต้นทุนการผลิต ความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยมลพิษ และต้นทุนการบำบัดมลพิษ (รวมผู้ผลิต ผู้บริโภค บุคคลที่ 3 สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ) อยู่ในระดับต่ำที่สุด วิธีการแทรกแซงมีได้หลายวิธี โดยแต่ละวิธีก็มีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ทั้งนี้ วิธีการแทรกแซงสามารถแบ่งประเภทออกได้เป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

(1) การแทรกแซงโดยไม่อาศัยกลไกราคา การแทรกแซงในรูปแบบนี้จะอาศัยการกำหนดกฎเกณฑ์โดยผู้มีอำนาจ เช่น การห้ามไม่ให้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกเกินกว่ากำหนด การบังคับให้ใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีตามที่รัฐกำหนดไว้ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกของแต่ละแหล่งที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก และไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาเทคโนโลยีให้ดีกว่าเทคโนโลยีที่กฎหมายกำหนด จากการพิสูจน์โดยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พบว่า การควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (หรือมลพิษอื่น ๆ) ด้วยวิธีการนี้ จะไม่ทำให้สังคมไปสู่จุดที่มีต้นทุนรวมต่ำที่สุด เพราะเป็นกลไกที่ขาดความยืดหยุ่น

(2) การแทรกแซงโดยอาศัยกลไกราคา คือ การสร้างกลไกราคาให้กับสิ่งที่ไม่มีราคาอย่างก๊าซเรือนกระจก โดยอาศัยแนวคิดที่ต้องผลักต้นทุนของผลกระทบภายนอกให้เข้าสู่กระบวนการตัดสินใจผลิตของผู้ผลิตสินค้าและบริการ (Internalization of Externality) ซึ่งทำให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบผลของการสร้างความเสียหายให้แก่สังคมโดย

รวม ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และปริมาณการผลิตลดลงจนเข้าสู่ระดับที่เหมาะสม กลไกราคานี้สร้างความยืดหยุ่นในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ กล่าวคือ หากแหล่งปล่อยใดสามารถลดก๊าซเรือนกระจกได้ด้วยต้นทุนที่ถูกกว่าต้นทุนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ต้องจ่ายให้แก่ตลาด ก็ย่อมทำการลดด้วยตนเอง ในขณะที่ผู้ที่ลดก๊าซเรือนกระจกได้ด้วยต้นทุนที่แพงก็จะเลือกวิธีการจ่ายค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้แก่ตลาด ซึ่งวิธีการนี้สามารถนำไปสู่จุดที่สังคมโดยรวมเผชิญต้นทุนต่ำที่สุด

แนวทางการใช้กลไกราคาในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

การใช้กลไกราคาในการจำกัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกนั้นว่าเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยการกำหนดราคา หรือเพิ่มต้นทุนให้แก่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสามารถกระทำได้ 2 แนวทางคือ การใช้ภาษีคาร์บอน และการใช้กลไกการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

(1) ภาษีคาร์บอน หมายถึง การกำหนดให้ผู้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต้องจ่ายค่าปล่อยมลพิษตามหลักการของ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” หรือ “Polluter Pays Principle” โดยรัฐบาลสามารถกำหนดอัตราภาษีต่อหน่วยการปล่อยมลพิษ ซึ่งอาจจะเก็บจากการใช้ประโยชน์ด้านทาง เช่น การเก็บภาษีตามปริมาณคาร์บอนในน้ำมันเชื้อเพลิง (Carbon Tax) หรือเก็บจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิของแหล่งปล่อย (Emission Tax) ก็ได้ อัตราภาษีนี้เป็นหัวใจสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดว่าสังคมจะสามารถบรรลุจุดที่มีต้นทุนโดยรวมต่ำที่สุดได้หรือไม่ ในทางเศรษฐศาสตร์อัตราภาษีที่เหมาะสมคือระดับที่ทำให้ต้นทุนการบำบัดก๊าซเรือนกระจกส่วนเพิ่ม (Marginal Abatement Cost) เท่ากับต้นทุนความเสียหายของสังคมส่วนเพิ่ม (Marginal Damage Cost) พอดี ภาษีคาร์บอนมีข้อดีคือ ช่วยให้รัฐบาลมีรายได้ ลดการบิดเบือนของการจัดสรรทรัพยากร กระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงเทคโนโลยี มีความยืดหยุ่นในการปรับอัตราภาษี แต่ก็มีข้อเสีย เช่น รัฐหรือผู้กำหนดนโยบายจะต้องรู้ข้อมูลที่ชัดเจน ทั้งต้นทุนการลดก๊าซเรือนกระจก ต้นทุนความเสียหาย ต้องทราบความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานในตลาด เป็นต้น

(2) กลไกการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Emission Trading Scheme: ETS) เป็นกลไกทางการตลาดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งรัฐหรือผู้มีอำนาจกำหนดเพดานการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Cap) ในภาพรวม และจัดสรร (Allocation) “สิทธิ” (Right) ในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นใบอนุญาตในปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Allowance) แก่องค์กรที่อยู่ภายใต้ระบบ ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีหน้าที่ต้องส่งมอบใบอนุญาตปล่อยก๊าซเรือนกระจกคืน (Surrender) แก่ผู้กำกับดูแลระบบในจำนวนที่เท่ากับปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของตนในช่วงเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ เหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้องค์กรที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำกว่าใบอนุญาตสามารถขายสิทธิ (Trade) ให้แก่องค์กรอื่นที่ต้องการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากกว่าสิทธิที่ตนได้รับ จึงทำให้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งตามปกติจะไม่มีราคาลับมีราคา และทำให้เกิดตลาดซื้อขายคาร์บอนซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการลดก๊าซเรือนกระจก หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ตลาดคาร์บอน” นั่นเอง

จากผลการศึกษาของธนาคารโลกในปี ค.ศ. 2015 มีประเทศที่นำกลไกราคา เช่น ระบบภาษีคาร์บอน และระบบซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมาใช้ลดก๊าซเรือนกระจก 23 ระบบใน 39 ประเทศ มูลค่าของงบประมาณในที่ใช้ในการนำกลไกราคาไปสู่การปฏิบัตินั้นสูงถึง 50,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยครอบคลุมปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกถึง 4.67 กิกะตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าต่อปีคิดเป็นร้อยละ 4 ของปริมาณก๊าซเรือนกระจกทั้งโลก และในปี ค.ศ. 2017 มี 40 ประเทศ และมากกว่า 20 เมือง/มลรัฐ ใช้กลไกราคาควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ร้อยละ 13 ของปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งโลกต่อปี

รายงานของ International Carbon Action Partnership (ICAP) ในปี ค.ศ. 2016 ระบุว่า ทั่วโลกมีการใช้ระบบการซื้อขายใบอนุญาตปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยปัจจุบันมีการใช้ระบบซื้อขายใบอนุญาตปล่อยก๊าซเรือนกระจกแล้วใน 35 ประเทศ 13 รัฐ และ 7 เมือง ซึ่งครอบคลุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณ 6,780 ล้านตัน

ตลาดคาร์บอน

ตลาดคาร์บอนแบ่งออก 2 ประเภท ได้แก่

(1) ตลาดคาร์บอนตามกฎหมาย (Mandatory Carbon Market) หรือตลาดภาคบังคับ หมายถึง ตลาดที่จัดตั้งขึ้นจากผลบังคับในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามกฎหมาย ซึ่งต้องมีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะผู้ออกกฎหมายและเป็นผู้กำกับดูแลปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยผู้ที่เข้าร่วมในตลาดจะต้องมีเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย (Legally Binding Target) อย่างไรก็ดี ผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จะถูกลงโทษหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติกฎหมาย ดังนั้น จึงสามารถแบ่งตลาดคาร์บอนแบบทางการออกเป็น 2 ลักษณะคือ การกำหนดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมีบทลงโทษผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเป้าหมายได้ และการกำหนดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ไม่มีบทลงโทษ แต่จะมีสิ่งจูงใจให้ผู้ที่ทำได้ดีกว่าเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

(2) ตลาดคาร์บอนแบบภาคสมัครใจ (Voluntary Carbon Market) หมายถึง ตลาดซื้อขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ถูกสร้างขึ้นโดยไม่ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมก๊าซเรือนกระจกมาบังคับ การจัดตั้งตลาดมักเกิดจากความร่วมมือของผู้ประกอบการในภาคเอกชน ผู้ที่เข้าร่วมซื้อขายในตลาดนั้นยินดีเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ โดยอาจจะมีการตั้งเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของตนเองโดยสมัครใจ (Voluntary Cap-and-Trade) แต่ไม่ได้มีผลผูกพันตามกฎหมาย (Non-legally Binding Target) ซึ่งอาจมีการซื้อขายผ่านกลไกตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือซื้อขายในระบบทวิภาค (Over-the-Counter: OTC) ซึ่งไม่มีระบบการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ชัดเจน มีเพียงการตกลงกันระหว่างผู้ต้องการซื้อและผู้ขาย ซึ่งทำให้มีต้นทุนในการจัดการต่ำกว่าและดำเนินการได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม เป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอาจถูกกำหนดโดยผู้กำกับดูแลตลาด (Regulator) หรือเป็นการตั้งเป้าหมายโดยสมัครใจของภาคเอกชนก็ได้

ประโยชน์ของการใช้กลไกราคา

ตามหลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ กลไกราคาและตลาดคาร์บอนสามารถสร้างความยืดหยุ่นในการลดก๊าซเรือนกระจกโดยรวมได้ ทำให้การลดก๊าซเรือนกระจกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) เกิดการลดก๊าซเรือนกระจกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีต้นทุนต่ำ ตัวอย่างเช่น ระบบซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของสหภาพยุโรป (EU-ETS) พบว่า ต้นทุนในการลดก๊าซเรือนกระจกต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้

2) ตอบสนองต่อความผันผวนของปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้ดีกว่านโยบายอื่น ๆ

3) กระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมการลดก๊าซเรือนกระจก และช่วยให้การดำเนินธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกได้โดยไม่เกิดภาระมากเกินไป

4) ทำให้เกิดระบบการตรวจวัด รายงาน และทวนสอบ (Measurement, Reporting and Verification: MRV) ที่ถูกต้อง

5) ส่งเสริมให้เกิดการลดก๊าซเรือนกระจกในระดับโครงการ ซึ่งเกิดผลประโยชน์ร่วม (Co-benefit) ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น เช่น การลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นโดยนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงพลังงาน การลดการใช้ทรัพยากรเชื้อเพลิงที่ไม่สามารถทดแทนได้ คุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมของชุมชนดีขึ้น มีการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีสะอาดทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ

6) มีโอกาสในการเชื่อมโยงตลาดเพื่อลดต้นทุนการลดก๊าซเรือนกระจกของโลก ลดความผันผวนของราคา เสริมสภาพคล่องของตลาด และลดแรงกดดันด้านการแข่งขันทางการค้า

สถานการณ์ตลาดคาร์บอนในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกในกลุ่มประเทศนอกภาคผนวกที่ 1 (Non Annex I) ของพิธีสารเกียวโต จึงไม่มีพันธกรณีในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่สามารถช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้โดยสมัครใจ ผ่านกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism:

CDM) ดังนั้น องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) หรือ อบก. (Thailand Green House Gas Management Organisation: TGO) จึงได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2551 ภายใต้การกำกับของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็น Designated National Authority (DNA) ให้การรับรองโครงการลดก๊าซเรือนกระจก CDM ซึ่ง ณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 มีโครงการ CDM ของประเทศไทยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจาก CDM Executive Board ของ UNFCCC จำนวน 147 โครงการ มีปริมาณคาร์บอนเครดิต (CERs) ที่คาดว่าจะเกิดจากโครงการเหล่านี้เท่ากับ 7.24 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าต่อปี

นอกจากนี้ อบก. ได้จัดตั้งตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจภายในประเทศในปี พ.ศ. 2555 เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยมีกิจกรรมการลดก๊าซเรือนกระจกโดยใช้กลไกตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) การซื้อขายคาร์บอนเครดิตจากโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานต่างประเทศ (Verified Emission Reduction: VER) (2) การซื้อขายคาร์บอนเครดิตจากโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานประเทศไทย (Thailand Voluntary Emission Reduction Project: T-VER) และ (3) การซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจของประเทศไทยในระดับอุตสาหกรรม (Thailand Voluntary Emissions Trading Scheme: TVETS) ในปี พ.ศ. 2558 เพื่อทดสอบระบบการตรวจวัด รายงาน และทวนสอบ การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และกฎการดำเนินงานของระบบ Thailand V-ETS ที่ได้ออกแบบไว้กับอุตสาหกรรมนำร่อง 7 สาขา

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกได้มีการศึกษาราคาคาร์บอนเครดิตที่เหมาะสมของประเทศไทยเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ รวมถึงข้อดีข้อเสียในการเชื่อมโยงกับตลาดคาร์บอนระหว่างประเทศ พบว่าต้นทุนการดำเนินโครงการลดก๊าซเรือนกระจกโดยทั่วไปอยู่ระหว่าง 190-1,390 บาทต่อตันคาร์บอนเครดิต ในขณะที่ต้นทุนในการบริหารจัดการด้านคาร์บอนเครดิตอยู่ระหว่าง 10-15 บาทต่อตันคาร์บอนเครดิต (สำหรับโครงการประเภทก๊าซชีวภาพและลมร้อนทั้ง) หากนำจากผลการศึกษาดังกล่าวมาใช้พิจารณาในเรื่องเกณฑ์การตั้งราคาขายคาร์บอนเครดิตสำหรับประเทศไทย

พบว่าข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการตั้งราคาคาร์บอนเครดิตต่อหน่วยควรจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายเพื่อขึ้นทะเบียนโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและต้นทุนการขายคาร์บอนเครดิต และ/หรือสูงกว่าต้นทุนการดำเนินโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ดังนั้น ราคาคาร์บอนเครดิตควรจะสูงกว่า 10 บาทต่อตันคาร์บอนเครดิต (หากใช้เกณฑ์ที่คิดจากต้นทุนในการบริหารจัดการด้านคาร์บอน) หรือสูงกว่า 190 บาทต่อตันคาร์บอนเครดิต (หากใช้เกณฑ์ที่คิดจากต้นทุนการดำเนินโครงการ) ผู้ประกอบการบางรายจึงจะยินดีขายคาร์บอนเครดิต

อย่างไรก็ตาม การสร้างการยอมรับคาร์บอนเครดิตที่เกิดจากตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจของประเทศไทยต้องคำนึงถึง (1) คุณภาพของคาร์บอนเครดิตที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีที่ใช้กำหนดในระดับสากลหรือสอดคล้องกับมาตรฐานคาร์บอนเครดิตของประเทศผู้ซื้อ และ (2) ความพยายามในการพัฒนาตลาดภาคบังคับและความเข้มงวดในการกำหนดเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ

สรุป

กลไกราคาเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างทางเลือกให้กับผู้ประกอบการในการลดก๊าซเรือนกระจกด้วยตนเองในกรณีที่มีต้นทุนการลดก๊าซเรือนกระจกต่ำ และนำสิทธิการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เหลือไปขายในตลาด หรือเลือกที่จะลดเองบางส่วนและซื้อสิทธิจากตลาดในบางส่วน ในกรณีที่มีต้นทุนการลดก๊าซเรือนกระจกสูงเพื่อนำไปใช้ชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกขององค์กร และลดภาระต้นทุนการลดก๊าซเรือนกระจกในภาพรวมขององค์กร อย่างไรก็ตาม การใช้กลไกราคาในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเป็นเรื่องใหม่ในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นจากการนำกลไกราคามาใช้ การสร้างมาตรการจูงใจในการดำเนินงาน การสร้างอุปสงค์ทางการตลาด การทดสอบเครื่องมือ กลไก ระบบการตรวจวัด รายงาน และทวนสอบ เพื่อให้คาร์บอนเครดิตของประเทศไทยเป็นที่เชื่อถือได้ ตลอดจนการศึกษาความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงกับตลาดคาร์บอนต่างประเทศ ทั้งนี้

เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการนำกลไกราคามาใช้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศ อันจะทำให้การพัฒนาประเทศไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำต่อไป

บรรณานุกรม

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก. **สู้ภัยด้วยตลาดคาร์บอน**. กรุงเทพมหานคร: 2559.

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก. **กลไกราคาเพื่อลดปัญหาโลกร้อน**. กรุงเทพมหานคร: 2559.

Kossoy, A. and Peszko, G. **State and Trends of Carbon Pricing**. The World Bank and Ecofys. September 2015.

International Carbon Action Partnership (ICAP). **Emissions Trading Worldwide: ICAP Status Report 2016**. Available: <https://icapcarbonaction.com/en/status-report-2016>.

Thailand Greenhouse Gas Management Organization. **CDM Country factsheet**. Available: <http://carbonmarket.tgo.or.th/>, <http://www.tgo.or.th/2015/thai/index.php>. 2017.

The World Bank. **Pricing Carbon**. <http://www.worldbank.org/en/programs/pricing-carbon>. 2017.

แนวคิดในการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

Concept of Utilisation of Biotechnology to
Add Value to the Cane and Sugar Industry
and Its Downstream Industries

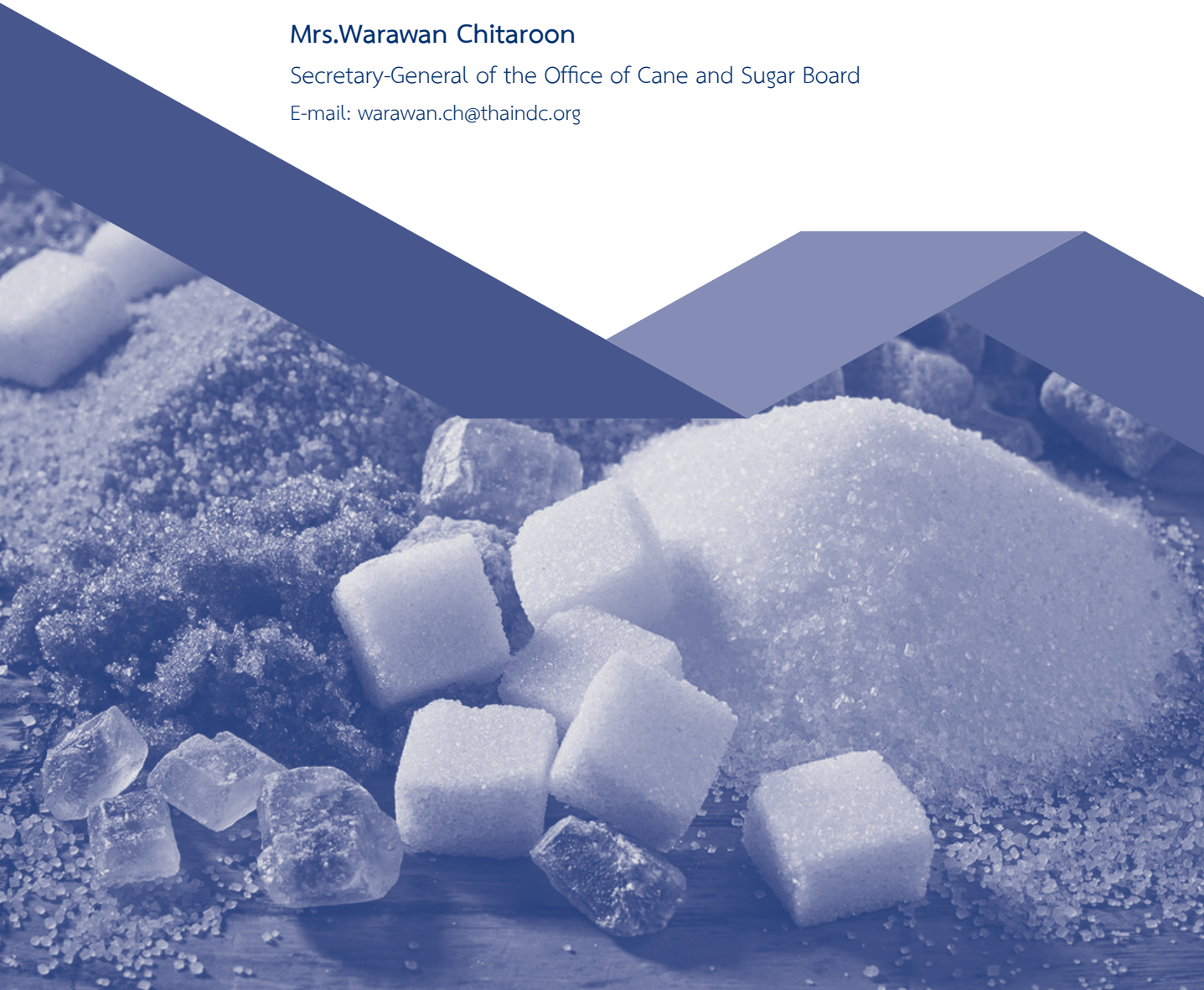
นางวรวรรณ ชิตอรุณ

เลขาธิการคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย

Mrs.Warawan Chitaroon

Secretary-General of the Office of Cane and Sugar Board

E-mail: warawan.ch@thaindc.org

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยกำลังเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ทั้งเงื่อนไขทางการค้าระหว่างประเทศ และปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ สิ่งประเทศไทยต้องดำเนินการนอกจากการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตในไร่อ้อยของเกษตรกรแล้วนั้น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง บทความนี้เป็นแนวคิดในการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการผลิตทางชีวภาพเป็นฐานรากและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตแบบเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าที่เป็นน้ำตาลทรายดิบหรือน้ำตาลทรายขาวเป็นสินค้าที่มีนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

คำสำคัญ: อ้อย, น้ำตาลทราย, อุตสาหกรรมชีวภาพ, กระบวนการผลิตทางชีวภาพ, เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ABSTRACT

The cane and sugar industry of Thailand is facing tremendous changes in both international trading conditions and the problems on depressed agricultural prices. Besides increasing yield and reducing production cost of field canes, it is very important that the country must add value to the cane and sugar industry and its downstream industries. This article describes the concept of utilisation of biotechnology to add value to cane and sugar industry and its downstream industries. This involves a bio-based process as a foundation and changes of the former production structure that has been driven by increasing production efficiency of agricultural and industrial sectors to the technology and innovation-driven economy that will change raw sugar or refined sugar to innovative and creative products.

Keywords: Sugarcane, Sugar, Bio-Industry, Bio-Based Process, Innovation Drive Economy

บทนำ

ทศวรรษที่ผ่านมาถือได้ว่าเป็นทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เริ่มจากอัตราการผลิตอาหารของโลกในทศวรรษที่ผ่านมาสามารถทำได้มากกว่าอัตราการบริโภคของประชากรโลก ทำให้สินค้าเกษตรมีแนวโน้มว่าราคาจะลดลง รวมถึงสินค้าเกษตรในประเทศไทยก็เช่นกัน ดังนั้น การปรับตัวของภาคเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูงในราคาที่ต่ำและใช้ทรัพยากรในการผลิตที่น้อยลง ภาคอุตสาหกรรมก็เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมที่ต้องใช้วัตถุดิบจากภาคเกษตรจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อผลิตสินค้าให้มีคุณภาพดีในราคาที่ต่ำ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค การใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้าต้องสามารถสร้างเพิ่มมูลค่าได้มากที่สุดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ผู้บริโภคส่วนใหญ่หันมาใช้จ่ายในสินค้าที่มีนวัตกรรม และสินค้าเพื่อสุขภาพ อาหารและยาจากธรรมชาติมากขึ้น ด้านการพาณิชย์ การซื้อขายสินค้าเริ่มมีการนำเทคโนโลยีการค้าสากลเข้ามาใช้ในการสร้างความได้เปรียบและสร้างความเป็นธรรมและสอดคล้องกับกติกาโลกมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าทศวรรษนี้เป็นทศวรรษของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในทุกภาคส่วน โดยอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยก็เช่นกัน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับด้านการเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม รวมถึงมีกฎระเบียบเข้ามาเกี่ยวข้องกับตามพระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 ดังนั้น ในทศวรรษของการเปลี่ยนแปลงนี้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนาและปรับตัวครั้งใหญ่เช่นกัน

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางด้านการเกษตร เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมมาตลอด ในระยะแรกมีการใช้โมเดลประเทศไทย 1.0 ที่เน้นการขับเคลื่อนประเทศด้วยเกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุค 1.0 จึงมี

การพึ่งพาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก โดยมีการส่งสินค้าเกษตรของไทยไปต่างประเทศ

ภายใต้โมเดลประเทศไทย 3.0 ที่เป็นอย่างในปัจจุบัน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ประเทศไทยกำลังเผชิญกับกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้หรือปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality Trap) และปัญหากับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา (Imbalance Trap) อีกทั้งยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ โดยจากผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของสถาบันระหว่างประเทศ เช่น IMD, WEF และ World Bank พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศหลายด้าน อาทิ การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา ศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลิตภาพและประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงประสิทธิภาพของภาครัฐยังอยู่ในระดับต่ำ และหากพิจารณาผลการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า การเติบโตของ GDP ภาคอุตสาหกรรมเฉลี่ยอยู่เพียงร้อยละ 3 ต่อปี การลงทุนเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2 ต่อปี มูลค่าการส่งออกภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.4 ต่อปี อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลของไทยก็เช่นกัน ทำให้ชาวไร่อ้อยและผู้เกี่ยวข้องกำลังเผชิญปัญหากับดักรายได้ปานกลางในปัจจุบัน

การไปสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) โดยมีเทคโนโลยีชีวภาพเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy)

ความได้เปรียบของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายหากมองที่วัตถุดิบคือ “อ้อย” อ้อยถือได้ว่าเป็นพืชมหัศจรรย์เกือบทุกมิติ เป็นอาหารที่ให้พลังงานสูง ทุกส่วนประกอบของอ้อยถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้เกือบทั้งหมด นอกจากนี้ อ้อยยังเป็นพืชที่ให้ผลผลิตที่สามารถใช้ประโยชน์มากที่สุด ในบรรดาผลผลิตการเกษตรทั้งหมดในพื้นที่ที่น้อยกว่าเมื่อลองเปรียบเทียบกับข้าวซึ่งมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในประเทศไทยคือประมาณ 75 ล้านไร่ แต่ละปีมีผลผลิตเข้าสู่กระบวนการแปรรูปและแปรรูปประมาณ 70 ล้านตัน แต่ “อ้อย” ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 10 ล้านไร่ มีผลผลิตเข้าสู่กระบวนการแปรรูปและแปรรูป ถึง 100 ล้านตันต่อปี จนกล่าวได้ว่าอ้อยเป็นพืชที่ให้ชีวมวล (Bio-Mass) ต่อปีมากที่สุดของประเทศไทย นอกจากนี้ผลผลิตจากอ้อยสามารถเปลี่ยนไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ง่ายกว่าพืชชนิดอื่นเหมาะสำหรับการนำไปสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ จากอ้อย น้ำตาล และผลพลอยได้จากการผลิตในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น อุตสาหกรรมชีวภาพ เช่น การผลิตจุลินทรีย์ ยีสต์ เพื่อใช้ในกระบวนการผลิตอาหาร ยารักษาโรค สร้างพลังงานทดแทน ล้วนต้องอาศัยน้ำตาล หรือโมลาส เป็นแหล่งอาหารและวัตถุดิบต้นน้ำที่สำคัญ โดยเฉพาะ “อุตสาหกรรมชีวภาพ” (Bio Industry) ซึ่งอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลเป็นได้ทั้งอุตสาหกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงเป็นอุตสาหกรรมด้านการเกษตรที่จำเป็นต้นแบบในการก้าวสู่โมเดลประเทศไทย 4.0

การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) โดยเทคโนโลยีชีวภาพเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนจำเป็นต้องขับเคลื่อนให้เกิดมิติการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติที่สำคัญได้แก่

1. ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการพัฒนาปัจจัยการผลิตในภาคการเกษตร เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตในอ้อย เช่น ปุ๋ย ยา และสารชีวภาพ เพื่อใช้ในการผลิตอ้อย
2. ใช้เทคโนโลยีชีวภาพเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ที่เคยผลิต เช่น น้ำตาลทรายดิบ โมลาส กากอ้อย

และอื่น ๆ ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม

3. ผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงจากผลผลิตของอ้อยและน้ำตาล เช่น ยีสต์ อาหารสุขภาพ ยารักษาโรค สร้างพลังงานทดแทน ฯลฯ

การพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย

ประเทศไทยมีความพร้อมที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมจากอุตสาหกรรมเคมีไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมชีวภาพ โดยเริ่มต้นจากอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้มาก เนื่องจากความพร้อมด้านวัตถุดิบ พันธุ์พืช และทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลายที่จะนำเทคโนโลยีชีวภาพมาพัฒนาต่อยอดเพื่อพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้อีกหลายเท่าตัว รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตและลดการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกสู่สิ่งแวดล้อม

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกน้ำตาลทรายอันดับ 2 ของโลก และเงื่อนไขกติกาการค้าของโลกได้เปลี่ยนไป ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับต่อแนวโน้มที่สำคัญผลกระทบดังกล่าว นอกจากนี้ยังต้องปรับตัวเพื่อรองรับต่อเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ เช่น การใช้พลังงานชีวภาพ วัสดุชีวภาพ ที่อาศัยวัตถุดิบจากอ้อย เพื่อทดแทนการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ทำให้ภาคเกษตรกรรมต้องปรับตัวเพื่อสามารถสนองต่อแนวโน้มความต้องการ

ในภาคอุตสาหกรรมที่ต้นทุนการผลิตสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกให้เป็นร้อยละ 25 ของการใช้พลังงานรวมทั้งหมด ในส่วนของเชื้อเพลิงชีวภาพ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) กำหนดเป้าหมายเพิ่มปริมาณการใช้เอทานอลเป็น 9 ล้านลิตรต่อวัน อ้อยเป็นพืชที่มีศักยภาพมากที่สุดในการผลิตเอทานอลให้บรรลุเป้าหมายที่กระทรวงพลังงานกำหนด แต่อาจมีปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตที่สูงและค่าน้ำมันที่ลดต่ำลง การผลิตก๊าซชีวภาพจากน้ำเสียและของเสียจากการผลิตเอทานอลในระดับอุตสาหกรรม รวมทั้งต้องมุ่งพัฒนาเทคโนโลยีฐานและเทคโนโลยีสาขาที่สำคัญ

เช่น ชีววิศวกรรม (Bioengineering) เพื่อให้เทคโนโลยี ก๊าซชีวภาพพัฒนาอย่างก้าวกระโดด พัฒนาระบบผลิตก๊าซ ชีวภาพประสิทธิภาพสูงสำหรับภาคอุตสาหกรรม พัฒนา หัวเชื้อท้องถิ่นที่ช่วยเร่งประสิทธิภาพการย่อยสลาย/ระบบ ก๊าซชีวภาพขนาดเล็กและต้นทุนต่ำสำหรับชุมชน พร้อม กับส่งเสริมให้มีการใช้ก๊าซชีวภาพมากขึ้น ทั้งเป็นแหล่ง พลังงานทดแทนน้ำมันและไฟฟ้าในกระบวนการผลิตของ ภาคอุตสาหกรรม และทดแทนการใช้ก๊าซแอลพีจีในบ้าน เรือน และ การใช้ก๊าซชีวภาพเพื่อการคมนาคมขนส่ง การ พัฒนาจุลินทรีย์ประสิทธิภาพสูงที่เหมาะสมกับวัตถุดิบรวม ทั้งการพัฒนากระบวนการขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพสูงโดยใช้ไม ลาส จากการผลิตในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลเป็น วัตถุดิบในการผลิตจุลินทรีย์และหัวเชื้อต่าง ๆ ซึ่งเป็นต้นน้ำ ของอุตสาหกรรมชีวภาพ การผลิตเอทานอลจากวัสดุ เชลลูโลสิก เช่น กากอ้อย การพัฒนาเอนไซม์ที่เหมาะสม กับวัตถุดิบ เช่น กากอ้อยและของเหลือจากการผลิตใน อุตสาหกรรมน้ำตาลทราย การขยายขนาดการผลิตเอนไซม์ และพัฒนาเทคโนโลยีการหมักประสิทธิภาพสูงไปสู่การผลิต ในระดับอุตสาหกรรม (Pauline M. Doran, 1995) ซึ่ง การพัฒนาเหล่านี้จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีฐานที่เข้มแข็ง เช่น เทคโนโลยีการหมัก จีโนม เทคโนโลยีจีเอ็มโอ ประเทศไทย นำเข้าเคมีภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมประมาณ 350,000 ล้าน บาทต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2559) ในจำนวนนี้เป็น ผลิตภัณฑ์เคมีชีวภาพ ได้แก่ กรดอินทรีย์ ยาปฏิชีวนะ แอลกอฮอล์ วิตามิน กรดอะมิโน เอนไซม์ และยีสต์ เป็น มูลค่าถึง 100,000 ล้านบาท

อุตสาหกรรมในอนาคตมีแนวโน้มมุ่งไปยังอุตสาหกรรม ฐานชีวภาพ เนื่องจากตลาดให้ความสำคัญกับการรักษา สิ่งแวดล้อมเพื่อลดการใช้ทรัพยากร ลดปริมาณของเสีย รวมถึงการผลิตผลิตภัณฑ์หลายชนิดในกระบวนการเดียว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล ทรายในอนาคต

แนวคิดในการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอ้อย น้ำตาลทราย และ อุตสาหกรรมต่อเนื่อง

แนวคิดในการกำหนดทิศทางพัฒนาอุตสาหกรรมอ้อย และน้ำตาลโดยให้ความสำคัญกับการใช้ขบวนการผลิตทาง ชีวภาพ (Bio-Based Process) เช่น

1. การพัฒนาพันธุ์อ้อยที่ให้ผลผลิตสูง ทนแล้ง ไวต่อ ได้นาน โดยนำเอาเทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีจีโนม พันธุวิศวกรรม ร่วมกับเทคโนโลยีในสาขาอื่น ๆ เช่น การ ปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิม และเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ในกระบวนการปรับปรุงพันธุ์อ้อยของไทย และการพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากอ้อย น้ำตาล และผลพลอยได้จากการผลิต ให้หลากหลาย และมีลำดับขั้นนวัตกรรมที่สูงขึ้น ซึ่งจะช่วย เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้

2. พัฒนาปัจจัยการผลิตทั้งในด้านการเพิ่ม ประสิทธิภาพความหลากหลายของหัวเชื้อจุลินทรีย์ (Micro-Biology) เพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน สารชีวภาพใน การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอ้อย เช่น โรคใบขาว เพื่อลด การใช้สารเคมี การพัฒนาชุดตรวจสอบโรคเพื่อการเฝ้าระวัง โรคที่มีความแม่นยำ และใช้งานได้ง่าย

3. สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากอ้อย รวมถึง ของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม เพิ่ม มูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ด้วยกระบวนการผลิตทางชีวภาพ (Bio-Based Process) ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันการผลิตสินค้าจากอ้อยและน้ำตาล นั้นมีมูลค่าเพิ่มน้อย สาเหตุหลักเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ แปรรูปขั้นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะเพิ่ม มูลค่าให้สูงขึ้นได้อีกมาก ทั้งด้วยการยกระดับประสิทธิภาพ การผลิต เช่น เพื่อเป็นอาหารเสริม รวมถึงผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม อุตสาหกรรมอื่น เช่น สารให้ความหวาน พลังงานชีวภาพ โพลีเมอร์ชีวภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ ยารักษาโรค เส้นใยอาหารที่ละลายน้ำได้ อาหารที่มีแคลอรีต่ำ สาร ทดแทนไขมัน และเคมีภัณฑ์ เป็นต้น

4. ยกระดับสินค้าและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มุ่งสู่การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม (Green Industry) และการผลิตที่ยั่งยืน (Sustainable Agriculture)

แนวทางการดำเนินการ

1. การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และกระบวนการต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมชีวมวล (Bio Industry)
2. การพัฒนาตลาดและความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์
3. การผลักดันการทำงานร่วมกันระหว่างผู้รายนโยบายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพจากอ้อย น้ำตาล วัสดุเหลือใช้ และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

1. ใช้ประโยชน์จากความรู้และวิทยาการของเทคโนโลยีชีวภาพในการสร้างความเข้มแข็ง สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และการพึ่งพาตนเองจากความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มมูลค่าพืชเศรษฐกิจที่ประเทศไทยมีศักยภาพ หรือมีความจำเป็นสูง
2. สนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพจากอ้อย น้ำตาล วัสดุเหลือใช้ และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง
3. สนับสนุนให้เอกชนวิจัยและพัฒนาด้าน Bio Technology เพื่อนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล

สรุป

อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทย การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) โดยมีเทคโนโลยีชีวภาพเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างตลาดใหม่ให้กับอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพเป็นฐานราก

บรรณานุกรม

กระทรวงอุตสาหกรรม. “แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2555-2574”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.industry.go.th/psd/idus.pdf>, 2559.

กระทรวงอุตสาหกรรม. “แผนยุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2560-2564”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.industry.go.th/psd/idus.pdf>, 2559.

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. “หลักสูตรวิศวกรรมชีวภาพ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://www.kmutt.ac.th/cd/th/curriculum/Ph.D.%20\(Biological%20Engineering\).pdf](http://www.kmutt.ac.th/cd/th/curriculum/Ph.D.%20(Biological%20Engineering).pdf), 2555.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “นวัตกรรมทางยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.ryt9.com/s/prg/486307>, 2551.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. “โครงการทักษะวิศวกรรมอาหาร มจร.”, 2552.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. “มจร. กับนวัตกรรมการสอน วิจัย และการเรียนรู้”, 2553.

ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). “กรอบนโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทย พ.ศ. 2555-2564”, ม.ป.ป. สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.). **สาระสำคัญของกรอบนโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทย (พ.ศ. 2555-2564)**. (ม.ป.ม., เปนนไทป์ลิซซิง., 2559), หน้า 14-70.

Pauline M. Doran. “Bioprocess Engineering Principles. Elsevier Ltd. On-line”. (Online). Available: <http://www.sciencedirect.com/science/book/9780122208553>, 1995.

PubMed. National Research Council (US) Committee on Bioprocess Engineering. (1992). **Putting Biotechnology to Work.**

Washington (DC): National Academies Press (US). (Online). Available: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK236001>/accessed, 2018.

The Problem of Islamic State in the Middle East: the Lesson for the ASEAN Region

Maj. Gen. Apisak Sombutcharoenon

Director of Strategic Studies Center

E-mail: apisak07@gmail.com

ABSTRACT

After the 9/11 incident, on 11 September 2001, had shaken the world, the United States declared “War on terror” to hunt down Osama bin Laden, the founder of Al-Qaeda, who believed to be the mastermind behind the incident. Although the operation was declared a success after 10 years of hunting, it cannot bring back peace to the world and the region. Instead, it has created a more extreme terrorist group aiming to establish an Islamic State as the centre and leader of all Islamic worlds known as “Caliphate”. Later on, the group had successfully occupied part of Iraq and Syria and declared the establishment of “Islamic State of Iraq and the Levant” and called itself “Islamic State” or “IS”. With the hard suppression and support of major powers such as Russia and the United States, Syria and Iraq were able to seize territory back from IS. Nonetheless, IS is still able to operate around the world by using social media as a tool to spread its ideology. In ASEAN, the world has witnessed the capture of Marawi, the city in Mindanao, the Philippines, by Maute who call themselves the “Islamic State of Lanao”. The Philippines government had spent 5 months to seize back the town and the Maute’s brothers were killed in the combat. However, the terrorist groups affiliated to IS are still operating in several countries of ASEAN such as Malaysia, Indonesia and the Philippines. The formation of the establishment of an Islamic State in the Middle East has resulted in intensified acts of terrorism around the world and ASEAN.

With the significance of the IS activities, this paper seeks to suggest lessons learned and proposes policies to strengthen and prevent the expansion of terrorism in the ASEAN’s region and Thailand. The scope of this research is the study of establishment of Islamic states in the Middle East compared with terrorist activities in ASEAN through 5 factors namely; history, geopolitics, internal factors, external factors and development of the situation.

Finally, I do hope that information from in-depth interviews with Thai and international experts will make the paper more valuable.

Keywords: Islamic State, Terrorism, ASEAN Community, Middle East

Introduction

As a result of the world's extremely shocking events on September 11, 2001, when two passenger airliners hijacked by a group of terrorists crashed into the north and south towers of the World Trade Centre complex, the then US president George W. Bush triggered the War on Terror initiatives to combat terrorism and urged other countries to join hands with the United States in fighting against terrorism.

During the several years of US-led war on terrorism in the Middle East, a group of terrorists had been founded in 2003 and known as the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) or The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL), with an allegiance to Al-Qaeda in Iraq (AQI). However, in 2014, ISIS proclaimed itself independent from Al-Qaeda, due to the different goals between the two groups as that of ISIS has been the foundation of an "Islamic state" and eventually renamed its organisation as Islamic state (IS) which has been officially used up to now.

The "IS" group has attracted a large number of members of radical groups from around the world, as well as those from Southeast Asia, as IS fighters in the Middle Eastern battlefields. The IS fighters from Southeast Asia are believed to be the influencers of establishing an Islamic state from the Middle East into the Southeast Asian region (ASEAN), leading to seizure of parts of the southern Philippine city of Marawi (in the Province of Lanao del Sur) on Mindanao island by the militants of the Maute group, affiliated with IS group, which used the symbol of IS and called itself as the "Islamic State of Lanao".

Due to the expansion of IS group's influence in the Southeast Asian region is a major threat to ASEAN today, the Researcher is interested in conducting a research on "Islamic State in the Middle East: the Lesson for the ASEAN Region".

Research Objectives

1. To study the history and development of the Islamic State in the Middle East, from past to present and the influence of the Islamic State that affects the ASEAN region;
2. To study, analyse and compare the similarities and differences between relevant matters in relation to the establishment of the Islamic State in the Middle East and in ASEAN region.
3. To propose guidelines on international political policies for ASEAN countries in order to strengthen national security, prevent terrorism and curtail any terrorist expansion in the ASEAN region, including Thailand, in the future.

Research Limitation

During the research, although all interviewees in in-depth interviews were the experts and key decision makers in terrorism protection and counter-terrorism operations, with knowledge, expertise and previous study on terrorism, they similarly had a lot of duties and responsibilities, resulting in short periods of time for the interviews and being unable to obtain complete details on some preferable topics.

In addition, on the gathering of secondary data for the research, the information obtained from the interviewees was also limited, mostly because the interviewees could only give certain information they have at their disposal and answer all the questions openly when the answers would involve any critical information which cannot be disclosed.

Research Contributions

1. Know the history of the problems that led to the establishment of the Islamic State in the Middle East, which includes the situation and development from past to present, as well as the influence of the Islamic State affecting the terrorism in the ASEAN region;

2. Obtain an invaluable lesson from the study, analysis and comparison on the similarities and differences between all relevant matters in relation to the establishment of the Islamic State in the Middle East and ASEAN region; and

3. Be able to map out appropriate guidelines for the formulation of international political policies for ASEAN and Thailand in order to strengthen national security and prevent terrorist expansion in the ASEAN region, including Thailand, in the future.

Literature Review

During the research, the Researcher had studied a variety of theories related to terrorism and found that each theory had its prominent point, so six theories which could well reflect the internal and external factors affecting terrorism are presented as follows:

1) Religion-related philosophical theory explains how a religion can be used by a terrorism group as the motives for terrorism when religious teachings are interpreted in their favours;

2) Globalisation theory has pointed out that the Western-style consumerism, which has invaded into various countries and damaged the long-lived traditions, results in several misconducts against religious traditions, leading to the conflicts between different groups of people and finally to terrorism;

3) Social movement theory believes the ideology and actions of the state can be the important factors that can cause violence between the government and the anti-government group.

4) Structural theory has meanwhile pointed out environmental factors as the causes of terrorism, namely both internal and external political, economic, social and cultural environments.

5) Exclusion theory believes that when human beings fall into the victims of social exclusion they would eventually feel deprived, oppressed and frustrated,

resulting in unexpected violent behaviours.

6) Wave theory gives an explanation on modern terrorism by dividing the development of terrorism into phases or waves – from an aim to assassinate prominent figures during the first phase to an attempt to create new words and terms for terrorism and its operations in the second phase, an involvement in international politics with more international cooperation on counter-terrorism activities in the third phase and finally, the religious wave of terrorism when the terrorists would use their own religion as a motive to attack others and cause massive casualties.

Therefore, in order to enhance the understanding of the study on terrorism, the Researcher has scrutinised the patterns and development of terrorism from past till present as some of the terrorist operation patterns in the past have also been used till now, only with more complicated strategies. The terrorist groups in modern days have used their religion, beliefs, concepts and ideologies in the activities, such as the Taliban in Afghanistan, Al-Qaeda in Pakistan and the IS in the Middle East. The terrorist groups in ASEAN meanwhile seem to have adopted such similar strategies of using their religion and ideologies as the motives of the activities as most of them were found in Malaysia, Philippines and Indonesia, such as the Abu Sayyaf Group (in the Philippines) and the Jemaah Islamiyah (JI) and the Free Aceh Movement in Indonesia. From the preliminary study, it is found that the terrorist groups in the Middle East and in ASEAN are connected, with the ASEAN region believed to be used as a money laundering haven for IS which also give financial support for terrorist groups in ASEAN and a number of radical fighters from ASEAN found joining the IS in the Middle East. These activities reflect the relationship between the terrorist groups in the Middle East and ASEAN.

The results of the literature review, including the theory, form, development, terrorism and related

research reflecting the causes, motives and factors that influence terrorism which in the next chapter will be a study of the similarities and differences between the Middle East and ASEAN through various variables, including historical factors geopolitical factors, internal factors, external factors and situation development

Conceptual Framework

The conceptual framework of this Research is firstly to study the situation of the Islamic State (IS) in the Middle East and ASEAN region through five variables namely, historical factors, geopolitical factors, internal factors, external factors and situation development in order to identify the common factors which result in the foundation of IS and the development of IS groups in these two regions. Then, the results of the preliminary study will be analysed, with a focus of the comparison between the IS groups in both regions, in order to be used as an important lesson for Thailand and ASEAN as a whole, with recommended guidelines for handling terrorism in this region.

Research Methodology

This research is a qualitative research in which the researcher has divided the study data into 2 types, namely primary data, the first part, which comprises the information obtained from the experts and knowledgeable persons who have direct responsibilities or experiences in relation to the surveillance and prevention of terrorism problems in Thailand and ASEAN and secondary data, the other part, which has been obtained from the studies and researches from various academic papers which has earlier been made, as well as other related documents.

Research Findings

1. From the study of the history and development of the Islamic State in the Middle East, from past

to present and the influence of Islamic State issues affecting the ASEAN region, it can be summarised, as follows:

- After the First World War, the Middle East had been colonised by Britain and France, which were the two superpowers during that period of time and both countries have ruled and divided the Middle East into territories without paying any attention to the differences in race, religion and culture of the Middle Eastern countries, whose people became depressed and displeased with the colonial countries and eventually tried to organise themselves into groups to fight back against the superpowers, resulting in the development of terrorist groups in modern days. The Islamic State (IS) group in the Middle East separated itself from Al-Qaeda in order to focus on the establish of an “Islamic state”, but with the interference and support from foreign and regional countries like the United States, Russia, Iran, Turkey and Saudi Arabia the influence of the IS has expanded and its operations become more violent by using the conflicts between Iraq and Syria and consequently political instability in these countries as an opportunity for several forms of interference in an effort to counterbalance their power with each other, through overthrowing the leader of opposition groups or even giving support to terrorism operations.

- From the historical factors, the interference from the superpowers, from the past to present, no matter if it would be any form of support – finance, armaments or military training – to terrorist groups or the governments, the difference in ideologies and the internal political problems have all played their roles in eventually helping the IS group become stronger and be able to seize major cities along the border of Iraq and Syria, with an establishment of the city of Raqqa in Syria (in 2014) as its capital and later moved on to seize Mosul, a major city in northern Iraq, as its

stronghold (in June 2014).

- Many social media platforms were found to have been widely used by IS group as a tool to propagate its ideologies and radicalism, motivating “lone wolf” terrorist operations around the world as never before and also to successfully recruit a huge number of followers to join its militant fighters in Iraq and Syria, so many countries have considered such tactics as a tremendous threat to be closely monitored.

- Although the IS group in the Middle East had heavily attacked the governments of Iraq and Syria, with the support from the superpowers like the United States and Russia, until many large areas under IS were recaptured, leaving the remaining IS control of only 10% of the area earlier occupied in Iraq and Syria while IS fighters retreat to their hideouts or return to their own countries of origin. However, the terrorist group is found to still be able to use the same fighting tactics, such as guerrilla attacks, car bombing and suicide bombs and wait for the opportunities to build its new strongholds whenever possible, including the possibility in ASEAN region as well.

- In relation to the situation and influence of Islamic State issues affecting ASEAN region, it has been noticed that after the death of its leader, Osama bin Laden, many countries thought the influence of Al-Qaeda group around the world would lessen and the terrorism operations be minimal. Unfortunately, it turned out that the concept of cultivating seeds to create radical warriors and terrorism has been continuously spread by the new terrorist IS group, whose movements were originally in Iraq and Syria but were able to attract radical groups from all over the world, including ASEAN, to join their fights in the Middle East in an effort to jointly form the “Islamic State” in accordance with the group’s religious beliefs, and such beliefs have somehow spread to the ASEAN region later on.

- The relevance of the IS group and the terrorism in the Philippines was recognised after the attack and seizure of part of Marawi city by Maute terrorist group, whose operations had begun since 2013. The Maute group has an established link with Abu Sayyaf group through a coordination between Imam Bantayao and Isnilon Hapilon, a former Abu Sayyaf leader who declared himself “Amir” or “prince” of the IS group and later joined Maute group, making Maute group become a full-fledged terrorist group under IS umbrella in ASEAN region. On July 23, 2014, Isnilon Hapilon and his Abu Sayyaf group published a video which seen they swore allegiance to the IS leader and called their group as “IS of Lanao”.

On November 28, 2016, President Rodrigo Duterte of the Philippines officially announced that the Maute group has a clear connection with the IS group and they had persuaded a new generation of fighters to join the group and was able to fight against the Philippine army for as long as 154 days, which is much longer than earlier anticipated by the Philippine government, giving evidence that the group had been financially supported by some sponsors behind the scene.

- For Indonesia and Malaysia, the two ASEAN countries similarly face with IS-linked terrorist group called “Katibah Nusantara Lid Daulah Islamiyyah” or the “Malay archipelago unit for the Islamic State in Iraq and Syria”. After an incident on June 28, 2016, at Movida nightclub in Puchong, Selangor, Malaysia, into where a grenade was thrown, Malaysian authorities confirmed that the attack was done by IS related group. The Malaysian police stated that even though the attack, with eight people injured, was done by two Malaysians, it was supported by one of the IS group members in Syria. The incident was described as the first ever IS terror attack in Malaysia.

- In Indonesia, on May 13, 2018, the authorities stated that there were suicide bombings at three

Christian churches in Surabaya, the capital of Indonesia's East Java Province, where six members of the same Muslim family, with the father being a former IS fighter in Syria and still in the middle of the government's attitude adjustment programme, separately attacked the three churches. These incidents were considered as the worst terrorist strikes Indonesia has seen in more than a decade. The father of the family drove a minivan with explosives into a church and put it in flames while the wife and two daughters, aged nine and 12, walked into the second church and detonated the bomb as the two sons, aged 16 and 18, attacked the third church on a motorcycle. The bombings killed at least 13 people and wounded other 40 people. According to the group's news agency, Amaq, the Islamic State claimed responsibility for the attacks.

From the above findings, it can be concluded that the situation and influence of Islamic State issues affecting the ASEAN region are, as follows:

- 1) It has incubated the concept of radicalism and the declaration of loyalty and allegiance to the Islamic State in the Middle East among regional terrorist groups;
- 2) It has increased the potential and reputation of local terrorist groups to regional level through the declaration of allegiance to the IS group and the adoption of dress code, Black Standard flags, black inscribed headbands and shirts with IS insignia; and
- 3) It has caused the imitation of IS tactics and strategies, such as a suicide bomb, which is different from the past when most terrorist operations involved explosive detonation or car bombing as in the bombings on the Indonesian island of Bali in 2002.

Therefore, it can be concluded that the influence of IS group in ASEAN has intensified as the incidents of IS-related terrorism in any country within the region

affect ASEAN as a whole. Even though each country might have considered anti-terrorism differently and was not aware much about international terrorism, the seizure of Marawi city in the Philippines has triggered the awareness on international terrorism and the influence of the IS group has become the important issue every ASEAN country paid more attention since each nation seemed to have quite a lot of risk factors which would be easily invaded by international terrorist groups.

2. Regarding the analysis on and the comparison between the similarities and differences between events leading to the establishment of the Islamic State in the Middle East and those in ASEAN, it can be summarised, as follows:

From in-depth study, it is found that the establishment of terrorist groups in the ASEAN region is not a new issue at all as in the past several countries had terrorism problems for some period of time, mainly with the armed terrorist groups which utilised violence in fighting and resolving conflicts against the federal governments due to their ideologies and the difference of religions and races which had occurred before the First World War and some of the ongoing problems are still existing up to now, they can be explained, as follows:

1) Historical factors

The terrorism problems that stemmed from certain historical factors in the Middle East and ASEAN region have apparently had several similarities and differences. One of the similarities is the invasion of colonial countries that divided colonised land into territories by drawing the border lines of the colonised countries, without taking into account the ethnic and religious differences of the population in such areas, as also seen in the case of the Philippines after the Spanish occupation which caused resentment and discontent with the influence of foreigner invaders, resulting in

the emergence of Muslim rebel groups, in the case of Indonesia where Dutch invaders spread Protestantism during the country's colonial period, causing native Muslim people to feel religious differences and dissatisfied with the influence of the Western invaders since then.

One significant difference in historical factors from the Middle East is that the conflicts between the rulers and the people in some ASEAN countries were caused by the differences in political goals between the two groups. For example, the case of Indonesia, the political goals of the past governments were to establish the Republic of Indonesia to be a secular state, not an Islamic state, by announcing the use of the Pancasila (Panjasila) as the national ideology of Indonesia. Meanwhile, some traditionalist groups, such as the Nahdlatul Ulama (NU) movement, would prefer the foundation of the Islamic traditions, but some Muslim organisations disagreed and protested against NU movement by forming their own Islamic revival movement. In the case of Malaysia, the terrorism problem similarly arose from the differences in the ideologies between middle path Muslims, the same in other ASEAN countries, and those religious groups with conservative Islamic approaches.

2) Geopolitical factors

In ASEAN, the problem of terrorist expansion, as far as the geopolitical factors are concerned, is similarly with that in the Middle East in a way that there are some "grey zone conflicts", hindering any complete government operations in such areas as in the areas of the Philippines which are under the influence of the Abu Sayyaf group and the Moro Islamic Liberation (MILF). Moreover, with the geographic factor of having many islands, these areas have become suitable strongholds armed terrorist groups and criminals escaping from the power of the state easily as is happening in Indonesia, Malaysia and the Philippines. When the

IS was defeated in the main battle areas in the Middle East, it has become the important factor for the terrorist group to exploit such vulnerability to cooperate with ASEAN terrorist groups, which eventually raised their potential and reputation from local to regional level and publicised the existence of their groups to the world. The grey zone factor was clearly seen in the siege of Marawi city in the Philippines as the city had been considered as the area where the power of the Philippines authorities could not reach.

On the difference between the geopolitical factors of the Middle East and the ASEAN region, one significant factor is that different countries have clear boundaries with natural border lines, such as mountains, rivers and the sea, which would somehow obstruct the mobilisation of any large international forces, unlike the Middle East where lies a huge piece of land without any natural border line so it is more convenient for the movement of terrorist groups but at the same time very difficult with any obstruction. Therefore, the terrorist groups in the Middle East have been able to operate quite freely across several countries, especially in different countries with bad relationships between them and no collaboration on the interception of terrorist operation.

3) Internal factors

The differences in its people's beliefs and the support from the people considered to be in the same group have not affected much in ASEAN region where the Muslims in the mostly adhere to the middle path of Muslim ideologies and non-violence. There is no clear separation which countries are Sunni or Shia Muslims, unlike in the Middle East, so there has never been any conflict between countries in relation to the differences in religious beliefs. Meanwhile, from the history of ASEAN, although there were some conflicts which led to some types of terrorism, those called terrorist groups

did not have any goal to establish an Islamic state like in the Middle East but simply anti-government groups, demanding the legitimacy in politics and societies only. Therefore, it can be concluded that the terrorism in ASEAN has been limited, without violence and unlikely to obtain any support from different terrorist groups in other ASEAN countries.

4) External factors

The external factors, especially in the form of the interference from foreign countries which might directly affect the situation and development of terrorism, have minimal effects in ASEAN region, considered to be very much different from those in the Middle East where the superpowers have played a significant role through their interference and support in helping either the terrorists and the governments of their sides, in the provision of armaments and military trainings, which have unfortunately made the battle go beyond control. Fortunately, in ASEAN region foreign countries they seemed to have stepped in to render their support for anti-terrorism policies.

However, for ASEAN, the case of the siege of Marawi city in the Philippines may be a good case study in relation to the role of the superpowers which affected the situation of terrorism in the region. This is because during an in-depth interviews with the expert from a neighbouring country it was learned that the terrorist group that seized Marawi city used high speed boats using special fuel for their logistics and some modern telecommunication equipment that had never been seen in the area before and after the recapture of the city by the government troops, many modern weapons made by some superpowers were also discovered. Then, it seemed to be a quite clear evidence that why the Maute terrorist group could fight against the Philippine government troops for a long

period of time, if not having received the support from some superpowers due to a previous conflict with the Philippines on international politics.

5) Development of terrorism situation

The IS terrorists and the IS-related groups have been similarly using social media as the tool to disseminate their extremist concepts, through various platforms like Facebook, Twitter, YouTube and so on, using the language of various countries around the world, which is considered to be the means to directly spread their concepts and ideologies throughout the world as well.

In the case of battle at the city of Marawi, it is clearly seen that the Maute terrorist group had the capability to capture such a large city for about five months, apparently much longer than the Philippine authorities had anticipated. Although the terrorist group was finally defeated, the seizure showed that the same kind of operations can happen again. In addition, it is also worth noting that in the first period to seize the city of Marawi the terrorist group had only about 180-200 fighters, but when the battle was prolonged the number of terrorists eventually increased to as many as 800. Such increase in the number of the terrorists was believed that a large number of local people who were not satisfied with the government decided to join the terrorist group, with some of them agreeing with the ideology of the IS group in the Middle East.

All in all, the expanding influence of the IS into the region has now become a major threat to ASEAN because, despite the Philippine government's recapture of Marawi city from the Maute group, the danger of terrorism still exists and has not yet vanished, maybe weakening for a certain period of time and awaiting the appointment of their new leader who would be a spiritual leader to succeed the group's ideology and to continuously spread their beliefs to the public in

general.

For Thailand, as part of ASEAN, which has been facing some unrest in three southern border provinces for some long time, the study found that terrorism situation in the southern region did not have links with the IS terrorist group. Moreover, one of the experts during the study interview said the Organisation Islamic Cooperation (OIC) recognised that Thailand has taken care of Muslims even better than some Muslim countries, so it confirmed that the IS group and its influence did not directly affect Thailand as it can be seen, as follows:

Firstly, there is no clear information that any Thai people joined the IS group but there might be some limited number of followers and admirers of IS social media monitoring, and still in small groups;

Secondly, there is no clear link between the separatist groups in the southern border provinces of Thailand and the IS group. However, any probability that some members of the separatist groups in southern provinces would be interested in travelling to join the IS group, as well as any movement by the followers of IS social media, in a bid to study the fighting strategies of the Middle Eastern terrorists for their benefits and adoption of further use cannot be overlooked; and

Thirdly, it is yet to be found that Thailand has been used for terrorist cell establishment of the IS group in order to recruit members or get financial support for the travel of local terrorist groups in ASEAN to join the IS group's battle in the Middle East. On the other hand, Thailand, as a regional transportation centre, might have been on a route for some terrorism-related members to travel to any third country or return to their countries of origin, or used as a centre to supply fake passports to this group of people.

3. The recommendations for the establishment of ASEAN and Thailand's international political policies to prevent terrorism expansion and to enhance regional

security and prevention. They are, as follows:

The recommendations for ASEAN

1) Prevention of the expansion of terrorist groups

In ASEAN region, it is found that there is a growing trend of terrorist group expansion still exist in some countries, such as Indonesia, Malaysia and the Philippines, with a possibility to become an important condition and loophole for the IS group to spread its influence in the region, especially on the extremist ideology and the armed battle for various groups to upgrade their fighting strategies, as seen in the Philippines in the case of the breakaway of Bangsamoro Islamic Freedom Fighters (BIFF) from the Moro Islamic Liberation Front (MILF). Therefore, it is a challenge for ASEAN members, including Thailand, to formulate substantial cooperative strategies and practical guidelines in an effort to prevent the expansion of terrorism in the region and not to let the IS group's exploit the region or spread its influence.

2) Maintaining relationship with the superpowers

ASEAN should play an appropriate role in the relationship with the superpowers towards its foreign policies and the cooperation in counter-terrorism while trying to maintain the stance on ASEAN's unity by not taking internal conflicts outside the region and not bringing external conflicts into the region. This is because international political relationships can adversely become a cause of terrorism as in the history some great powers utilised their policies to expand the influence as a means of imperialism establishment in a bid to colonise other countries by using forces for their invasion, domination and occupation of weaker and underdeveloped countries while some superpowers secretly supported terrorist operations in certain countries they wanted to undermine the national securities. Such ill-willing policies of the

superpowers have been recognised as the reasons why the terrorism in the Middle East has intensified, expanded and has become a large network in many countries, such as in the cases of Al-Qaeda and IS terrorist groups, as a negative result of the global political system becoming under both direct and indirect influence of the superpowers. Therefore, ASEAN must be careful in maintaining international relationship from the superpowers in order to prevent any interference from them as a means to avoid the repetition of the incidents in the Middle East which has become a large battlefield among different factions and groups.

3) Elimination of the conditions of conflict

It is recommended to thoroughly understand the history, reduce any conditions and not create any new conditions in order to prevent an incubation of radicalism, and meanwhile to also identify problems and solves them at the roots of the problems which can incubate the concept of radicalism. For example, if the problems arise from the difference in race or ethnicity, the reconciliation must be established through appropriate policies and legal improvements for all groups of people to have equal rights and freedom. If the problems stem from the difference in political ideology and religious beliefs, the solution should meanwhile be made by using a mechanism to create common understanding through the participation of all concerned parties in order to let these parties have an arena to express their opinions which would help reduce conflict conditions.

4) Not to use any force to solve problems

ASEAN has no sign of conflicts between different sects so there has not been any intense fighting. Therefore, the use of forces or military operations should not be a good solution, or, if necessary, any

military operations should only be used with caution in some specific areas since any casualty might induce those affected from such operations to become a coalition to support the terrorist groups.

5) Paying attention to state power-free areas

ASEAN members must focus on areas where terrorism previously existed, especially in the power vacuum areas to which the state power could not reached or in the grey zone conflict areas, causing the government be unable to fully operate in such areas. These types of areas have often been used by the terrorists as their strongholds, creating an alignment with local people and using the area for their movement, so the governments of relevant countries must pay special attention to such areas by fostering the cooperation on intelligence service systems and increasing intelligence sharing with other neighbouring countries in an effort to boost the efficiency of early warning and also prevent any embedment of terrorist groups before they can build up and expand their influence into a larger area.

6) Monitoring the risk groups

The increase in terrorism has been developed from one-man operation or “lone wolf” strategies in the first place, with an influence seen from several social media platforms. Therefore, the state authorities should have a surveillance system and appropriate procedures to prevent the expansion of the radicalism ideology and also change the preference of radicalism among certain groups of people to believe in the middle path principle the same way the Malaysian government has gradually cultivated the right concepts in accordance with the religious beliefs, as proposed at the 26th ASEAN Summit and endorsed as the Langkawi Declaration on the Global Movement of Moderates (GMM), which has later been adopted by the ASEAN Political-Security Community Blueprint 2025, by

outlining measures to help promote moderation and curb extremism throughout the region for each ASEAN government to use as one of its policies.

7) Cutting aids for terrorists

As continuation of terrorist activities usually relies on several types of supports, such a fact also applies in the case of ASEAN where some terrorist groups are still active because they receive some financial support from both legal and illegal businesses, armament support and terrorist training support. Therefore, it seems that the best way to prevent the expansion of terrorist groups would be to cut all forms of aids for the terrorists, in parallel to utilising some incentive and remedial measures to persuade the people who mistakenly joined the terrorist groups to return to their societies, such as the provision of sufficient education and vocational training, while having follow-up processes to monitor those people after their return to society.

Recommendation for Thailand

1) Maintaining good relations with other nations

The determination of national attitude towards terrorism and clear position is vital in order to show the country's responsibility for the problem of terrorism in Thailand, possibly by cooperating with ASEAN members and other nations to jointly prevent the expansion of terrorism threats on either role as a country of origin or a transit country. However, the policy setting must be made cautiously in order to avoid any non-preferable effects towards international relations, as well as those effects towards national interests.

2) Driving policies into practice

To prevent and solve the problem of terrorism, the formulation of appropriate policies and the establishment of an organisation with the mechanism

to implement policies are important factors to make the policies or measures become successful. At the policy making level, the importance of the threats from terrorism must be totally agreed and then there needs to have channels for the policies to be successfully implemented into substantial results, such as having modern and appropriate legislation to support all operations in compliance with the policies, defining an organisation or mechanism to support the appropriate terrorism solutions which can be derived by studying the suitable models used in other countries before adapting to fit the context of the situation in Thailand so that the problem of terrorism can be solved effectively.

3) The integrated intelligence mechanism

There should be an organisation that acts as an intelligence centre, with a major role in collecting all intelligence information from various units, under the existing government mechanism and clear responsibilities and authorities, especially regarding the request for intelligence information from existing agencies. In addition, the intelligence centre should have the potential to analyse the information before presenting them to the policy making level for further consideration and command.

4) The situation in the southern border provinces

It can be considered that the Royal-recommended strategies of "Understanding, accessing, developing" by the late King Bhumibol Adulyadej, in conjunction with government's politics-led military policies, would be the most appropriate approach that can be used as the core guideline in prevent any incubation of radicalism from the propaganda of the IS group as Thailand also has Muslim youths as a risk group which might be misled from distorted religious teachings and receiving some distorted information from the social media used by the IS group. Therefore, the operations

of all concerned government agencies in these border provinces must be well coordinated by educational institutes, the provincial Islamic Committees and other local government agencies in these provinces. Moreover, the activities between private Islamic schools and government schools in the border provinces should be jointly held on regular basis in order to foster the relationship and create the opportunity for those involved to be able to exchange the good attitudes towards each other which would be an important foundation for establishing the peaceful sub-region.

Research Discussion

The answer to research objective no. 1

After the First World War, countries in the Middle East had become colonies of either England and France which were the superpowers during the period of time and both superpowers ruled and divided the boundaries of Middle Eastern countries without taking into account the differences in race, religion and culture, causing local people to be depressed and dissatisfied with the colonial countries and leading to the groupings among local people to fight against the superpowers. Recently, the IS group in the Middle East has been heavily attacked by the governments of Iraq and Syria with the support from the superpowers like the United States and Russia so that several cities previously occupied by the IS group were recaptured, eventually forcing the IS terrorists to retreat to the desert areas and a large number of them return to their countries of origin and find some new bases for themselves, probably including those ex-IS fighters returning to ASEAN region.

The situation and influence of IS problems affecting the ASEAN region are, as follows:

- (1) Causing the incubation of radicalism ideology and the declaration of allegiance to the IS group;
- (2) Showing the preference of the IS with some

symbolic expressions, such as adopting IS dress code, using Black Standard flags and headbands or shirts with IS symbol; and

(3) Imitating IS operational tactics and practices, such as beheading of a foreign hostage and suicide bombings, in a bid to create a broader impact, which is quite different from the past when bombings were mainly used.

The answer to the research objective no. 2

When considering various important variables, the formations of the IS group in the Middle East and the terrorist groups in ASEAN have similarities and differences at the same time. It can be described, as follows:

Regarding the historical factors, both ASEAN and the Middle East share some similarities, especially on the invasion of the colonial countries to capture a huge area of land before dividing into the territories with the border lines they would like to have, without taking into account any difference in the ethnic and religion of the people in that area which have resulted in the uprising of local people and the formation of various terrorist groups to fight for their rights. The difference is that there is no fierce fighting between different Muslim countries like in the Middle East.

Regarding geopolitical factors, ASEAN is similar to the Middle East that here are certain areas which are free from state power with grey zone conflicts, causing the government be unable to fully operate in such areas. On the other hand, the two regions are different in a way that ASEAN countries have clear border lines, in the forms of mountains, rivers and the sea, making the mobilisation from one country to other countries in a massive force unlikely while the Middle East region is one same huge piece of land without any natural border which would ease the mobilisation of any massive armed forces and make it more difficult to

block such movement of the terrorist groups.

Regarding the internal factors, the Muslims in the ASEAN region have a middle path concept and prefer no violence, no clear division between Sunni and Shia sects like in the Middle East. In addition, the Muslims in ASEAN do not have a goal to establish an Islamic state but to ask for the legitimacy in politics and society, making the terrorism in ASEAN to be less severe and unlikely to get any support for their terrorism activities by those in other ASEAN countries.

Regarding the external factors, the role of the superpowers in ASEAN region is quite different than that of the superpowers in the Middle East which have played important roles in the interference and several forms of support to different groups of terrorists, such as the provision of training and armament for both the terrorists and the governments. In ASEAN, the involvement of the superpowers has been in the form of cooperation on anti-terrorism policies, except for the case of the capture of Marawi city in the Philippines which can be a case study on the role of some superpowers that could affect terrorism in this region after it has been found that, from the information given by an interviewed expert, the Maute terrorists had received much support from some superpowers and the seizure of the city was related to international politics.

Regarding the development of the terrorist situation, it should be noted that the IS group have successfully used the social media, such as Facebook, Twitter and YouTube, as their propagation tool to disseminate their extremist ideas, similarly to the terrorist groups in ASEAN who might have imitated the IS means of propagation to spread its concepts and ideology to the outer world and probably with an intention to recruit new radical members as well.

The answer to the research objective no. 3

Recommendations for ASEAN

ASEAN should play an appropriate role in the relationship with the superpowers, with clear foreign policies to foster the cooperation in counter-terrorism and at the same time try to maintain ASEAN unity and stance, without pulling external conflicts into the region. Meanwhile, the region should focus on reducing the existing conditions and not creating any new condition which would lead to the incubation of any radicalism ideology, but would try to identify existing problems and solve from the roots of the problems which have somehow incubated the concept of radicalism in the region and then try to find the best solutions through mutual agreement and cooperation with other concerned nations.

In addition, ASEAN members must pay significant attention to the areas which the terrorist groups used to occupy, especially the power vacuum which is the state-power free zone with the grey zone conflict and the movement of any lone wolf group and try to persuade them to join the moderate group of people and cultivate the right concepts of religious beliefs into this group of people.

Recommendations for Thailand

For Thailand, the study has found that there has been no link between the terrorist groups in southern Thailand and the IS group in the Middle East. For the ongoing situation in the southernmost provinces, the Royal-recommended strategies of “Understanding, accessing, developing” by the late King Bhumibol Adulyadej, equipped with the politics-led military operations, would be the most appropriate way which can be used for the prevention of any incubation of the ideas for separatist groups and radicalism as propagated by the IS group in the Middle East.

ขอเชิญศิษย์เก่าวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สมัครสมาชิกคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม

ใบสมัครสมาชิกคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม (NDC Alumni Think Tank)

1. ชื่อ
2. นักศึกษา ☐ วปอ. ☐ ปรอ. ☐ วปม. รุ่นที่
3. ตำแหน่ง
4. สถานที่ติดต่อที่สะดวก ☐ สำนักงาน ☐ บ้าน
5. สำนักงานเลขที่
- โทรศัพท์
6. บ้านเลขที่
- โทรศัพท์
- โทรศัพท์เคลื่อนที่ E-mail
7. สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มคลังสมอง ☐ ด้านการเมืองและการบริหารในประเทศ
☐ ด้านการเมืองระหว่างประเทศ
☐ ด้านเศรษฐกิจ
☐ ด้านสังคมจิตวิทยา
☐ ด้านการป้องกันประเทศ
☐ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การพลังงานและสิ่งแวดล้อม
8. เชี่ยวชาญและสนใจในเรื่อง
 - 8.1
 - 8.2
 - 8.3
 - 8.4

ส่งคืนใบสมัครที่ สำนักงานคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม
เลขที่ 64 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400
โทร. 0-2691-7884 โทรสาร 0-691-8775 <http://www.ndcthinktank.org>
(ในการสมัครเป็นสมาชิกฯ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น)

กติกาและคำแนะนำในการเตรียมบทความลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสารักษ์

วารสารรัฐสารักษ์ (Ratthapirak) วารสารวิชาการของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (The National Defence College of Thailand Journal) สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (National Defence Studies Institute) มีวัตถุประสงค์จะตีพิมพ์บทความในลักษณะบทความวิชาการที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยเขียนเป็นภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ และต้องเป็นบทความที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในเชิงทฤษฎี หลักการ หรือแนวความคิด และ/หรือการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยมีกำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) และฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

กติกาสำหรับการส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสารักษ์

การกลั่นกรองบทความเพื่อคัดเลือกลงตีพิมพ์ ต้องได้รับการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. ถ้าเป็นบทความจากภายนอกวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิภายในสถาบัน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน 1 ท่าน รวมเป็น 2 ท่าน หรือส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกทั้ง 2 ท่าน
 2. ถ้าเป็นบทความจากภายในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกสถาบันทั้ง 2 ท่าน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ
- ทั้งนี้ บทความที่จะตีพิมพ์ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน และต้องเป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ

คำแนะนำสำหรับการเตรียมบทความลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสารักษ์

องค์ประกอบของบทความ

เพื่อให้องค์ประกอบของบทความมีความสอดคล้องกัน ดังนั้น ผู้ประสงค์จะส่งบทความจะต้องมีองค์ประกอบตามกำหนดในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1: องค์ประกอบของบทความ

บทความวิชาการ	บทความวิจัย
1. ชื่อบทความและชื่อผู้เขียนบทความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ E-mail Address	1. ชื่อบทความและชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ E-mail Address
2. บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	2. บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงให้ระบุคำสำคัญ (Keyword) ไม่เกิน 5 คำ ทำบทคัดย่อด้วย
3. บทนำ (Introduction)	3. บทนำ (Introduction)
4. ลำดับเนื้อหา (Content) ตามความเหมาะสม	4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)
5. สรุป (Conclusion)	5. ข้อจำกัดการวิจัย (Limitation) ถ้ามี
6. บรรณานุกรม (References)	6. ประโยชน์ของการวิจัย (Research Contributions)
	7. การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)
	8. กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework)
	9. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)
	10. ผลการวิจัย (Research Findings)
	11. อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)
	12. บรรณานุกรม (References)

หมายเหตุ อาจมีองค์ประกอบแตกต่างได้ตามความเหมาะสม

การเตรียมต้นฉบับเพื่อส่งตีพิมพ์

1. พิมพ์ด้วยกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว มีความยาวไม่เกิน 15 หน้า พิมพ์ด้วยโปรแกรม MS-WORD ใช้อักษรขนาด 16 pts ระบุประเภทบทความชัดเจนว่าเป็นบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย ชื่อบทความ ชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ตำแหน่งทางวิชาการ หรือตำแหน่งอื่น ๆ และหน่วยงานของผู้เขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้ง E-mail สำหรับติดต่อ

2. ถ้ามีตาราง ทุกตารางต้องมีหมายเลขกำกับ โดยจัดเรียงลำดับตามที่ปรากฏในบทความ พิมพ์คำบรรยาย หรือชื่อตารางกำกับไว้เหนือตาราง เช่น ตารางที่ 1: ชื่อตาราง... (Table 1: ชื่อตาราง...) และระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจนไว้ข้างใต้ตาราง เช่น ที่มา:... (Source:...)

3. ถ้ามีรูปภาพ ทุกรูปภาพต้องมีหมายเลขกำกับ โดยจัดเรียงลำดับตามที่ปรากฏในบทความ พิมพ์คำบรรยายหรือชื่อกำกับไว้เหนือรูปภาพ เช่น รูปที่ 1: ชื่อรูป... (Figure 1: ชื่อรูป...) และระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจนไว้ข้างใต้ตาราง เช่น ที่มา:... (Source:...)

4. การอ้างอิงเอกสารทุกฉบับ ต้องมีการอ้างอิงหรือกล่าวถึงในบทความ และผู้เขียนต้องเขียนอ้างอิงเอกสารอื่นให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนด

5. การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาของบทความให้ใช้ระบบชื่อ-นามสกุล ปี เช่น (ภาค ภูมิใจ และเกียรติ รักชาติ, 2552) กรณีที่มีจำนวน 3 คนขึ้นไป ให้ใช้ (ภาค ภูมิใจ และคณะ, 2551) กรณีมีหลายรายการอ้างอิง เรื่องเดียวกันให้ใช้ (ภาค ภูมิใจ และเกียรติ รักชาติ, 2551; ศักดิ์ รัชศรี, 2552; Paul, 2011) โดยเรียงตามปีที่พิมพ์และภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ

6. การเขียนอ้างอิงในบรรณานุกรม

6.1 อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุล./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์.(ถ้ามี)/./เมืองที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปี พ.ศ. ที่พิมพ์./หน้า.

ตัวอย่าง: (กรณีผู้เขียนคนเดียว)

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไตรรัตน์, 2550.

หน้า 24

ตัวอย่าง: (กรณีผู้เขียนสองคน)

ศิริ ทิวะพันธุ์, พลตรี และสมจริง สิงหนสนี, พันโท. เสี่ยงป็นดับที่เขาค้อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,

2526. หน้า 37

ตัวอย่าง: (กรณีผู้เขียนสามคนขึ้นไป)

อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์, อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, รศรินทร์ เกรย์, ภูวนัย พุ่มไทรทอง. สถานีวิจัยวัด สุขภาพจิตเยาวชน 15 ปี. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553. หน้า 20-24

6.2 อ้างอิงจากหนังสือแปล

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./แปลโดยชื่อ นามสกุล././สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์./หน้า.

ตัวอย่าง:

วิลเลียม สตีเวนสัน. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ. ทรงแปลโดย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2536). หน้า 69.

6.3 อ้างอิงจากบทความ หรือบทหนึ่งในหนังสือ

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุล./ชื่อบทความ, ใน/ชื่อหนังสือ./ชื่อผู้รวบรวมหรือชื่อบรรณาธิการ././สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์./หน้า

ตัวอย่าง:

อมร รักษาสัตย์. กระบวนการพัฒนา. ในทฤษฎีแนวคิดในการพัฒนาประเทศ. อมร รักษาสัตย์ และชติยา กรรณสูตร, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2508). หน้า 135-139.

6.4 อ้างอิงจากวารสาร

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุล./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่), วันเดือนปี./หน้า.

ตัวอย่าง:

วุฒิพงศ์ เปรียบจริยวัฒน์. การบริการกำลังคนภาครัฐ: แนวทางในอนาคต, พัฒนบริหารศาสตร์. 10 (4), เมษายน 2538. หน้า 215.

6.5 อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุล./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์, สาขา./สถาบัน./ปี./หน้า.

ตัวอย่าง:

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทศวรรษกระบวนการยุติธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษบัณฑิตสาขาวิชาสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 114.

จรรณู กมลรัตน์. 2540. การพัฒนาแหล่งน้ำกับความมั่นคงของชาติ กรณีศึกษาแผนแม่บทการพัฒนาแหล่งน้ำของประเทศไทย. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. หน้า 60

6.6 อ้างอิงจากเอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น รายงานการประชุม สัมมนา

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุลผู้แต่งหรือหน่วยงาน./ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). (ประเภทของเอกสาร). หน้า.

ตัวอย่าง:

อาทร จันทวิมล. วัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ. (เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 40. 15 มิถุนายน 2541). หน้า 7

6.7 อ้างอิงจากการสัมภาษณ์

รูปแบบ: ผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง(ถ้ามี)./สัมภาษณ์./วัน เดือน ปี

ตัวอย่าง:

ขวลิต ยงใจยุทธ, พลเอก, รักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด. สัมภาษณ์. 22 กรกฎาคม 2532.

6.8 อ้างอิงจากการสืบค้นทาง Website

รูปแบบ: ชื่อ นามสกุล./ชื่อเรื่องหรือชื่อบทความ./วัน เดือน ปี ที่สืบค้นที่อยู่ของข้อมูล(URL).

ตัวอย่าง:

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. อันดับการบริโภคแอลกอฮอล์ ปี 1998-2000. สืบค้นวันที่ 2 สิงหาคม 2553 จาก http://www.cas.or.th/index.php?option=com_rank&location=2

การส่งบทความการติดต่อกองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์

1. ผู้ประสงค์จะส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ กรุณาปฏิบัติตามกติกาและคำแนะนำข้างต้น โดยจัดส่งบทความเป็นไฟล์ชนิด MS-Word พร้อมนำส่งต้นฉบับไปที่ กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์ สำนักงานวารสารรัฐศาสตร์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เลขที่ 64 ถนนวิภาวดีรังสิต เขต/แขวงดินแดง กทม. 10400 โทรศัพท์ 0-2691-9365 หรือ E-mail: wanchai067@hotmail.com พร้อมระบุชื่อบทความ ชื่อ-นามสกุลจริงของผู้เขียน กับสถานที่สำหรับติดต่อทางไปรษณีย์ หมายเลขโทรศัพท์ และ E-mail address

2. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขบทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับที่แก้ไขแล้วคืนผู้เขียนเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนการตีพิมพ์

3. ผู้อ่านสามารถเข้าถึงข้อมูลของวารสารรัฐศาสตร์ได้โดยผ่าน Website: www.thaindc.org คลิก รัฐศาสตร์

ใบสมัครสมาชิกวารสารรัฐสาริรักษ์

ใบสั้งโฆษณา

ชื่อ
นักศึกษา ☐ วปอ. ☐ ปรอ. ☐ วปม. รุ่นที่
ตำแหน่ง
สถานที่ติดต่อ/ส่งเอกสาร ☐ สำนักงาน ☐ บ้าน
สำนักงานเลขที่
โทรศัพท์ โทรศัพท์เคลื่อนที่
บ้านเลขที่
โทรศัพท์ โทรศัพท์เคลื่อนที่
E-mail

- สมัครเป็นสมาชิกนิตยสารรัฐสาริรักษ์ ปีละ 700 บาท (จำนวน 3 เล่ม)
 - ☐ ต่ออายุสมาชิก.....ปี เป็นเงิน.....บาท
 - ☐ สมาชิกใหม่.....ปี เป็นเงิน.....บาท ตั้งแต่วันที่.....เป็นต้นไป
- กรอกรายละเอียด พร้อมหลักฐานการโอนเงินส่งมาที่
กองยุทธศาสตร์และความมั่นคง วปอ.สปท.
64 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์/โทรสาร 0-2691-9365

- ประสงค์จะลงโฆษณาในวารสารรัฐสาริรักษ์ ราย 4 เดือน จำนวน 3 เล่ม/ปี
ด้วยกระดาษอาร์ต/ปอนด์ พิมพ์สี ดังนี้
 - 1. โฆษณาปกหลัง 1 หน้ากระดาษ เป็นจำนวนเงิน 50,000.- บาท
 - 2. โฆษณาปกหลังด้านใน 1 หน้ากระดาษ เป็นจำนวนเงิน 45,000.- บาท
 - 3. โฆษณาหน้าทั่วไป 1 หน้ากระดาษ เป็นจำนวนเงิน 35,000.- บาท
- แจ้งความประสงค์พร้อมรายละเอียดโฆษณาและ Artwork ที่กองยุทธศาสตร์และความมั่นคง วปอ.สปท.
โทร. 0-2691-9365

วิธีชำระค่าสมาชิกหรือค่าลงโฆษณา

นำฝากเข้าบัญชี ชื่อ “รัฐสาริรักษ์” ธนาคารทหารไทย สาขาสนามเป้า

ประเภทบัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 021-2-27947-5

อวกโอม “เจ็ตสูท” สร้างจากเครื่องบิน 3 มิติ

บริษัทอังกฤษวิศว์ศักยภาพการบินของเจ็ตสูท ที่สร้างจากเครื่องบิน 3 มิติ ประสบความสำเร็จในการทดสอบการบินที่มหานครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 3 เมษายน ที่ผ่านมา

ผู้ทดสอบเจ็ตสูทจากเครื่องบิน 3 มิตินี้คือ นักบินแซม ร็อดเจอร์ส ดีไซน์เนอร์จากบริษัท Gravity Industries ที่พัฒนาเจ็ตสูทบินได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โดยรูปแบบล่าสุดตัวชุดทำจากไนลอนและอะลูมิเนียม ประกอบด้วยเครื่องยนต์เทอร์โบเจ็ต 5 ตัว แบ่งเป็นเครื่องยนต์ขนาดเล็กที่แขนข้างละ 2 ตัว และมีเครื่องยนต์ใหญ่ด้านหลังอีก 1 ตัว

ร็อดเจอร์สบอกว่า เจ็ตสูทรุ่นใหม่นี้ใช้งานง่าย สามารถใช้เชื้อเพลิงได้หลากหลายชนิด ในการทดสอบครั้งนี้เขาได้ใช้เชื้อเพลิงดีเซลในการบิน

ทีมงานบริษัท Gravity Industries ทดสอบการบินด้วยการบินขึ้นและลงจอดหลายครั้ง ที่พิพิธภัณฑ์ USS Intrepid ในมหานครนิวยอร์ก ซึ่งผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ก่อนหน้านี้ชุดเจ็ตสูทรุ่นก่อนของบริษัท Gravity Industries ที่บินโดยริชาร์ด บราวน์ ผู้คิดค้นเจ็ตสูท สร้างสถิติโลกที่บันทึกไว้ในกินเนสส์ เวิลด์ เรคคอร์ด โดยเจ็ตสูทรุ่นดังกล่าวทำความเร็วได้ถึง 51.5 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

ข้าวสารคุณภาพ มาตรฐานระดับพรีเมียม อร่อยหอมนุ่มน่ารับประทาน

บริษัท โรสเอกริช จำกัด 78 หมู่ 4 ต.บางกรวย-ไทรน้อย อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี
www.akericemill.com โทรศัพท์ 02-925-9988 (10 คู่สาย) โทรสาร 02-922-5386

PANYA GROUP
Professional in Infrastructure
& Urban Development

เราคิด
เพื่อชีวิตของ
คนไทย

PANYA CONSULTANTS
Create the Better

PCM
PROJECT AND CONSTRUCTION MANAGEMENT

PHYSUT TECHNOLOGY

EENSOL
CREATIVE ENERGY

PANN
Corporation Co., Ltd.
Register in the Bank

DRAGAGE

GEOTECH PILLAR
SHAPE THE COUNTRY OF TOMORROW

เราเชื่อว่าเวลาของคุณมีค่าเสมอ
ไทยเบฟจึงมุ่งมั่นที่จะมอบสิ่งดีๆ
เพื่อเติมเต็มความสุขให้คุณทุกช่วงเวลา

 [thaibev](#) | [www.thaibev.com](#)

MEMBER OF

**Dow Jones
Sustainability Indices**

In Collaboration with RobecoSAM

สมาชิก DJSI World
สมาชิก DJSI Emerging Markets
สาขารุรกิจเครื่องดื่ม

ThaiBev

มุ่งสู่มาตรฐานท่าเรือชั้นนำระดับโลก
ด้วยการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่เป็นเลิศ
เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนในปี 2573

To be World Class Port with Excellent Logistics Services
for Sustainable Growth in 2030

STI

Stonehenge Inter Public Company Limited

บริษัท สโตนเฮ็นจ์ อินเตอร์ จำกัด (มหาชน)

“ผู้นำในธุรกิจที่ปรึกษาบริหารและควบคุมงานก่อสร้าง
และให้บริการออกแบบงานด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม
งานตกแต่งภายใน และงานอนุรักษ์โบราณสถาน
ด้วยทีมวิศวกร สถาปนิก ที่มีคุณภาพ และประสบการณ์สูง”

Moshi Moshi

もしもし

Let us be parts of your
everyday life

สินค้าไลฟ์สไตล์ญี่ปุ่น ราคาเริ่มต้น 20 บาท

• ของตกแต่งบ้าน • กระเป๋า • ตุ๊กตา • เครื่องเขียน • IT Gadget • สินค้าแฟชั่น

moshi moshi

moshimoshi.jp

@moshimoshi.jp

มหาวิทยาลัยพะเยา
UNIVERSITY OF PHAYAO

— A LIFE OF WISDOM IS — THE MOST WONDROUS OF ALL

ดำรงชีวิตด้วยปัญญาประเสริฐที่สุด

WWW.UP.AC.TH

UNIVERSITY OF PHAYAO

MAEKA, MUANG, PHAYAO 56000, THAILAND

+66 (0) 5446 6666

PRUP.UNIVERSITY

+66 (0) 5446 6690

@UNIVERSITY OF PHAYAO

เด็วร้อน...
เด็วฝน...
เด็วหนาว...

เมื่อเป็นหวัดที่มีอาการน้ำมูกไหล ปวดศีรษะ เป็นไข้... **ทิฟฟี** แพงส์เขียว

อ่านคำเตือนในฉลากก่อนใช้ยา นท. 48/2560

VISION & PASSION MAKE THE POWERFUL PLAYER

PREMIER ENERGY OF TOMORROW
FOR THE WORLD OF TODAY

กัลฟ์ สร้างพลังงาน สร้างความเป็นไปได้

กัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ หนึ่งในผู้ประกอบการธุรกิจโรงไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ของประเทศไทย ภายใต้กลยุทธ์ธุรกิจแนวคิดใหม่ ผสานรวมเข้ากับทรัพยากรที่มีคุณภาพ เทคโนโลยีชั้นนำ และวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งมั่น เพื่อผลิตและพัฒนาไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

บริษัท กัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน)
www.gulf.co.th

เอไอเอส ที่ 1 ตัวจริง

เร็วแรงสุด คลื่นมากที่สุดทั่วไทย

อุ่นใจยามฉุกเฉิน

กับสินเชื่อบัตรเงินสดประชาชนพร้อมใช้

ซ่อมบ้าน รถเสีย ลูกเปิดเทอม หันน้อกระบบ...ทุกปัญหาในชีวิตมีทางออก
ด้วยสินเชื่อบัตรเงินสดประชาชนพร้อมใช้ จากธนาคารออมสิน
พร้อมหยิบยื่นโอกาสดีๆ ให้ชีวิตคุณ...ได้มากกว่า

ด้วยเงื่อนไขพิเศษสุด

- ดอกเบี้ยต่ำเพียง 19% ต่อปี • ฟรี! ค่าธรรมเนียมในการถอนเงิน • ไม่เสียดอกเบี้ย
- ฟรี! ค่าธรรมเนียมแรกเข้าและรายปี • อนุมัติวงเงินสูงสุดถึง 5 เท่า*
- เพียงเงินเดือน 7,000 ถึง 15,000 บาท* ก็สามารถทำบัตรได้

สินเชื่อบัตรเงินสดประชาชนพร้อมใช้
...เติมเต็มความสุข ให้ชีวิตคุณ

* เมื่อทำตามเงื่อนไขที่กำหนด

Logistics Hub

Thailand's No.1 Built-to-Suit Logistics Facilities
Developer who Pioneered this New Concept in
the Market since 2003

Digital Hub

Proactive in Providing
Comprehensive Data Solutions
and Digital Platforms to Leading
MNCs and Thai Companies

WHA GROUP...

YOUR ULTIMATE SOLUTION PARTNER

**A FULLY - INTEGRATED LOGISTICS AND
INDUSTRIAL ESTATE DEVELOPER**

Industrial Hub

Thailand's No. 1 Industrial Estate Developer with Largest Market Share since 2008

Located in the **EEC Industrial Promotion Zones** in particular Aviation
& Logistics, Next-generation Automotive, Automation & Robotics, Smart Electronics,
Biofuels and Biochemicals, and Digital.

Utilities and Power Hub

Sole Supplier of Water and
Other Utilities Infrastructures to
Provide Security to Industrial Estates'
Customers and Strong Partnership
with Leading Power Operators

THE TRUSTWORTHY CONTRACTOR

**PASSION
TO SERVE**

- Civil Building & Structural
- Steel Structure
- Piping
- Equipment Installation
- Electrical & Instrumentation
- Pre - Assembly Module

INFRASTRUCTURE

BUILDING

POWER & ENERGY

INDUSTRIAL

ENVIRONMENT

Sino-Thai Engineering & Construction Public Company Limited
บริษัท ชีโน-ไทย เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด (มหาชน)

20th, 27th - 30th Floor, Sino-Thai Tower,

32/59-60 Asok Road (Sukhumvit 21), Wattana, Klongtoey Nua, Bangkok, 10110 Thailand

Tel. +66 (0) 2610-8900 Fax. +66 (0) 2200-1339

e-mail : information@stecon.co.th www.stecon.co.th